

VALTIONEUVOSTON KANSLIA
STATSRÅDETS KANSLI

KANSALLISKIELISTRATEGIA NATIONALSPRÅKSSTRATEGI

Valtioneuvoston periaatepäättös
Principbeslut av statsrådet

KANSALLISKIELISTRATEGIA NATIONALSPRÅKSSTRATEGI

Valtioneuvoston periaatepäättös
Principbeslut av statsrådet

KUVAILULEHTI
20.12.2012

Julkaisija
VALTIONEUVOSTON KANSLIA

Julkaisun laji
Julkaisu

Toimeksiantaja
Valtioneuvoston kanslia

Tekijät
Paulina Tallroth, Kansalliskielistrategian pääsihteeri

Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen)
Kansalliskielistrategia (Nationalspråksstrategi)

Tiivistelmä

Kansalliskielistrategia on yksi pääministeri Kataisen hallitusohjelman kärkihankkeista. Se koskee kansalliskieliä, suomea ja ruotsia, ja on valtioneuvoston ensimmäinen kielistrategia. Kansalliskielistrategian oikeudellisena taustana on perustuslaki ja sitä täsmentävä kielilainsäädäntö.

Kansalliskielistrategia jakautuu hallitusohjelman mukaan kahteen osaan: pitkän aikavälin strategia-asiakirjaan ja hallituksen toimenpiteisiin hallituskaudelle 2011–2015.

Kansalliskielistrategia on kehittämishanke, jolla pyritään turvaamaan se, että Suomessa jatkossakin olisi kaksi elinvoimaista kansalliskieltä. Hallituksen lähtökohtana on, että voimassa oleva, suomea ja ruotsia koskeva kielilainsäädäntö on pääosin ajanmukainen. Sen käytännön toteutumisessa on kuitenkin puutteita. Kansalliskielistrategian taustalla on tietoisuus siitä, että suomen ja ruotsin kieltä koskeva nykytilanne ei ole tyydyttävä pitkällä aikavälillä. Strategiaan ei sisälly ehdotuksia lainsäädännön uudistamiseksi.

Kansalliskielistrategian lähtökohtia ovat yksilöiden kielelliset perusoikeudet samoin kuin yhteiskunnan kaksikielisyydestä seuraavat hyödyt ja vahvuudet. Vastuu strategian täytäntöönpanosta jakautuu usealle toimijalle, ja yleisvastuu seurannasta on oikeusministeriöllä. Strategian liitteessä on käytännön työvälineitä eri hallinnon tilanteita varten. Näitä käyttäen kielilainsäädännön soveltamista voidaan parantaa.

Avainsanat

Kansalliskielet, suomi, ruotsi, Suomen kaksikielisyys, hallitusohjelma, strategia, hallituskauden toimet

Sarjan nimi ja numero
Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 4/2012

ISSN
1799-7828

ISBN Paino 978-952-287-000-1
ISBN PDF 978-952-287-001-8

Kokonaissivumäärä
78

Kieli
Fi/sv

Luottamuksellisuus
Julkinen

Julkaisun jakelu
Julkaisu PDF:nä: www.vnk.fi/julkaisut
Lisätietoja: julkaisut@vnk.fi

Painopaikka
Edita Prima,
Helsinki 2013

Kustantaja
Valtioneuvoston kanslia

PRESENTATIONSBLAD
20.12.2012

Utgivare
STATSRÅDETS KANSLI

Typ av publikation
Publikation

Uppdragsgivare
Statsrådets kansli

Författare
Paulina Talloth, generalsekreterare för nationalspråksstrategin

Publikationens namn
Nationalspråksstrategi

Referat

Nationalspråksstrategin är ett av spetsprojekten i statsminister Katainens regeringsprogram. Den gäller båda nationalspråken, finska och svenska, och är statsrådets första språkstrategi. Den juridiska grunden för nationalspråksstrategin utgörs av grundlagen och språklagstiftningen, som preciserar grundlagen.

Nationalspråksstrategin är i enlighet med regeringsprogrammet indelat i ett långsiktigt strategidokument och statsrådets åtgärder för regeringsperioden 2011–2015.

Nationalspråksstrategin är ett utvecklingsprojekt, genom vilken man strävar efter att trygga att det även i framtiden finns två livskraftiga nationalspråk i Finland. Regeringen har som utgångspunkt att den gällande lagstiftningen, som gäller finskan och svenskan, i huvudsak är tidsenlig. Det brister i den praktiska tillämpningen av språklagstiftningen. Nationalspråksstrategin bottenar i insikten om att nuläget när det gäller finskan och svenskan inte är tillfredsställande på lång sikt. Strategin innehåller inte lagändringsförslag.

Utgångspunkter för nationalspråksstrategin är individens grundläggande språkliga rättigheter och den nytta och fördel som samhället har av tvåspråkighet. Ansvaret för verkställandet av strategin faller på flera aktörer och det allmänna ansvaret för uppföljningen åläggs justitieministeriet. Som bilaga i strategin finns praktiska verktyg för olika förvaltningsprocesser. Genom att använda verktygen kan man förbättra tillämpningen av språklagstiftningen.

Nyckelord

nationalspråken, finska, svenska, Finlands tvåspråkighet, regeringsprogrammet, strategi, åtgärder för regeringsperioden

Seriens namn och nummer
Statsrådets kanslis publikationer 4/2012

ISSN
1799-7828

ISBN Tryck 978-952-287-000-1
ISBN PDF 978-952-287-001-8

Sidantal
78

Språk
Fi/sv

Sekretessgrad
Offentlig

Distribution
Publikationen som PDF: www.vnk.fi/julkaisut
Ytterligare information: julkaisut@vnk.fi

Tryckort
Edita Prima,
Helsingfors 2013

Förläggare
Statsrådets kansli

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
1.1	Visio	7
1.2	Kansalliskielistrategian tarve	7
1.3	Kansalliskielistrategian luonne ja tausta	8
1.4	Vastuu suomen ja ruotsin kielestä	10
1.5	Kahden elinvoimaisen kansalliskielen tarjoamat hyödyt ja vahvuudet	12
1.5.1	Yhteiskunnalliset hyödyt	13
1.5.2	Yksilötason hyödyt	14
2	NYKYTILA	17
2.1	Suomen kieli ja suomenkieliset Suomessa	17
2.2	Ruotsin kieli ja ruotsinkieliset Suomessa	18
2.3	Yksilötason kaksikielisyys ja kansalliskielten rinnakkainelo Suomessa	20
2.4	Ahvenanmaan erityisasema	22
2.5	Muut kielet ja muunkieliset Suomessa	23
3	HAASTEET ELINVOIMAISEN KAKSIKIELISYYDEN SAAVUTTAMISEKSI	26
3.1	Suomen kaksikielisyys ja sitä koskevia väärinkäsityksiä	26
3.1.1	Suomen kaksikielisyys ja yhteiskunnalliset rakenteet	27
3.1.2	Ymmärrys toista kansalliskieltä ja sen puhujia kohtaan	28
3.2	Kielten opetus ja oppiminen	30
3.2.1	Äidinkielen ja toisen kansalliskielen oppiminen ja osaamistaso	31
3.2.2	Muunkielisten mahdollisuudet oppia kansalliskieliä	36
3.3	Suomen kaksikielisyys kustoannukset ja säätöt	37
4	TOIMENPITEET HAASTEISIIN VASTAAMISEKSI	39
4.1	Pitkän aikavälin toimenpide-ehdotukset	39
4.2	Hallituksen toimenpiteet hallituskaudelle 2011–2015	42
4.2.1	Kansalliskielten näkyvyyden lisääminen ja kielilainsäädännön systemaattinen soveltaminen hallinnon prosesseissa	42
4.2.2	Suomen ja ruotsin kielen taidon vahvistaminen sekä kielen ja kulttuurin arvostaminen	43
4.2.3	Valtioneuvoston suosittukset	45
5	SEURANTA	47
5.1	Kansalliskielistrategian seuranta	47
5.1.1	Oikeusministeriö	47

INNEHÅLL

1	INLEDNING	7
1.1	Vision	7
1.2	Behovet av en nationalspråksstrategi	7
1.3	Nationalspråksstrategins karaktär och bakgrund	8
1.4	Ansaret för finskan och svenskan	10
1.5	Nyttan och fördelarna av att ha två livskraftiga nationalspråk	13
1.5.1	Den samhälleliga nyttan	13
1.5.2	Nyttan för den enskilda individen	15
2	NULÄGE	17
2.1	Finskan och de finskspråkiga i Finland	18
2.2	Svenskan och de svenskspråkiga i Finland	18
2.3	Tvåspråkigheten på individnivå och nationalspråkens samexistens i Finland	20
2.4	Ålands särställning	22
2.5	Andra språk och personer med andra språk som modersmål i Finland	24
3	UTMANINGAR FÖR ATT UPPNÅ EN LIVSKRAFTIG TVÅSPRÅKIGHET	26
3.1	Finlands tvåspråkighet och missuppfattningar som gäller den	26
3.1.1	Finlands tvåspråkighet och de samhälleliga strukturerna	27
3.1.2	Förståelse för det andra nationalspråket och dem som talar det	28
3.2	Undervisning i och inläring av nationalspråken	30
3.2.1	Inläringen av och kunskapsnivån i modersmålet och det andra nationalspråket	31
3.2.2	Möjligheterna för personer med andra modersmål att lära signationalspråken	37
3.3	Kostnader och inbesparingar som följer av Finlands tvåspråkighet	38
4	ÅTGÄRDER FÖR ATT SVARA PÅ UTMANINGARNA	40
4.1	Åtgärdsförslag på lång sikt	40
4.2	Statsrådets åtgärder för regeringsperioden 2011–2015	43
4.2.1	Ökning av nationalspråkens synlighet och systematisk tillämpning av språklagstiftningen i förvaltningens processer	43
4.2.2	Stärkande av kunskaperna i finska och svenska samt uppskattningen av språken och kulturen	44
4.2.3	Statsrådets rekommendationer	46

5.1.2 Työ- ja elinkeinoministeriö	47	5 UPPFÖLJNING	48
5.1.3 Valtiovarainministeriö	47	5.1 Uppföljning av nationalspråksstrategin	48
5.1.4 Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala	48	5.1.1 Justitieministeriet	48
LÄHTEET	50	5.1.2 Arbets- och näringsministeriet	48
LIITE: KANSALLISKIELISTRATEGIAN KÄYTÄNNÖN TYÖVÄLINEET	53	5.1.3 Finansministeriet	49
1 MITEN OSOITAT KÄYTTÄVÄSI KANSALLISKIELIÄ JA EDISTÄT NIIDEN KÄYTTÖÄ?	54	5.1.4 Undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde	49
2 KIELILAINSÄÄDÄNNÖN HUOMIOONOTTAMINEN TYÖRYHMÄ- JA HANKETYÖSSÄ	59	KÄLLOR	50
3 VIRANOMAISTEN VIESTINTÄ	62	BILAGA: NATIONALSPRÅKSSTRATEGINS PRAKTISKA VERKTYG	53
4 KIELILAIN HUOMIOON OTTAMINEN JULKAISUPROSESSEISSA JA VERKKOJULKAISUISSA	64	1 HUR VISAR DU UTÅT ATT DU ANVÄNDER NATIONALSPRÅKEN OCH HUR FRÄMJAR DU ANVÄNDNINGEN AV DEM?	54
5 KIELILAIN HUOMIOON OTTAMINEN HANKINTAMENETTELYSSÄ	67	2 BEAKTANDE AV SPRÅKLAGSTIFTNINGEN I ARBETSGRUPPER OCH PROJEKT	59
6 KIELITAIDON HUOMIOON OTTAMINEN TYÖHÖNOTOSSA	70	3 MYNDIGHETERNAS KOMMUNIKATION	62
7 MALLI MINISTERIÖIDEN KANSALLISKIELI- YHTEYSHENKILÖN TEHTÄVÄNKUVAKSI	73	4 BEAKTANDE AV SPRÅKLAGEN I PUBLIKATIONSPROCESSER OCH WEBBPUBLIKATIONER	64
		5 BEAKTANDE AV SPRÅKLAGEN VID UPPHANDLINGSFÖRFARANDE	67
		6 ATT BEAKTA SPRÅKKUNSKAPER VID ANSTÄLLNING	70
		7 MODELL FÖR UPPGIFTSBESKRIVNING FÖR MINISTERIERNAS KONTAKTPERSON I NATIONALSPRÅKSFRÅGOR	73

1 JOHDANTO

1.1 Visio

Suomi rakentaa kansallista ja kansainvälistä tulevaisuuttaan osana vakaata ja turvallista pohjoiseurooppalaista yhteisöä. Suomen vahvuuksiin kuuluu osallisuus tähän yhteisöön, johon sillä on vahvat historialliset, kulttuuriset, kielelliset, oikeudelliset ja taloudelliset siteet. Suomalaiset ovat kautta aikojen käyttäneet kansalliskieliään, suomea ja ruotsia. Kaksikielisenä maana Suomi kantaa vastuunsa siitä, että molemmat kielet pysyvät elinvoimaisina ja niitä käytetään maassamme tulevaisuudessakin. Molempia kansalliskieliä käyttävät yksilöt puolestaan vahvistavat maan kaksikielisyyttä ja toimivat siten myös sillanrakentajina kieliryhmien välillä.

Kansalliskielistrategian päämääränä on Suomi, jossa

- kansalliskielet suomi ja ruotsi näkyvät, kuuluvat ja hyväksytään
- kansalliskieliä käytetään kaikilla yhteiskuntaloilla
- kansalliskielten tuomat hyödyt saadaan yhteiskunnan ja yksilöiden käyttöön
- jokaisella on mahdollisuus elää ja toimia omassa maassaan omalla kielellään, joko suomeksi tai ruotsiksi
- jokaisella on mahdollisuus tutustua maan niin suomen- kuin ruotsinkieliseen kulttuuriin ja perinteisiin sekä yhteiseen historiaamme ja hyödyntää niitä.

Tämän mahdollistamiseksi

- Suomi turvaa jokaiselle Suomessa asuvalle oikeuden ja mahdollisuuden oppia äidinkieltään, joko suomea tai ruotsia
- Suomi turvaa jokaiselle Suomessa asuvalle oikeuden ja mahdollisuuden oppia maan toista kansalliskieltä, suomea tai ruotsia
- Suomi kehittää suomen ja ruotsin kielen sanastoa ja edistää kielten käyttömahdollisuuksia.

1.2 Kansalliskielistrategian tarve

Kansalliskielistrategian tarve nousee kansalliskieliämme, suomea ja ruotsia, koskevan lainsäädännön puutteellisesta soveltamisesta, mikä vaarantaa suomenkielisen ja varsinkin ruotsinkielisen väestön kielelliset perusoikeudet.

Kansalliskielistrategiaa tarvitaan myös siksi, että Suomi voisi hyödyntää kahdesta kansalliskielestä

1 INLEDNING

1.1 Vision

Finland bygger sin nationella och internationella framtid inom ramen för en stabil och trygg nordeuropeisk gemenskap. Till Finlands starka sidor hör just delaktigheten i denna gemenskap, till vilken Finland har starka historiska, kulturella, språkliga, rättsliga och ekonomiska band. Finländarna har i alla tider använt nationalspråken finska och svenska. Som ett tvåspråkigt land bär Finland sitt ansvar för att båda språken förblir livskraftiga och används i vårt land också i framtiden. Individer som använder båda nationalspråken stärker för sin del landets tvåspråkighet och fungerar sålunda också som brobyggare mellan språkgrupperna.

Nationalspråksstrategins mål är ett Finland där

- nationalspråken finska och svenska syns, hörs och accepteras
- nationalspråken används inom alla samhällssektorer
- den nytta som nationalspråken ger kommer både samhället och individen till godo
- var och en har möjlighet att leva och verka i sitt eget land på sitt eget språk, antingen finska eller svenska
- var och en har möjlighet att bekanta sig med såväl landets finska som svenskspråkiga kultur och traditioner samt med vår gemensamma historia, och att tillgodogöra sig dem

I detta syfte

- garanterar Finland att alla som bor i Finland har rätt och möjlighet att lära sig sitt modersmål, antingen finska eller svenska
- garanterar Finland att alla som bor i Finland har rätt och möjlighet att lära sig det andra nationalspråket, finska eller svenska
- utvecklar Finland det finska och svenska språkets ordsatt och främjar möjligheterna att använda språken

1.2 Behovet av en nationalspråksstrategi

Behovet av en nationalspråksstrategi föranleds av att den lagstiftning som gäller våra nationalspråk finska och svenska tillämpas på ett bristfälligt sätt, vilket äventyrar den finskspråkiga och i synnerhet den svenskspråkiga befolkningens grundläggande språkliga rättigheter.

kumpuavia vahvuuksiaan ja edistää kansalaisten hyvinvointia ja laajaa sivistystasoa. Näin Suomi voi olla aktiivinen ja kilpailukykyinen toimija sekä luottamusta herättävä yhteistyökumppani muun muassa toimissaan muiden Pohjoismaiden kanssa.

Kansalliskielistrategian visiossa määritellään edellytykset tulevaisuuden Suomelle, jossa on kaksi elinvoimaista kansalliskieltä. Kantavia ajatuksia ovat äidinkielen ja toisen kansalliskielen samoin kuin Suomen kaksikielisen kulttuurin arvostaminen ja hyödyntäminen sekä molempien kielten oppimismahdollisuuksien varmistaminen kaikille Suomessa asuville. Muita kantavia ajatuksia ovat suomea ja ruotsia puhuvien henkilöiden kohtaamisten ja kielenkäyttömahdollisuuksien lisääminen sekä molempien kielten näkyvyyden lisääminen. Edellä mainitut ajatukset heijastuvat tähän strategiaan sisältyvissä hallituksen toiminna kuluvalle hallituskaudelle sekä pidemmän aikavälin toimenpide-ehdotuksissa.

Kansalliskielistrategian tavoite – luoda kahden elinvoimaisen kansalliskielen Suomi – tarvitsee tuekseen käytännön toimia. Strategiassa esitettyjen toimenpiteiden tarkoituksena on luoda mahdollisuudet suomen ja ruotsin kielen tosiasialliselle yhdenvertaisuudelle elinvoimaisina kansalliskielinä nyt ja tulevaisuudessa.

Suomessa ei ole ollut kansalliskieliä koskevaa strategiaa. Kielistrategiaa ei ole myöskään muille kielille, joita käytetään Suomessa ja joiden oikeudellinen asema, tosiasialliset käyttöalat ja tarpeet poikkeavat kansalliskielistä ja myös toisistaan. Kansalliskielistrategia voi toimia pohjana sille, että tulevaisuudessa laadittaisiin kielistrategia, joka koskisi kaikkia tai joitakin Suomessa käytettäviä.

1.3 Kansalliskielistrategian luonne ja tausta

Kansalliskielistrategia on kahden elinvoimaisen kansalliskielen strategia. Se kurottaa vuosikymmenien päähän, sillä suomea ja ruotsia puhutaan Suomessa todennäköisesti tulevaisuudessakin. Samalla Suomi toivottaa tervetulleiksi kaikki kielet, ja kaikilla kieliryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään.

Kansalliskielistrategia on hallitusohjelmahanke, joka nimensä mukaisesti koskee molempia kansalliskieliä, suomea ja ruotsia, joilla perustuslain 17 §:n mukaan on asema yhdenvertaisina Suomen kansalliskielinä. Kansalliskielistrategian oikeudellisenä taustana on perustuslaki ja sitä täsmentävä kielilainsäädäntö.

Hallituksen lähtökohtana on, että voimassa oleva, suomea ja ruotsia koskeva kielilainsäädäntö on

En nationalspråksstrategi behövs också för att Finland ska kunna utnyttja de fördelar som de två nationalspråken ger och främja välfärd och en hög bildningsnivå hos medborgarna. Då kan Finland vara en aktiv och konkurrenskraftig aktör samt förtroendeingivande samarbetspartner bland annat i samarbetet med de övriga nordiska länderna.

I nationalspråksstrategins vision fastställs förutsättningarna för ett framtida Finland med två livskraftiga nationalspråk. Den bärande tanken är vi ska respektera och nyttiggöra modersmålet och det andra nationalspråket, liksom också Finlands tvåspråkiga kultur, samt säkerställa att alla som bor i Finland har möjlighet att lära sig båda nationalspråken. Andra huvudprinciper är att öka kontakterna mellan den finskspråkiga och svenskspråkiga befolkningen, liksom deras möjligheter att använda språken samt att göra båda språken mer synliga. Dessa tankar återspeglas i regeringens åtgärder enligt denna strategi under innevarande regeringsperiod och i åtgärdsförslagen på längre sikt.

De långsiktiga målen med nationalspråksstrategin, dvs. att skapa ett Finland med två livskraftiga nationalspråk, behöver stödjas genom praktiska åtgärder. Syftet med de åtgärder som läggs fram i strategin är att skapa möjligheter för såväl finskan som svenskan att vara genuint likvärdiga som livskraftiga nationalspråk, både nu och i framtiden.

Finland har inte haft en strategi för nationalspråken. Det finns heller ingen språkstrategi för de andra språk som används i Finland, och vilka i fråga om sin rättsliga ställning och sina faktiska användningsområden och behov skiljer sig från nationalspråken och även från varandra. Nationalspråksstrategin kan lägga grunden för ett framtida arbete med att skapa en strategi för en del av eller alla de språk som används i Finland.

1.3 Nationalspråksstrategins karaktär och bakgrund

Nationalspråksstrategin är en strategi för två livskraftiga nationalspråk. Den sträcker sig flera årtionden framöver, eftersom man kan anta att finska och svenska kommer att talas i Finland långt in i framtiden. Samtidigt välkomnar Finland alla språk, och alla språkgrupper har rätt att upprätthålla och utveckla sitt eget språk.

Nationalspråksstrategin är ett projekt som tas upp i regeringsprogrammet och som, liksom namnet anger, gäller de båda nationalspråken finska och svenska, vilka enligt grundlagens 17 § har likvärdig ställning som nationalspråk i Finland. Den juridiska

pääosin ajanmukainen. Sen käytännön toteutumisesa on edelleen puutteita, jotka valtioneuvosto on todennut muun muassa antaessaan eduskunnalle kertomuksen kielilainsäädännön soveltamisesta vuosina 2006 ja 2009.

Kansalliskielistrategia ei ensisijaisesti ole lainsäädännön uudistamishanke vaan *kehittämishanke*, jonka taustalla on tietoisuus siitä, että suomen ja ruotsin kieltä koskeva nykytilanne ei ole tyydyttävä pitkällä aikavälillä. Tästä syystä pääministeri Kataisen hallituksen ohjelmaan sisältyy kirjaus, jonka mukaan ”pääministerin johdolla laaditaan pitkän aikavälin kielistrategia kahden elinvoimaisen kansalliskielen, suomen ja ruotsin, kehittämiseksi sekä konkretisoidaan sen pohjalta toimet hallituskaudelle. Kielellisten oikeuksien toteutumista kehitetään presidentti Ahtisaaren työryhmän esityksiä hyväksi käyttäen.”

Muiden kielten oppiminen on tärkeä asia kansainvälistyvässä maailmassa ja myös käytännössä monikielisessä Suomessa. Suomi ja ruotsi ovat ne kielet, joilla suurin osa väestöstämme ajattelee ja ilmaisee itseään. Kansalliskielistä on jo tästäkin syystä huolehdittava. Molempien kansalliskielten osaamisen taso, etenkin kirjoitetun kielen taito, niin äidinkielenä kuin toisena kansalliskielinä on ollut jo vuosia laskussa. Ruotsia opitaan huomattavasti vähemmän kuin suomea. Edellä mainitut ilmiöt johtavat kansalliskielten käyttömahdollisuuksien kapenemiseen eri yhteiskuntaloikoilla, ja käytännön vastuu varsinkin ruotsin kielen ylläpitämisestä on vain muutaman harvan ruotsia osaavan harteilla.¹

Hallitusohjelman maininta presidentti Ahtisaaren ryhmästä viittaa Svenska Finlands folkting -järjestön asettamaan johtoryhmään, joka presidentti Martti Ahtisaaren johdolla laati keväällä 2010 valmistuneen toimintaohjelman. Ohjelmaan sisältyi konkreettisia ehdotuksia kahden elävän kansalliskielen säilyttämiseksi Suomessa. Ohjelma koski vähemmän käytettyä ja siksi tosiasiallisessa vähemmistöasemassa olevaa kansalliskieltämme ruotsia.

Presidentti Ahtisaaren johtoryhmän toimintaohjelmaan sisältyi 25 toimenpide-ehdotusta. Näistä osa on toimintaohjelman valmistuttua jo toteutettu tai viety eteenpäin muilla tavoin. Sen vuoksi niitä ei käsitellä tässä strategiassa. Nämä ehdotukset koskivat muun muassa kotouttamista, peruskoulun tuntijakoa koskevia ehdotuksia, potilasasiakirjojen kieltä ja sitä, että oikeusministeriön ja valtiovarainministeriön työhönotto-ohjeista tiedotetaan valtiovarainministeriön verkkosivuilla ja työhönottomenettelyä koskevassa koulutuksessa.

Kielilain lähtökohtia noudattaen myös strategian pääsääntönä on molempien kansalliskielten rinnak-

grunden för nationalspråksstrategin utgörs av grundlagen och språklagstiftningen, som preciserar grundlagen.

Regeringen har som utgångspunkt att den gällande lagstiftningen, som gäller finskan och svenskan, i huvudsak är tidsenlig. Det brister emellertid i den praktiska tillämpningen av språklagstiftningen, vilket statsrådet konstaterat bland annat i sin berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2006 och 2009.

Nationalspråksstrategin är inte i första hand ett projekt för ny lagstiftning utan ett *utvecklingsprojekt*, som bottnar i insikten om att nuläget när det gäller finskan och svenskan inte är tillfredsställande på lång sikt. I regeringsprogrammet för statsminister Kattinens regering har man skrivit in följande: ”Under statsministerns ledning utarbetas det en långsiktig språkstrategi för att utveckla de två livskraftiga nationalspråken finska och svenska och utifrån detta konkretiseras åtgärder för regeringsperioden. Tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna utvecklas genom att man kommer att ta i bruk de förslag som lagts fram av Ahtisaaris arbetsgrupp.”

Att man lär sig andra språk är viktigt i en allt mer internationaliserad värld, och i praktiken också i det mångspråkiga Finland. Finska och svenska är de språk på vilka majoriteten av vår befolkning uttrycker sig och tänker. Vi måste redan av denna orsak värna om nationalspråken. Nivån på kunskaperna i de två nationalspråken både som modersmål och som andra nationalspråk har redan i flera år varit dalande i synnerhet när det gäller de skriftliga färdigheterna. Betydligt färre elever lär sig svenska än finska. Detta leder till att det finns allt färre möjligheter att använda nationalspråken inom de olika samhällssektorerna, och till att ansvaret för att upprätthålla i synnerhet det svenska språket i praktiken faller på ett fåtal svenskkunniga.¹

Skrivningen i regeringsprogrammet om president Martti Ahtisaaris grupp syftar på den styrgrupp tillsatt av Svenska Finlands folkting som under ledning av president Martti Ahtisaari utarbetade ett handlingsprogram, som blev klart våren 2010. I handlingsprogrammet ingick konkreta förslag som ska garantera att Finland förblir ett land med två levande nationalspråk. Programmet gällde nationalspråket svenska, som används mindre och därför i praktiken har minoritetsställning.

Det handlingsprogram som utarbetades av president Ahtisaaris styrgrupp omfattade 25 förslag till åtgärder. En del av dem har, sedan handlingsprogrammet blev klart, redan genomförts eller förts vidare på annat sätt, och behandlas därför inte i denna strategi. Dessa förslag gällde bland annat integration,

kainelo ja palvelujen järjestäminen niin, että erillisratkaisuihin ei tarvitsisi turvautua. Joissakin tapauksissa tosiasiallinen kielellinen yhdenvertaisuus voi kuitenkin edellyttää tiettyntyyppisiä erityisratkaisuja kieliryhmittäin tai eri alueilla. Palvelujen tehokas ja laadukas tuottaminen voi edellyttää esimerkiksi pienempiä yksiköitä tai toisenlaisia ratkaisuja. Myös tavoitteenmukainen kustannusrakenne voi joissakin tapauksissa näin ollen poiketa symmetrisestä, mutta toimimattomaksi arvioidusta tavasta järjestää esimerkiksi hoitoa tai muita palveluja.

1.4 Vastuu suomen ja ruotsin kielestä

Suomi on perinteisesti rakentunut kahden kielen, suomen ja ruotsin, varaan, mutta näiden rinnalla on käytetty myös muita kieliä. Vuodesta 1902 suomea ja ruotsia on myös asetuksen nojalla ollut mahdollista käyttää virallisissa yhteyksissä. Suomen ja ruotsin asemasta kansalliskielinä säädettiin maan itsenäistyttyä Hallitusmuodossa vuonna 1919. Kansalliskielten asema vahvistettiin perusoikeusuudistuksessa vuonna 1995 ja kielelliset oikeudet sisällytettiin muuttumattomina perustuslakiin 2000. Julkisen vallan tehtävänä on huolehtia maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanaisten perusteiden mukaan.²

Suomi on sitoutunut Euroopan neuvoston alueellisia kieliä ja vähemmistökieliä koskevaan eurooppalaiseen peruskirjaan ja kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevaan puiteyleissopimukseen. Sopimusten valvontaelimille laatimissaan raporteissa Suomi raportoi myös ruotsinkielisten kielellisten oikeuksien toteutumisesta vähemmän puhuttuna kansalliskielenä.

Suomella on vastuu siitä, että suomen ja ruotsin kieli voivat hyvin, elävät ja kehittyvät myös tulevaisuudessa. Molemmat kansalliskielet ovat esimerkiksi eurooppalaisissa yhteyksissä pieniä kieliä, ja kaikki pienet kielet tarvitsevat erityistä huomiota suurempien kielten käytön yleistäessä.

Vastuu koskee kahta kansalliskieltämme eri tavoin. Suomen kieltä ei käytetä virallisena kielenä missään muussa maassa. Millään muulla valtiolla ei näin ollen ole vastuuta kehittää ja ylläpitää suomen kieltä samassa laajuudessa kuin Suomella, ja vastuu on siksi yksinomaan Suomen.³ Ruotsin kieltä puhutaan virallisena kielenä myös Ruotsissa, mutta Suomessa kieli on tosiasiallisessa vähemmistöasemassa. Vähemmän käytetyistä kielistä huolehtiminen edellyttää aina enemmän huomiota kuin enemmistön kielestä huolehtiminen. Suomen virallinen kaksikielisyys nojautuu parlamentaarisen enemmistön tahtoon. Näin

timfördelningen i den grundläggande utbildningen, patientjournalernas språk samt att information om justitieministeriets och finansministeriets rekryteringsanvisningar ska ges på finansministeriets webbsidor och ingå i den utbildning som gäller rekryteringsförfarandet.

I enlighet med utgångspunkterna i språklagen bör huvudregeln också enligt strategin vara att bägge nationalspråken existerar jämsides och tjänsterna organiseras så att man inte behöver använda sig av separata lösningar. I vissa fall kan emellertid genuin språklig likvärdighet kräva särlosningar för olika språkgrupper eller områden. För att tjänsterna ska kunna produceras på ett effektivt och högkvalitativt sätt kan det exempelvis behövas mindre enheter eller andra slags lösningar. En målinriktad kostnadsstruktur kan därmed i vissa fall avvika från ett symmetriskt sätt att ordna exempelvis vård eller annan service, som bedöms fungera dåligt.

1.4 Ansvaret för finskan och svenskan

Det finländska samhället har av tradition byggt på två språk, finska och svenska, även om också andra språk har använts vid sidan av dem. Från och med 1902 har finska och svenska med stöd av förordning kunnat användas också i officiella sammanhang. Bestämmelser om finskans och svenskans ställning som nationalspråk utfärdades efter självständigheten i Regeringsformen 1919. Nationalspråkens ställning bekräftades genom reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna 1995 och de språkliga rättigheterna togs oförändrade in i grundlagen 2000. Det allmänna ska tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhällseliga behov enligt lika grunder.²

Finland har förbundit sig till Europarådets europeiska stadga om landsdels- eller minoritetsspråk och ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter. Eftersom svenska är det mindre talade nationalspråket rapporterar Finland till övervakningsorganen för konventionerna också om hur de svenskspråkigas språkliga rättigheter genomförs.

Finland har ett ansvar för att det finska och svenska språket också i framtiden har det bra, lever och utvecklas. Bägge nationalspråken är till exempel i europeiska sammanhang små språk och alla små språk behöver alltid särskild omsorg när större språk används allt mer.

Ansvaret för de två nationalspråken är olika. Finska språket är inte ett officiellt språk i något annat land. Ingen annan stat har alltså ansvar för att

ollen enemmistöllä on vastuu myös vähemmän käytetystä kielestä. Vastuuta Suomen kaksikielisyyden tai vähemmän käytetyn kansalliskielen, ruotsin, ylläpitämisestä ei voi jättää vain yhdelle kieliryhmälle, käytännössä Suomen ruotsinkielisille.

Vastuu kielistämme kuuluu ennen kaikkea Suomen valtiolle ja jakautuu sen eri toimijoille. Suomen kaksikielisyyttä edellyttää valtiolta tietynlaisia ratkaisuja ja instituutioita, esimerkiksi viranomaisia ja tuomioistuinta, joiden avulla niin suomen- kuin ruotsinkielisten kielelliset oikeudet voivat toteutua riippumatta siitä, osaavatko he toista kansalliskieltä.

Valtio kantaa vastuunsa täydentämällä ja mukauttamalla kielellisiä perusoikeuksia täsmentäviä säännöksiä tarpeen vaatiessa. Varsinkin suuret uudistushankkeet kuten tämän strategian kanssa samanaikaisesti valmistilla olevat kunta- sekä sosiaali- ja terveydenhuoltouudistukset edellyttävät yhteensovittamista siten, että niin kielelliset perusoikeudet kuin uudistusten tavoitteet toteutuvat.

Valtio kantaa vastuunsa kielistämme myös antamalla tämän kansalliskielistrategian valtioneuvoston periaatepäätöksen muodossa.

Valtioneuvoston periaatepäätöksellä ei ole mahdollista säätää uusia velvoitteita kunnille, joiden asukkailla on itsehallinto. Sama koskee kuntayhtymiä. Kunnilla ja kuntayhtymillä on kuitenkin merkittävä vastuu perustuslaissa turvattujen kielellisten perusoikeuksien käytännön toteuttajina muun muassa päivähoidon, perusopetuksen ja sosiaali- ja terveydenhoidon järjestäjinä. Myös kuntien sisäiset ratkaisut esimerkiksi siitä, millä kielellä tai kielillä tiedonvälityksestä huolehditaan silloin, kun asiasta ei ole nimenomaisia säännöksiä, vaikuttavat kunnan luottamustehtävissä toimivien ja kunnan asukkaiden kielellisiin mahdollisuuksiin.

Valtioneuvosto suosittelee tässä periaatepäätöksessään, että etenkin kaksikieliset kunnat ja kuntayhtymät käyttöön ottaisivat strategiaan sisältyvät käytännön työvälineet. Työvälineet eivät luo uusia velvoitteita, vaan ovat luonteeltaan apuvälineitä, jotka helpottavat lainsäädännön noudattamista.

Jo nyt eräillä aloilla, esimerkiksi matemaattisluonnontieteellisellä alalla, tutkimuksen kielenä ei enää juurikaan käytetä suomea tai ruotsia vaan pääasiassa englantia. Tieteen kansainvälisen ulottuvuuden huomioon ottaen tämä on luontevaa. Se merkitsee kuitenkin, että uusia tieteellisiä tuloksia koskeva sanasto ei välttämättä kehity kansalliskielillä. Erikoissanaston kehittäminen edellyttää siksi jatkuvaa työtä, jotta uusista ilmiöistä pystyttäisiin keskustelemaan myös suomen ja ruotsin kielellä.⁴

utveckla och bevara det finska språket i samma omfattning som hos oss. Därför faller hela det ansvaret på Finland.³ Svenska som officiellt språk talas också i Sverige, medan svenskan i Finland i praktiken är i minoritetsställning. Att värna om de mindre använda språken kräver alltid mera vaksamhet än omsorgen om majoritetens språk. Finlands officiella tvåspråkighet stöder sig på den parlamentariska majoritetens vilja. Därmed bär majoriteten ansvar också för det språk som används mindre. Ansvaret för Finlands tvåspråkighet eller för bevarandet av det mindre använda nationalspråket svenska kan inte åläggas endast den ena språkgruppen, i praktiken de svenskspråkiga i Finland.

Den finska staten bär det primära ansvaret för våra språk, och ansvaret fördelas vidare på de olika statliga aktörerna. Finlands tvåspråkighet förutsätter vissa slags lösningar och institutioner, exempelvis myndigheter och domstolar, där såväl de finskspråkiga som svenskspråkiga språkliga rättigheter kan genomföras oberoende av om individerna kan det andra nationalspråket.

Staten bär sitt ansvar genom att vid behov komplettera och anpassa de bestämmelser, som preciserar de grundläggande språkliga rättigheterna. I synnerhet sådana stora reformer som den kommunreform och social- och hälsovårdsreform, som bereds samtidigt som denna strategi, kräver samordning så att såväl de språkliga rättigheterna som målen med reformerna kan uppnås.

Den finska staten bär sitt ansvar för våra språk bland annat genom att utfärda denna nationalspraksstrategi i form av ett principbeslut av statsrådet.

Kommunerna, vars invånare har självstyre, kan inte påföras nya skyldigheter genom principbeslut av statsrådet. Detsamma gäller samkommunerna. Kommunerna och samkommunerna bär emellertid ett stort ansvar för hur de grundläggande språkliga rättigheter som tryggas i grundlagen tillgodoses i praktiken bland annat när de ordnar dagvård, grundläggande utbildning samt social- och hälsovård. Också kommunernas interna lösningar, när det gäller exempelvis på vilket eller vilka språk information ska ges i de fall där inga uttryckliga bestämmelser om detta har utfärdats, påverkar de kommunala förtroendevärdas och kommuninvånarnas språkliga möjligheter.

I detta principbeslut rekommenderar statsrådet att i synnerhet tvåspråkiga kommuner och samkommuner ska ta i bruk de praktiska verktyg som ingår i bilagan till strategin, för att säkerställa att språklagstiftningen beaktas på adekvat sätt i de förfaranden som kommunerna och samkommunerna tillämpar.

Myös yksilöillä on vastuu omasta kielestään ja sen ylläpidosta käytännössä. Suomen ja ruotsin kielten käyttö kaikilla elämänaloilla auttaa ylläpitämään monipuolista ja vivahteikasta sanavarastoa ja ilmaisutapaa. Jos kieliä ei käytetä ja huolleta, niiden käyttöala supistuu. Tämä on huomioitava muiden kielten, erityisesti englannin kielen, käytön yleistyessä myös kotimaisissa yhteyksissä.⁵

Yksilöiden mahdollisuudet käyttää omaa kieltään tai toista kansalliskieltä riippuvat osittain omasta aktiivisesta otteesta ja osittain yhteiskunnallisista ratkaisuksista. Esimerkiksi toisen kansalliskielen opiskelujärjestyksen alku määräytyy ennen kaikkea kunnan päätöksen mukaan, ei yksittäisten lasten tai vanhempien toiveiden mukaan. Tämä merkitsee, että jollei varhaista kieltenopiskelumahdollisuutta ole tarjolla, ei sitä myöskään voi valita. Yhteiskunnallisten ratkaisujen tulisi aina tukea molempien kansalliskielten oppimis- ja käyttömahdollisuuksia.

Siitä huolimatta, että Suomi on kahdelle kansalliskielelle perustuva kaksikielinen maa, on jokaisella oikeus elää omassa maassaan omalla kielellään, joko suomen tai ruotsin kielellä. Yksilöt eivät aina ole kaksikielisiä. Etenkin Ahvenanmaalla asuvilla nuorilla on lapsuudesta alkaen laaja kosketuspinta Ruotsiin esimerkiksi ruotsalaisen ja siten ruotsinkielisen nuorisokulttuurin, television, ruotsalaisen lehdistön ja sosiaalisen median kautta. Suomen on tarjottava toiminta- ja opiskelumahdollisuuksia ruotsin kielellä ollakseen luonteva tulevaisuuden maa myös näille nuorille. Muuttoliike on luonnollinen ilmiö, mutta jos se syntyy vähäisempien omakielisten mahdollisuuksien seurauksena omassa maassa, on se Suomelle niin väestöllinen kuin taloudellinenkin menetys.

1.5 Kahden elinvoimaisen kansalliskielen tarjoamat hyödyt ja vahvuudet

Kansalliskielistrategian lähtökohtia ovat *yksilöiden kielelliset perusoikeudet* samoin kuin *yhteiskunnan kaksikielisyydestä seuraavat hyödyt ja vahvuudet*. Yksilön ja yhteiskunnan hyödyt nivoutuvat toisiinsa, sillä yhteiskunnan hyödyistä, esimerkiksi vakaista ulkosuhteista, luottamusta herättävästä kansainvälisestä yhteistyöstä ja viennistä saatavasta taloudellisesta hyödyistä, seuraa myös yksilöille hyötyä. Näin on silloinkin, kun yksilö haluaa elää elämänsä ainoastaan Suomessa ja yhdellä kielellä. Vastaavasti yksilöiden hyödyistä tulee hyötyä myös yhteiskunnalle esimerkiksi silloin, kun suomalaiset vahvan kielitaitonsa johdosta pystyvät toimimaan menestyksekkäästi pohjoismaisissa tai laajemmissa kansainvälisissä yhteyksissä.

Verktygen skapar inte nya skyldigheter utan har karaktären av hjälpmedel som ska underlätta att lagstiftningen följs.

Redan nu använder man på vissa områden, till exempel det matematisk-naturvetenskapliga, knappt alls finska eller svenska utan i huvudsak engelska som forskningsspråk. Detta är naturligt med tanke på forskningens internationella dimension. Det innebär emellertid att det i många fall inte skapas någon ny terminologi på nationalspråken i fråga om forskningsrörelsen. För att skapa specialterminologi krävs det därför ett kontinuerligt arbete, så att nya fenomen ska kunna diskuteras också på finska och svenska.⁴

Också individen bär ansvar för sitt eget språk och för att han eller hon upprätthåller det i praktiken. När finskan och svenskan används på alla livets områden bidrar det till att upprätthålla ett varierat och nyanserat ordförråd och uttryckssätt. Om inte språken används och vårdas blir deras användningsområden mer begränsade. Detta bör noteras eftersom andra språk, i synnerhet engelskan, blir allt frekventare även i inhemska sammanhang.⁵

Individens möjligheter att använda sitt eget språk eller det andra nationalspråket beror dels på individens egen aktivitet, dels på de samhälleliga lösningarna. Exempelvis tidpunkten då barn börjar få undervisning i det andra nationalspråket fastställs primärt enligt vad kommunen beslutar, inte utifrån enskilda barns eller föräldrars önskemål. Om inga möjligheter att lära sig språk i ett tidigt skede erbjuds kan man ju inte heller välja att börja studera språket tidigt. De samhälleliga lösningarna borde därför alltid vara sådana att de öppnar möjligheter för individerna att lära sig och att använda nationalspråken.

Oberoende av det faktum att Finland är ett tvåspråkigt land med två nationalspråk har var och en rätt att bo i sitt eget land på sitt eget språk, antingen finska eller svenska. Individerna är inte alltid tvåspråkiga. I synnerhet på Åland har de unga sedan barndomen täta kontaktytor till Sverige till exempel via den rikssvenska och därmed svenskspråkiga ungdomskulturen, televisionen, tidningarna och de sociala medierna. För att Finland ska kunna vara ett naturligt framtidsland också för dessa unga måste vi kunna erbjuda svenskspråkig verksamhet och möjligheter att studera på svenska. Flyttningsrörelser är ett naturligt fenomen. Om de emellertid uppstår som en följd av att hemlandet ger färre möjligheter för individen att leva sitt liv på det egna språket innebär de såväl en demografisk som en ekonomisk förlust för Finland.

1.5.1 Yhteiskunnalliset hyödyt

Suomen virallinen kaksikielisyys tuo yhteiskunnalle muun muassa *historiallis-kulttuurisia, oikeudellisia ja taloudellisia* hyötyjä.

Suomi kuuluu maantieteellisesti, historiallisesti, kulttuurisesti, poliittisesti ja taloudellisesti läntiseen Pohjois-Eurooppaan. Maallamme on ennen kaikkea pitkä yhteinen historia Ruotsin kanssa, ja Suomi muodosti myös vuosisatoja osan Ruotsin valtakuntaa. Yhteisiä yhteiskunnallisia lähtökohtia Pohjoismaissa ovat esimerkiksi julkisen toiminnan avoimuus ja oikeusvaltioperiaate. Ruotsin ajalta Suomessa on edelleen perintönä muun muassa monet yhteiskunnan rakenteet, muun muassa hallinnon ja oikeusjärjestyksen rakenteet. Suomen kieli onkin erityisesti hallinto-kielenä kehittynyt Ruotsin hallinnon ja oikeusjärjestyksen rakenteiden ja siten ruotsinkielisen sanaston pohjalta.

Suomen kuuluminen pohjoismaiseen kulttuuriyhteisöön merkitsee, että Suomella on *monimuotoinen kotimainen kulttuuri*, joka on saanut vaikutteita, arvoja ja perinteitä, niin länsi- kuin itärajan takaa. Pohjoismaiset arvot ovat erottamaton osa suomalaista yhteiskuntaa. Kaikissa Pohjoismaissa arvostetaan hyvinvointivaltiota, johon kuuluvat yksilön vapaus, demokratia, oikeusvaltiollisuus, toimiva julkinen sektori ja sukupuolten välinen tasa-arvo. Yhteistä Pohjoismaille on myös luottamus kanssaihmiin ja yhteiskunnan instituutioihin.

Pohjoismaista yhteistyötä tehdään monella tasolla, muun muassa koulutus- ja sosiaalipoliittisen yhteistyön muodossa sekä innovaatiokyvyn parantamisessa. Ruotsin kieli toimii Pohjoismaissa yhteisymmärryksen ja yhteisen arvopohjan välittäjänä. Yhteinen kulttuuri- ja kielitausta luo vahvemman yhteenkuuluvuuden ja luottamuksen tunteen ja edistää yhteistyömahdollisuuksia. Tämä koskee kaikkea yhteistyötä. Ruotsin kielen osaaminen tai ymmärtäminen tuo käytännön lisäarvoa pohjoismaisessa kanssakäymisessä ja yhteistyössä silloinkin, kun kaupankäyntiin liittyvissä asiakirjoissa käytetään jotakin muuta kieltä.

Suomen virallisen kaksikielisyyden *oikeudellisiin hyötyihin* kuuluu kansainvälisissäkin yhteyksissä esimerkillisenä pidetty kielilainsäädäntö, joka täsmentää kahden yhdenvertaisen kansalliskielen varaan rakennettua yhteiskuntaa. Lainsäädännön myötä Suomi osoittaa suvaitsevuutensa molempia kansalliskieliä puhuvia ryhmiään kohtaan samoin kuin pitävänsä arvossa Ruotsin kanssa jaettua historiaansa ja siitä kumpuavaa kulttuurista rikkautta.

Suomi hyötyy yhteiskuntana kaksikielisyydestään *taloudellisesti*. Pohjoismaat ovat perinteisesti muo-

1.5 Nyttan och fördelarna av att ha två livskraftiga nationalspråk

Utgångspunkter för nationalspråksstrategin är *individens grundläggande språkliga rättigheter* och den *nyttan och fördel som samhället har av tvåspråkigheten*. Nyttan för individen och nyttan för samhället är tätt sammanflätade, eftersom den nytta som samhället har exempelvis i form av stabila yttre förbindelser, ett förtroendeingivande internationellt samarbete samt exportvinster också ger nytta för individerna. Detta är fallet också när individen vill leva sitt liv endast i Finland och på ett enda språk. På motsvarande sätt blir individens nytta samhällets nytta till exempel när finländarna på grund av sina goda språkkunskaper kan verka framgångsrikt i de nordiska länderna eller i mer omfattande internationella sammanhang.

1.5.1 Den samhälleliga nyttan

Att Finland officiellt är ett tvåspråkigt land ger samhället nytta bland annat på det *historiska och kulturella planet, rättslig nytta samt ekonomisk nytta*.

I geografiskt, historiskt, kulturellt, politiskt och ekonomiskt hänseende hör Finland till det västliga Nordeuropa. Vårt land har framför allt en lång gemensam historia med Sverige och utgjorde även under flera århundraden en del av det svenska riket. Samhälleliga principer som alla nordiska länder utgår ifrån och har gemensamt är exempelvis transparens i den offentliga verksamheten och rättsstatsprincipen. Som ett arv från den svenska tiden har Finland bland annat bevarat många samhällsstrukturer, såsom förvaltningsstrukturen och rättsväsendet. Finskan har därmed i synnerhet som förvaltningsspråk och juridiskt språk utvecklats med utgångspunkt i den svenska förvaltningsstrukturen och utifrån en svensk vokabulär.

Att Finland hör till den nordiska kulturgemenskapen innebär att Finland har en *mångfasetterad inhemsk kultur* där impulserna, värderingarna och traditionerna, har kommit såväl västerifrån som österifrån. De nordiska värderingarna är djupt förankrade i det finländska samhället. I alla nordiska länder lägger man stort värde på välfärdsstaten, som omfattar individens frihet, demokrati, rättsstatsprincipen, en välfungerande offentlig sektor och jämställdhet mellan könen. Gemensamt för de nordiska länderna är också att man litar på sina medmänniskor och har förtroende för de samhälleliga institutionerna.

Nordiskt samarbete finns på många nivåer, bland annat i form av utbildnings- och socialpolitiskt samarbete och arbete för att förbättra innovationsförmågan. I de nordiska länderna fungerar det svenska

dostaneet Suomelle tärkeän talousalueen, ja näin on edelleen. Suurin osa Suomen viennistä ja tuonnista kohdistuu toisiin Pohjoismaihin. Ruotsi on Suomen suurin kauppakumppani viennin osalta, vuosina 2010 ja 2011 vienti ylitti 11 prosenttia, ja Suomen kolmanneksi suurin tuontimaa.

Myös Suomen rajojen sisällä kansalliskielten osaa-minen on tärkeää työmarkkinoilla tulevaisuudessakin. Uuden työvoiman kysyntä lisääntyy lähivuosina eläkkeelle siirtymisen johdosta. Erityisen suuri työvoiman kysyntä on ammatillista koulutusta vaativissa ammatteissa.⁶ Työnantajien mukaan jatkossakin tarvitaan suomen ja englannin kielen jälkeen eniten ruotsin kielen taitoa.⁷

Taloudelliset hyödyt voivat kuitenkin jäädä saavuttamatta, jos kaksikielisyys ei toimi ja nimenomaan ruotsin kieltä pystytään käyttämään. Tätä havainnollistaa yksikielisen ruotsinkielisen Ahvenanmaan ja Manner-Suomen välinen kaupankäynti verrattuna Ahvenanmaan kauppaan Ruotsin kanssa. Ahvenanmaan tavaraviennin arvo oli vuonna 2011 lähes 290 miljoonaa euroa, ja viennistä lähes 74 prosenttia suuntautui Manner-Suomeen. Ahvenanmaan tavaratuonnista, joka vuonna 2011 oli yhteensä lähes 536 miljoonaa euroa, noin 48 prosenttia tuli Ruotsista.⁸ Ahvenanmaan tavaratuonnin Ruotsista selittävät muun muassa ruotsinkieliset pakkaustiedot ja käyttöohjeet, joita ei lainsäädännöstä huolimatta ole kaikissa Suomesta ostettavissa tavaroissa. Tämä merkitsee taloudellista menetystä Suomelle. Vastaavanlaisia menetyksiä ovat Ahvenanmaan Ruotsista ostamat palvelut silloin kun niitä ei Suomessa tarjota ruotsin kielellä. Tällaisiin palveluihin ovat kuuluneet muun muassa eräät erityissairaanhoidon muodot.

Suomen kansainvälisiin menestystekijöihin on kuulunut muun muassa suomalaisten vahva kielitaito. Vahva kansalliskielten taito on siksi Suomen etu maan rajojen ulkopuolellakin.

1.5.2 Yksilötason hyödyt

Kansalaiset hyötyvät monin tavoin Suomen kaksikielisyydestä ja siitä, että molempia kieliä käytetään yhteiskunnassa.

Suomen kaksikielisyydestä on yksilöille *oikeudellisia hyötyjä*, jos heidän oikeutensa käyttää omaa kieltään, suomea tai ruotsia, ja tulla kohdatuksi tällä kielellä, toteutuu niissä tilanteissa, joissa heillä lain mukaan on oikeus siihen. Yksilölle merkittäviä tilanteita ovat muun muassa itselle vieraiden viranomaisasioiden hoitaminen, jotka edellyttävät asian täsmällistä ymmärtämistä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi veroasiat tai oikeudenkäynti. Akuutteja

språket som en plattform för samförstånd och för en gemensam värdegrund. Den gemensamma kulturella och språkliga bakgrunden skapar en starkare känsla av samhörighet och förtroende och främjar på så sätt samarbetsmöjligheterna. Detta gäller allt slags samarbete. Att kunna tala eller förstå svenska ger därför ett mervärde på det praktiska planet i de nordiska kontakterna och inom det nordiska samarbetet, också när något annat språk används till exempel i dokument i samband med handel.

Den *rättsliga nyttan* av Finlands officiella tvåspråkighet exemplifieras genom vår språklagstiftning, som också i internationella sammanhang betraktas som ett föredöme och som preciserar ramarna för ett samhälle som bygger på två likvärdiga nationalspråk. Genom lagstiftningen visar Finland att man respekterar vardera gruppen av talare av nationalspråken och värdesätter Sveriges och Finlands gemensamma historia och den kulturella rikedom som har sitt ursprung i den.

Finland har som samhälle *ekonomisk nytta* av tvåspråkigheten. De nordiska länderna har av tradition varit en viktig ekonomisk region för Finland, och är det fortfarande. Merparten av Finlands export och import riktar sig till de övriga nordiska länderna. Sverige är Finlands största handelspartner när det gäller exporten, med en andel över 11 procent åren 2010 och 2011, och Finlands tredje största importland.

Det kommer även i framtiden att behövas kunskaper i nationalspråken på arbetsmarknaden, också i Finland. Efterfrågan på ny arbetskraft ökar under de närmaste åren till följd av en omfattande pensionsavgång, som är särskilt stor inom yrken som kräver yrkesutbildning.⁶ Enligt arbetstagarna behövs det även i fortsättningen mest svenska efter finska och engelska.⁷

Den ekonomiska nyttan kan emellertid utebli om tvåspråkigheten inte fungerar och i synnerhet det svenska språket inte kan användas. För att belysa detta kan man som exempel ta det enspråkigt svenskspråkiga Ålands handel med det finländska fastlandet i förhållande till Ålands handel med Sverige. Värdet på Ålands varuexport var år 2011 närmare 290 miljoner euro, och närmare 74 procent av exporten gick till det finländska fastlandet. Av den åländska varuimporten, vars totala värde år 2011 uppgick till närmare 536 miljoner euro, kom emellertid cirka 48 procent från Sverige. Att varor importeras till Åland från Sverige förklaras bland annat av att märkning och bruksanvisningar är på svenska, vilket trots att lagstiftningen garanterar det inte alltid är fallet i fråga om varor som köps från det övriga Finland. Detta

tilanteita, jossa oman kielen käyttämisen merkitys korostuu, ovat muun muassa soitto hätänumeroon, keskustelut terveydenhoitohenkilökunnan kanssa ja yhteydet poliisiin. Oikeudelliset hyödyt ovat myös yhteiskunnan hyötyjä esimerkiksi silloin, kun oikeuksien toteutuminen lisää tunnetta oikeusvarmuudesta, turvallisuudesta ja yhteiskunnan toimivuudesta.

Niin suomen- kuin ruotsinkielisille *oman kielen julkinen käyttö, näkyvyys ja kuuluvuus* ovat viestejä siitä, että kieli ja sen käyttäjät ovat hyväksytty osa na yhteiskuntaa. Nämä viestit saavat ihmiset kokemaan itsensä tervetulleiksi ja hyväksytyiksi omassa maassaan omalla kielellään. Ne lisäävät luottamusta julkiseen toimintaan ja kanssaihmiisiin, samoin kuin turvallisuuden- ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Molempia kansalliskieliä voidaan käyttää laajasti eri yhteyksissä ja niistä on monia *käytännön hyötyjä* arjessa. Esimerkiksi monet Kansalliskielistrategiahankkeen kyselyyn vastanneista korkeakouluopiskelijoista ilmoittivat käyttävänsä toista kansalliskieltään hyvin laaja-alaisesti niin opinnoissaan kuin vapaa-ajallaan, muun muassa Internetissä. Molempien kansalliskielten taito tai jo kyky ottaa vastaan tietoa toisella kielellä tarjoaa enemmän opiskelu- ja vapaa-ajanmahdollisuuksia.⁹

Kielitaidosta on hyötyä esimerkiksi siten, että se antaa *enemmän opiskelumahdollisuuksia* niin Suomessa kuin muissa maissa. Laaja kielitaito ja kansalliskielten osaaminen lisää myös *työmahdollisuuksia* Suomessa ja mahdollisesti muissakin maissa, joissa suomen tai ruotsin kielellä on merkittävä asema, esimerkiksi kaupankäynnin tai turismin yhteydessä. Useat pohjoismaiset yhteistyöelimet ja järjestöt tarjoavat työmahdollisuuksia, joissa käytännössä tarvitaan ruotsin kieltä. Monet nuoret kokevat hyötyvänsä ruotsin- ja suomen kielen osaamisestaan ja uskovat niiden, jotka hallitsevat molemmat kansalliskielet, hyötyvän siitä tulevaisuudessa ja työurallaan.¹⁰

Molempien kansalliskielten taito, edes passiivisena, mahdollistaa niin suomen kuin ruotsin kielellä kirjoitettujen kotimaisten kirjojen ja lehtien lukemisen alkuperäiskielellä. Edelleen molempien kansalliskielten ymmärtäminen antaa mahdollisuuden seurata teatteriesityksiä, musiikkia ja muuta kulttuuria molemmilla kielillä sekä *ottaa vastaan tietoa* eri kielillä ja eri lähteistä tai *vaihtaa tietoa* esimerkiksi Internetissä.

Molempia kansalliskieliä osaava voi tutustua suomen- ja ruotsinkielisiin henkilöihin heidän äidinkiellellään. Kielitaito luo siten mahdollisuuksia *verkostoitua, tavata uusia ihmisiä ja oppia heidän kauttaan uusia asioita*, esimerkiksi toiseen kieleen liittyvistä tai kieliryhmän perinteistä. Toista kieltä puhuvien ihmisten

innebär en ekonomisk förlust för Finland. Liknande förluster uppkommer när Åland köper tjänster från Sverige eftersom Finland inte kan erbjuda samma tjänster på svenska. Till dem hör bland annat vissa former av specialiserad sjukvård.

Finland har varit framgångsrikt i internationella sammanhang bland annat på grund av finländarnas goda språkkunskaper. Gedigna kunskaper i nationalspråken innebär därför en fördel för Finland också utanför landets gränser.

1.5.2 Nyttan för den enskilda individen

Medborgarna har på flera sätt personlig nytta av att Finland är ett tvåspråkigt land och av att båda språken är samhällsbärande.

Enskilda individer har *rättslig* nytta av tvåspråkigheten i Finland, om deras rätt att använda sitt eget språk, finska eller svenska, och att bemötas på detta språk, tillgodoses i de situationer där de enligt lag har rätt till det. Sådana situationer, som har stor betydelse för individen, är bland annat skötseln av vissa myndighetsärenden som kan kännas främmande och kräver att saken förstås exakt. Till dem hör exempelvis skatteärenden eller rättegångar. Akuta situationer där vikten av att man kan använda sitt eget språk framhävs är bland annat nödsamtal, samtal med hälso- och sjukvårdspersonal och kontakter med polisen. Den rättsliga nyttan blir även *samhällets nytta* bland annat genom att tillgodoses av rättigheterna ökar medborgarnas känsla av rättssäkerhet och trygghet och uppfattning om att samhället fungerar som det ska.

Det faktum att *det egna språket används, syns och hörs i samhället* ger både de finskspråkiga och de svenskspråkiga en signal om att språket och de som använder det är en accepterad del av samhället. Sådana signaler får människorna att känna sig välkomna och accepterade i sitt eget land på sitt eget språk. Det här ökar därmed människornas förtroende för den offentliga verksamheten och medmänniskorna, liksom deras känsla av trygghet och samhörighet.

Bägge nationalspråken kan användas i stor utsträckning i många olika sammanhang, och språken ger stor *praktisk nytta* i vardagen. Exempelvis många av de högskolestuderande som svarat på en enkät som projektet Nationalspråkstrategin utfört, anger att de använder det andra nationalspråket i stor utsträckning både i studierna och på sin fritid, bland annat på internet. Kunskaper i bägge nationalspråken, eller enbart förmåga att tillägna sig information på det andra språket, öppnar därmed för flera möjligheter att studera och välja fritidssysselsättningar.⁹

kohtaaminen on näin ollen, muiden hyötyjen ohella, mahdollisuus vähentää omia ennakoluulojaan ja monipuolistaa näkökulmiaan, oppia tuntemaan oman maan tausta ja tunnistaa sen kaksikielinen kulttuuriperintö. Kaikki nämä mahdollisuudet pätevät niin työyhteisöissä kuin vapaa-aikana.

Suomen ja ruotsin kielen hallitseminen mahdollistaa laajan toiminnan niin Suomessa kuin muissa Pohjoismaissa, sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Euroopan unionissa ja muissa kansainvälisissä yhteyksissä Pohjoismaat toimivat usein yhdessä. Skandinaaviin kieliin kuuluvan ruotsin osaaminen helpottaa yhteistyötä, luo yhteenkuuluvuuden tunnetta ja lisää vaikutusmahdollisuuksia suuremmassa yhteydessä.

Kaikkien hyötyjen käyttöön ottamiseksi on tärkeää, että koulutus Suomessa luo pohjan vahvalle kielitaidolle. On myös tärkeää, että yhteiskunta aktiivisesti ja johdonmukaisesti tukee molempien kansalliskielten käyttöä ja niiden elinvoimaisuutta. Näin jokaisen kohdalla ovet pysyvät avoimina mahdollisimman monelle eri vaihtoehdolle.

Språkkunskaper är till nytta exempelvis genom att de öppnar flera *möjligheter att studera*, både i Finland och i andra länder. Breda språkkunskaper och kunskaper i nationalspråken *ökar också möjligheterna att få arbete* såväl i Finland som eventuellt också i andra länder där finska eller svenska har en betydande ställning exempelvis inom handel eller turism. Flera nordiska samarbetsorgan och organisationer erbjuder arbetsmöjligheter, där det i praktiken krävs kunskaper i svenska. Många unga upplever att de har nytta av sina kunskaper i svenska och finska och är övertygade om att de som behärskar båda nationalspråken kommer att ha nytta av det i framtiden och i yrkeslivet.¹⁰

Kunskaper i båda nationalspråken, även passiva kunskaper, gör det möjligt att läsa såväl finsk- som svenskspråkig inhemsk litteratur och inhemska tidningar på originalspråket. Den som förstår båda nationalspråken kan också följa med en teaterföreställning, lyssna på musik och utöva kultur på vardera språket. En annan viktig aspekt är möjligheten att *ta till sig information* på olika språk och från olika källor eller *utbyta information* till exempel på internet.

Den som kan båda nationalspråken har möjlighet att lära känna såväl finskspråkiga som svenskspråkiga personer och kommunicera med dem på deras modersmål. Språkkunskapen ger därmed individen möjlighet att *nätverka, träffa nya människor och genom dem lära sig nytt*, exempelvis traditioner som hänför sig till det andra språket eller den andra språkgruppen. Vid sidan av de andra nyttoaspekterna ger därmed mötena med människor som talar det andra språket möjlighet för vardera parten att minska sina fördomar och bredda sitt perspektiv, att lära känna det egna landets närhistoria och bekräfta dess tvåspråkiga kulturarv. Allt detta gäller såväl arbete som fritid.

För den som behärskar finska och svenska öppnas mångsidiga verksamhetsmöjligheter i Finland och i andra nordiska länder, bland annat inom den statliga och kommunala men också inom den privata sektorn. De nordiska länderna agerar ofta tillsammans inom Europeiska unionen och i andra internationella sammanhang. Kunskaper i svenska, som är ett skandinaviskt språk, underlättar då samarbetet, skapar en känsla av samhörighet och ökar möjligheterna att påverka inom en större helhet.

För att vi ska kunna nyttiggöra alla fördelar är det viktigt att utbildningen i Finland skapar en grund för gedigna språkkunskaper. Lika viktigt är det att samhället aktivt och konsekvent stöder användningen av båda nationalspråken och främjar deras livskraft. På så sätt hålls dörren öppen för så många alternativ som möjligt för var och en.

2 NYKYTILA

Suomi on nykyisin käytännössä monikielinen maa, jossa puhutaan 148 kieltä äidinkielenä.¹¹ Suomessa asuu 4 863 351 suomenkielistä (90 prosenttia maan väestöstä) ja 291 219 ruotsinkielistä (5,4 prosenttia maan väestöstä). Muunkielisten määrä Suomessa on 4,5 prosenttia.¹² Ruotsinkielisiä on määrällisesti lähes yhtä paljon kuin 1880-luvulla, jolloin väestötietoihin ensi kertaa merkittiin äidinkieli. Suurimmillaan ruotsinkielisten määrä oli ennen kuin kymmenet tuhannet muuttivat Ruotsiin 1950–1970-luvuilla.¹³ Suomenkielisten ja muunkielisten määrä ja prosentuaalinen osuus on kasvanut. Laskelmat perustuvat väestötietojärjestelmään, jonne vanhemmat ilmoittavat lapsen kielen, joka näin ollen on hänen rekisteröity äidinkieltensä.

Suomessa käytetään useita kieliä. Suomessa tuetaan sekä suomalaisten kansalliskielten että muiden kielten oppimista samoin kuin alkuperältään ulkomaalaisten oman äidinkielen ja Suomen kansalliskielten oppimista.

Suomen valtion kieliä ovat suomi ja ruotsi, joilla perustuslain 17 §:n mukaan on asema kansalliskielinä. Suomi on siten virallisesti kaksikielinen maa. Suomea ja ruotsia äidinkielenään puhuvilla on perustuslaissa turvatut, yhtäläiset oikeudet käyttää äidinkieltään, niin sanottua omaa kieltään.

Valtioneuvoston lähtökohtana on, että vuonna 2004 voimaan tullut kielilainsäädäntö on pääosin hyvä ja ajanmukainen, mutta sen noudattamisessa on puutteita. Puutteellisen soveltamisen vaikutukset ilmenevät eri tavoin suomen- ja ruotsinkielisille. Suomenkieliset voivat yleensä luottaa kielellisten oikeuksiensa toteutumiseen ja siihen, että he voivat ilmaista itseään omalla kielellään. Ruotsinkieliset eivät sitä vastoin yhtä suuressa määrin voi luottaa kielellisten oikeuksiensa toteutumiseen eikä heillä myöskään yhtä usein ole mahdollisuutta käyttää omaa kieltään yhteyksissään viranomaisiin. Puutteista on raportoitu laajasti muun muassa valtioneuvoston kertomuksessa kielilainsäädännön soveltamisesta vuosina 2006 ja 2009 sekä Suomen antamissa määräaikaismuutoksista Euroopan neuvoston vähemmistösopimuksia seuraaville toimielimille.

2.1 Suomen kieli ja suomenkieliset Suomessa

Suomen kieltä tai sen varhaisia muotoja puhuttiin kielen määrittelytavasta riippuen Suomessa jo ensimmäisellä vuosituhannella ajanlaskun alun jälkeen.

2 NULÄGE

Finland är i dag i praktiken ett flerspråkigt land där det talas 148 olika språk som modersmål.¹¹ I Finland bor det 4 863 351 finskspråkiga (90 procent av landets befolkning) och 291 219 svenskspråkiga (5,4 procent av landets befolkning). Andelen personer som har ett annat språk som modersmål är 4,5 procent.¹² Antalet svenskspråkiga ligger i dag nästan på samma nivå som på 1880-talet, då modersmålet för första gången antecknades i befolkningsuppgifterna. Antalet svenskspråkiga var stort innan tiotusentals finländare på 1950–1970-talen flyttade till Sverige.¹³ Det procentuella och numeriska antalet finskspråkiga och personer med ett annat språk som modersmål har ökat. Beräkningarna baserar sig på befolkningsdatasystemet, där föräldrarna uppger barnets språk, som alltså är barnets registrerade modersmål.

I Finland används således många språk. Man stöder både inlärnigen av båda nationalspråken och inlärnigen av andra språk när det gäller finländarna, och när det gäller personer med utländsk bakgrund stöds inlärnigen av deras modersmål och Finlands nationalspråk.

Den finska statens språk är finska och svenska, och språken har enligt 17 § i grundlagen ställning som nationalspråk. Finland är således ett officiellt tvåspråkigt land. Personer med finska och svenska som modersmål har samma, i grundlagen tryggade rättigheter till sitt modersmål, det så kallade egna språket.

Statsrådets utgångspunkt är att språklagstiftningen, som trädde i kraft 2004, till största delen är bra och tidsenlig, men att det finns brister i efterlevnaden. Bristerna i efterlevnaden har olika verkningar i fråga om de finskspråkiga och de svenskspråkiga. De finskspråkiga kan i regel lita på att deras språkliga rättigheter genomförs och att de kan uttrycka sig på sitt eget språk. De svenskspråkiga kan däremot inte i lika stor utsträckning lita på att deras språkliga rättigheter genomförs och de har inte heller lika ofta möjlighet att använda sitt eget språk hos myndigheter.

Bristerna beskrivs utförligt bland annat i Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2006 och 2009 samt i de periodiska rapporter Finland gett till de organ i Europarådet som följer upp minoritetskonventionerna.

Suomea äidinkielenään puhuvat muodostavat selkeän enemmistön, noin 90 prosenttia, Suomen väestöstä. Suurimmassa osassa Suomea jokaisella on mahdollisuus käyttää suomea ja tulla ymmärretyksi sillä.

Suomenkielisiä asuu kaikkialla Suomessa. Suurin osa heistä asuu suomenkielillä alueilla. Heillä on vähän luonnollisia yhteyksiä ruotsin kieleen ja sitä äidinkielenään puhuvaan kansanosaan. Näilläkin alueilla suomenkieliset voivat tuki halutessaan tietoisesti etsiä yhteyksiä ruotsin kieleen esimerkiksi kirjallisuuden kautta tai Internetin välityksellä tai pyrkiä käyttämään ruotsin kieltä siirtyessään kaksikieliselle paikkakunnalle. Kaksikielisillä alueilla suomenkielillä on paremmat mahdollisuudet tutustua ruotsinkielisiin ja käyttää ruotsin kieltä. Se, kuinka lähellä tai erillään toisistaan kieliryhmät käytännössä toimivat ja kuinka paljon suomenkieliset käyttävät ruotsi yhteyksissään ruotsinkielisiin, vaihtelee. Suomenkielisiä asuu myös yksikielisillä ruotsinkielisillä alueilla Pohjanmaalla ja Ahvenanmaalla ja näillä alueilla he muodostavat vähemmistön.

Perustuslaissa turvatut suomenkielisten kielelliset oikeudet käyttää omaa kieltään tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa toteutuvat pääasiassa hyvin. Näin on myös sellaisissa kaksikielisissä kunnissa, joissa enemmistön kieli on ruotsi. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa suomen- ja ruotsinkielisten kielelliset oikeudet toteutuvat yhdenvertaisesti niissä kaksikielisissä kunnissa, joissa ruotsi on enemmistön kieli.¹⁴

2.2 Ruotsin kieli ja ruotsinkieliset Suomessa

Ruotsia on puhuttu maassamme äidinkielenä ainakin 1100-luvulta alkaen. Ruotsia äidinkielenään puhuvia on Suomessa 5,4 prosenttia maan väestöstä.¹⁵

Ruotsinkieliset suomalaiset, joita myös kutsutaan suomenruotsalaisiksi, ovat suomalaisia. Heillä on Suomen kansalaisuus, ja Suomi on heidän kotimaansa. Joillakin ruotsinkielisillä suomalaisilla on sukulaisia Ruotsissa tai muita yhteyksiä naapurimaahansa, toisten suvut eivät alkujaan tule Ruotsista. Kaikilla ruotsinkielisillä ei ole perhe- tai tunneyhteyksiä Ruotsiin. Ruotsinkielisille suomalaisille Ruotsi on naapurimaa, jossa käytetään heidän kieltään maan pääkielenä ja jossa heillä siten on mahdollisuus käyttää omaa kieltään laajasti.

Useat Suomen ruotsinkieliset kokevat, että heillä on kaksoisidentifikaatio. He kokevat kuuluvansa Suomen ruotsinkielisten ryhmään, joka on *de facto*

2.1 Finskan och de finskspråkiga i Finland

Beroende på definitionen av språk talades det finska eller äldre former av finska i Finland redan under det första millenniet av vår tideräkning.

De som har finska som modersmål utgör en klar majoritet, cirka 90 procent, av Finlands befolkning. I största delen av Finland har alla möjlighet att använda finska och göra sig förstådda på språket.

Det bor finskspråkiga i alla delar av Finland. Den största delen bor i finskspråkiga regioner och dessa finskspråkiga har bara få naturliga kontakter till det svenska språket och till den del av befolkningen som har svenska som modersmål. Även i dessa regioner kan finskspråkiga dock medvetet söka kontakter till svenska till exempel genom litteraturen eller internet, eller strävar efter att använda svenska när de förflyttar sig till en tvåspråkig ort. I tvåspråkiga regioner har de finskspråkiga bättre möjlighet att komma i kontakt med svenskspråkiga och använda svenska. Hur nära eller långt ifrån varandra språkgrupperna befinner sig i praktiken, och i vilken utsträckning finskspråkiga använder svenska i sina kontakter med svenskspråkiga varierar. Det bor också finskspråkiga i enspråkigt svenskspråkiga regioner i Österbotten och på Åland. Inom dessa regioner utgör de alltså en minoritet.

Den finskspråkiga befolkningens grundlagsenliga rättigheter att använda sitt eget språk hos domstolarna och hos myndigheterna förverkligas i regel bra. Detta gäller också i sådana tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är svenska. Till exempel inom social- och hälsovården förverkligas finsk- och svenskspråkigas språkliga rättigheter mest jämlikt i sådana tvåspråkiga kommuner, i vilka majoritetsspråket är svenska.¹⁴

2.2 Svenskan och de svenskspråkiga i Finland

Det har talats svenska som modersmål i Finland åtminstone redan på 1100-talet. I Finland har 5,4 procent av landets befolkning svenska som modersmål.¹⁵

Finländare som har svenska som modersmål, som även kallas finlandssvenskar, är finländare. De har finskt medborgarskap, och Finland är deras hemland. En del svenskspråkiga finländare har släktingar i Sverige eller andra kontakter till sitt grannland, medan andras släkt ursprungligen inte härstammar från Sverige. Alla svenskspråkiga har inte familjeband eller emotionella band till Sverige. För de svenskspråkiga finländarna är Sverige ett grannland där deras

vähemmistöasemassa maassamme. Samanaikaisesti he kokevat vahvasti olevansa suomalaisia ja kuuluvansa suomalaiseen yhteiskuntaan. Kymmenet tuhannet ruotsinkieliset eivät osaa sujuvasti suomea tai ovat yksikielisiä ruotsinkielisiä. Varsinkin ne ruotsinkieliset, jotka ovat oppineet suomen kielen hyvin, kokevat olevansa käytännössä kaksikielisiä. Ruotsinkieliseen yhteisöön kuuluminen ei siis ole ristiriidassa suomalaisen ja kaksikielisen identiteetin kanssa.¹⁶

Ruotsinkielisiä asuu erityyppisillä alueilla. Suurin osa ruotsinkielisistä asuu pääkaupunkiseudulla ja rannikolla, joista ensin mainittu on kaksikielinen ja jälkimmäinen pääasiassa kaksikielinen. Manner-Suomen rannikolla on myös kolme yksikielistä ruotsinkielistä kuntaa. Todellisuudessa ruotsinkielisiä asui vuoden 2011 lopussa joka puolella maata. Yhteensä Manner-Suomen 285 yksikielisestä suomenkielisestä kunnasta vain 17:ssä ei Tilastokeskuksen väestötietojen perusteella asunut lainkaan ruotsinkielisiä. Ruotsinkielisen väestön osuus on kuitenkin suurimassa osassa Suomen kunnista niin alhainen, että kunnat ovat kielilain 5 §:n määritelmän mukaan virallisesti yksikielisiä.

Suhteessa suomenkielisiin vain harvoin on niin, että ruotsinkielisillä ei ole lainkaan yhteyksiä suomenkielisiin henkilöihin. Ruotsinkielisiä asuu niin yksikielisissä suomen- kuin ruotsinkielisissä kunnissa ja jälkimmäisissä asuu myös suomenkielisiä. Määrällisesti suurin osa ruotsinkielisistä asuu kaksikielisissä kunnissa. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla asuu noin 64 000 ruotsinkielistä, mutta seutu on enemmistöltään suomenkielinen ja toimii kokonaisuudessaan useammin suomen kuin ruotsin kielellä. Kaksikielisissä kunnissa ruotsinkielisten tilanne on usein toisenlainen kuin suomenkielisillä, sillä arjen tilanteet ja käsitys maan kaksikielisyydestä saattavat poiketa toisistaan. Enemmistöltään suomenkielisessä kaksikielisessä kunnassa suomenkielinen voi useimmiten elää täysin omalla kielellään, mutta näin ei välttämättä ole samassa kunnassa asuvien ruotsinkielisten kohdalla. Tämä tarkoittaa, että ruotsinkielisillä ei aina ole yhtä paljon mahdollisuuksia käyttää äidinkieltään kuin suomenkielisillä.

Käytännössä kaikki ruotsinkieliset ovat ainakin kosketuksessa suomen kieleen, koska esimerkiksi suurin osa virallisesta tiedotuksesta, radio- ja televisiouutisista sekä suomalaisesta kirjallisuudesta on suomenkielistä.

Ruotsinkielisten kielelliset oikeudet toteutuvat eri laajuudessa eri puolilla maata ja alueelliset erot ovat huomattavia. Parhaiten ruotsinkielisten oikeudet toteutuvat ruotsinkielisillä alueilla ja sellaisissa

språk används som landets huvudspråk och där de därför har möjligheter att i stor utsträckning använda sitt eget språk.

Många svenskspråkiga i Finland upplever att de har dubbelidentifikation. Det här innebär att de anser sig tillhöra gruppen svenskspråkiga i Finland, som är i en *de facto* minoritetsställning i vårt land, men samtidigt upplever de sig starkt vara finländare och höra till det finska samhället. Tiotusentals svenskspråkiga talar inte flytande finska eller är enspråkigt svenskspråkiga. Ändå upplever särskilt de svenskspråkiga som har lärt sig finska väl, att de i praktiken är tvåspråkiga. Att höra till den svenskspråkiga gemenskapen strider alltså inte emot en finsk och tvåspråkig identitet.¹⁶

Det bor svenskspråkiga i många olika typer av regioner. Den största delen av de svenskspråkiga bor i huvudstadsregionen och vid kusten, av vilka den förstnämnda är tvåspråkig och den sistnämnda till största delen tvåspråkig. Det finns också tre enspråkigt svenska kommuner i kustområdet på fastlandet. I verkligheten bodde det dock vid utgången av 2011 svenskspråkiga på alla håll i landet. Enligt Statistikcentralens befolkningsuppgifter var det endast i 17 av fastlandets 285 enspråkigt finska kommuner som det inte bodde en enda svenskspråkig person. Den svenskspråkiga befolkningens andel är emellertid så liten i största delen av Finlands kommuner att kommunerna enligt definitionen i språklagens 5 § är officiellt enspråkiga.

I förhållande till de finskspråkiga är det endast sällan som svenskspråkiga inte har några som helst kontakter med finskspråkiga personer. Det bor svenskspråkiga både i enspråkigt finska och i enspråkigt svenska kommuner, där det i de sistnämnda också bor finskspråkiga. Merparten av de svenskspråkiga bor i de tvåspråkiga kommunerna. Det bor till exempel cirka 64 000 svenskspråkiga inom huvudstadsregionen, men regionen har finskspråkig majoritet och fungerar överlag oftare på finska än på svenska. I tvåspråkiga kommuner skiljer sig de svenskspråkigas situation ofta från de finskspråkigas, eftersom vardagssituationerna och uppfattningen om landets tvåspråkighet ofta varierar. I en tvåspråkig kommun med finska som majoritetens språk kan de finskspråkiga för det mesta leva fullt ut på sitt eget språk medan detta inte nödvändigtvis är fallet för svenskspråkiga i samma kommun. Det här innebär att svenskspråkiga inte alltid har lika stora möjligheter att använda sitt modersmål som finskspråkiga.

I praktiken kommer alla svenskspråkiga i kontakt med finska språket, eftersom till exempel majoriteten

kaksikielisissä kunnissa, joissa ruotsi on enemmistön kieli. Kokonaisuudessaan ruotsinkielisten kielellisten oikeuksien toteuttamisessa on edelleen parantamisen varaa. Viranomaiset suunnittelevat toimintansa yleensä vain virka-alueen enemmistön kielellä, joka useimmiten on suomi. Ministeriöillä ja suurimmalla osalla kaksikielisiä kuntia ei myöskään ole ohjausasiakirjoissaan täsmällistä mainintaa velvollisuudesta järjestää toiminta kahdella kielellä. Julkishallinnossa ruotsinkielisiä palvelee lähtökohtaisesti suomen kielellä, jos he eivät erikseen pyydä saada asioida ruotsiksi. Varsinkin suurissa kunnissa, joissa suomi on enemmistön kieli, on usein vaikea saada sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluja ruotsin kielellä.¹⁷

2.3 Yksilötason kaksikielisyys ja kansalliskielten rinnakkainelo Suomessa

Suomen valtio on perustuslain nojalla virallisesti kaksikielinen. Tästä seuraa julkiselle vallalle velvollisuus huolehtia maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista yhtäläisten perusteiden mukaan.¹⁸

Suomessa jokaisella on lain mukaan väestötietojärjestelmässä yksi rekisteröity äidinkieli. Rekisteröity kieli on ennen kaikkea hallinnollisen jaottelun ja suunnittelun työväline yhteiskunnallisten palvelujen järjestämistä varten. Se ei kerro yksilön kokemuksesta omasta kielestään, niin sanotusta kieli-identiteetistä, tai hänen suhteestaan muihin kieliin. Yksilötason kaksikielisyydelle ei ole oikeudellista tai kielitieteellistä määritelmää. Yksilötason kaksikielisyystä puhuttaessa onkin kysymys siitä, *kuka pitää itseään kaksikielisenä*.

Suomen- ja ruotsinkieliset eivät nykyisin – ainakaan kaikissa osissa maata – muodosta selkeitä kieliryhmiä, jotka eläisivät erillään toisistaan ja joilla kaikissa tapauksissa olisi toisistaan poikkeavat tavat. Käytännön esimerkki molempien kansalliskielten luonnollisesta ja tiiviistä rinnakkaiselosta ovat sellaiset kaksikieliset perheet, joissa molemmat vanhemmat puhuvat omaa äidinkieltään lastensa ja mahdollisesti myös toistensa kanssa. Näissä perheissä sekä suomen- että ruotsinkieliset perinteet usein yhdistyvät ja elävät rinta rinnan, kuten kieletkin.

Ruotsinkieliset kokevat olevansa kaksikielisiä useammin kuin suomenkieliset. Suomenkieliset puolestaan kokevat harvemmin olevansa kaksikielisiä, vaikka heidän molempien kansalliskielten osaamisen tasonsa olisikin verrannollinen kaksikieliseksi itsensä kokevan ruotsinkielisen kielitaidon tasoon. Yksilön ko-

av den officiella informationen, radio- och tv-nyheter-
na samt den finska litteraturen är på finska.

De språkliga rättigheterna för svenskspråkiga förverkligas i varierande utsträckning på olika håll i landet och de geografiska skillnaderna är märkbara. Bäst förverkligas de svenskspråkigas rättigheter i svenskspråkiga regioner och i sådana tvåspråkiga kommuner där svenska är majoritetsspråk. Som helhet betraktat finns det ännu plats för förbättringar vad gäller de svenskspråkigas språkliga rättigheter. Myndigheterna planerar sin verksamhet i regel endast på majoritetens språk i ämbetsdistriktet, som oftast är finska. Ministerierna och största delen av de tvåspråkiga kommunerna omnämner inte särskilt i sina styrdokument skyldigheten att ordna sin verksamhet på två språk. Svenskspråkiga bemöts i regel på finska inom den offentliga förvaltningen, om de inte uttryckligen ber om att bli bemötta på svenska. I synnerhet i stora kommuner, där finska är majoritetens språk, är det ofta svårt att få social- och hälsovård på svenska.¹⁷

2.3 Tvåspråkigheten på individnivå och nationalspråkens samexistens i Finland

Finland är med stöd av grundlagen ett officiellt tvåspråkigt land. Av detta följer att det allmänna ska tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhällliga behov enligt lika grunder.¹⁸

I Finland har var och en enligt lag ett registrerat modersmål i befolkningsdatasystemet. Detta registrerade språk är framför allt ett redskap för administrativ indelning och planering när den samhällliga servicen ska ordnas. Det berättar inget om hur individen upplever sitt eget språk, den så kallade språkidentiteten, eller om hans eller hennes förhållande till övriga språk. Det finns ingen juridisk eller språkvetenskaplig definition på tvåspråkighet på individnivå. När man talar om tvåspråkighet på individnivå är det således fråga om *vem som anser sig vara tvåspråkig*.

De finsk- och svenskspråkiga bildar inte numera – åtminstone i alla delar av landet tydliga språkgrupper –, som lever åtskilt från varandra och som alltid har seder som avviker från varandra. Ett praktiskt exempel på de båda nationalspråkens naturliga och nära samexistens är sådana tvåspråkiga familjer där båda föräldrarna talar sitt eget språk med barnen och eventuellt också med varandra. I dessa familjer förenas ofta både finsk- och svenskspråkiga traditioner och de lever sida vid sida såsom även språken gör.

kemuksessa omasta kaksikielisyydestään ei ole kysymys kielitaidon tasosta vaan siitä, mihin ryhmään tai ryhmiin hän kokee kuuluvansa. Luonnollisestikaan ei ole estettä sille, että suomenkielinenkin identifioituisi niin suomenkieliseen kuin kaksikieliseen väestöön.

Koska yksilötason kaksikielisyyttä lisääntyy, jaottelu suomen- ja ruotsinkielisiin väestöryhmiin ei aina tunnu luonteeltaan. Jaottelu on keinotekoinen myös siksi, että monella on äidinkielestään riippumatta sukulaisia, joiden äidinkieli on toinen kansalliskieli kuin mitä itsellä on. Samassa perheessä on yhä useammin erikielisiä tai eri kieli-identiteetin omaavia henkilöitä.

Henkilöiden tosiasiallisesta kaksikielisyydestä ja kansalliskielten rinnakkainelosta huolimatta on keskeistä muistaa, ettei oikeus eikä välttämättä tarvekaan käyttää äidinkieltään vähene, vaikka henkilö kokisikin itsensä kaksikieliseksi. Kaksikielisyyttä antaa mahdollisuuksia käyttää molempia kieliämme, mutta siitä ei välttämättä seuraa, ettei käytännössä kaksikielillä henkilöillä olisi halua ja tarvetta käyttää nimenomaan ensin oppimaansa tai ensimmäiseksi äidinkielekseen kokemaansa kieltä. Tämän lisäksi maassamme asuu henkilöitä, jotka osaavat hyvin ainoastaan jompaakumpaa kansalliskieltä. Näin on myös ruotsinkielisten keskuudessa. Tästä syystä on aina huolehdittava siitä, että esimerkiksi palveluja järjestettäessä lähtökohtana ovat niin suomen- kuin ruotsinkielisten oikeudet sekä yhteiskunnalliset ja sivistykselliset tarpeet myös silloin, kun monet käytännössä ovat jollakin tasolla kaksikielisiä.

Kieliryhmien välistä kanssakäymistä ja luonnollisia tapoja käyttää sekä suomea että ruotsia samoissa yhteyksissä on tärkeä lisätä. Monia mahdollisuuksia onkin jo olemassa. Esimerkiksi kansalaisopistoja on kaikissa osissa maata, ja ne tarjoavat erilaisia kursseja kansalliskielisissä. Kaksikielillä alueilla on myös niin suomen- kuin ruotsinkielisiä kansalaisopistoja, jotka kieliopintojen lisäksi tarjoavat mahdollisuuden harrastustoimintaan toisella kansalliskielellä ja siten toista kieltä puhuvien ihmisten kohtaamiseen ja sen kielen käyttämiseen. Tämänkaltaisten mahdollisuuksien entistä parempi hyödyntäminen kohentaisi kielitaitoa ja vahvistaisi elinvoimaista kaksikielisyyttä. Myös viranomaisissa voidaan lisätä vapaaehtoista henkilövaihtoa esimerkiksi sairaanhoitopiirien välillä ja luoda muita yhteistyömahdollisuuksia, joiden avulla vahvistettaisiin henkilöstön ammattiin liittyvää kielitaitoa ja edistettäisiin molempien kansalliskielten elinvoimaisuutta. Entistä *laajempi pohjoismainen yhteistyö* saman sektorin viranomaisten kanssa on myös yksi tapa vahvistaa kielivarantoa ja luoda parempia mahdollisuuksia kielten rinnakkaiselolle myös arjessa.

Svenskspråkiga upplever oftare att de är tvåspråkiga än vad finskspråkiga gör. Finskspråkiga upplever mer sällan att de är tvåspråkiga fastän nivån på deras kunskaper i båda nationalspråken kan vara jämförbar med nivån på språkkunskaperna hos en svenskspråkig som upplever sig själv som tvåspråkig. Hur individen upplever sin egen tvåspråkighet är således inte en fråga om nivån på språkkunskaperna utan en fråga om vilken grupp eller vilka grupper man upplever att man tillhör. Det finns naturligtvis inget hinder för att en finskspråkig identifierar sig med såväl den finskspråkiga som den tvåspråkiga befolkningsgruppen.

På grund av den ökande tvåspråkigheten på individnivå känns indelningen i en finskspråkig och en svenskspråkig befolkningsgrupp inte alltid naturlig. Indelningen är konstgjord även därför att många, oberoende av sitt modersmål, har släktingar vars modersmål är det andra nationalspråket än man själv har. I samma familj finns allt oftare personer med olika språk eller olika språkidentitet.

Trots olika personers faktiska tvåspråkighet och nationalspråkens samexistens är det viktigt att komma ihåg att rätten att använda sitt modersmål inte minskar, och inte nödvändigtvis heller behovet att använda sitt modersmål, fastän personen i fråga upplever sig själv som tvåspråkig. Tvåspråkigheten genererar möjligheter att använda båda språken, men tvåspråkigheten leder nödvändigtvis inte till att personer som i praktiken är tvåspråkiga inte vill eller behöver använda det språk som de uttryckligen har lärt sig först eller som de upplever som sitt första modersmål. I vårt land bor dessutom personer som behärskar endast ett av nationalspråken väl. Detta är fallet också inom svenskspråkiga befolkningen. Därför måste man alltid när man organiserar till exempel service se till att utgångspunkten är att både finsk- och svenskspråkigas rättigheter och deras samhälleliga och kulturella behov uppfylls även i sådana fall då många i praktiken är tvåspråkiga på något plan.

Det är viktigt att även öka umgänget mellan språkgrupperna och naturliga sätt att använda såväl finska som svenska i dessa sammanhang. Det finns redan nu många möjligheter. Bland annat finns det *medborgarinstitut* i alla delar av landet, och de erbjuder olika kurser i nationalspråken. I tvåspråkiga regioner finns både finsk- och svenskspråkiga medborgarinstitut, som inte bara erbjuder språkundervisning utan också möjligheter att utöva någon form av hobbyverksamhet på det andra nationalspråket och på detta sätt även erbjuder möten med människor som

Kielten ja kieliryhmien kohtaaminen ei kuitenkaan saa tapahtua jommankumman, esimerkiksi vähemmän käytetyn kielen, kustannuksella, eikä saa syrjäyttää tätä. Pienemmän kieliryhmän edustajilta edellytetään usein joustavuutta erilaisissa kielen käyttötilanteissa. Kaksikieliset keskustelut muuttuvat usein yksikielisiksi siten, että käytännössä puhutaan enemmistön kieltä. Elinvoimaista yksilötason kaksikielisyyttä tukisivat sellaiset luonnolliset kielen kohtaamistilanteet, joissa kaikki osapuolet käyttävät omaa kieltään.

Lisääntyvän yksilötason kaksikielisyyden merkitys on tulevaisuudessa otettava huomioon suunniteltaessa ja järjestettäessä erilaisia yhteiskunnan palveluja. Näin on esimerkiksi tulevaisuuden koulujärjestelyjä arvioitaessa, jolloin voi olla aiheellista etsiä tapoja tukea kaksikielisten lasten molempien kielten yhdenvertaista kehittymistä. Päämääränä on kuitenkin oltava, että jokainen saa yhtä hyvän perusopetuksen kielestä riippumatta. Ruotsinkielinen koulu ei voi toimia kielikouluna, sillä sen tehtävänä on olla instituutio, joka välittää ja luo ruotsin kieltä Suomessa.¹⁹ Suomen- ja ruotsinkieliset eivät tässä suhteessa ole aivan yhdenvertaisessa asemassa, sillä tosiasiallisena vähemmistönä ruotsia puhuvat tarvitsevat enemmän yhteiskunnan tukea kielelleen ja sen kehitykselle kuin suomenkieliseen väestöön kuuluvat.²⁰ Tilanne voi olla päinvastainen sellaisilla alueilla, joilla ruotsin kieli on enemmistön kieli.

2.4 Ahvenanmaan erityisasema

Suomeen kuuluu itsehallinnollisena maakuntana Ahvenanmaa. Maakunnan itsehallinto perustuu kansainvälisoikeudellisiin takeisiin, toisin sanoen Kansainliiton päätökseen vuodelta 1921 ja ensimmäiseen itsehallintolakiin vuodelta 1922. Näiden takeiden mukaan Ahvenanmaan virallinen kieli on ruotsin kieli. Ahvenanmaan itsehallinnon tarkoitus on turvata ”Ahvenanmaan saarten väestölle ruotsin kielen, kulttuurin ja paikallisten perinteiden säilyttäminen” (Suomen ja Ruotsin välillä 27.6.1921 solmittu sopimus). Yksi Ahvenanmaan itsehallinnon tavoitteista oli näin ollen turvata ruotsin kieli Ahvenanmaalla, sillä ruotsi on vähemmän käytetty kansalliskieli Suomessa.

Kielelliset takeet Ahvenanmaan maakunnan väestöä kohtaan edellyttävät, että Suomen valtion on suoriuduttava yhteydenpidostaan – suullisesta ja kirjallisesta – Ahvenanmaan maakunnan kanssa ruotsiksi. Ahvenanmaan itsehallinnollisesta asemasta säädetään perustuslaissa ja Ahvenanmaan itsehallintolaissa.

använder det andra inhemska språket och ge möjlighet att använda detta språk. Språkkunskaperna förbättras och den livskraftiga tvåspråkigheten stärks om dessa möjligheter utnyttjas på ett bättre sätt. Det är också inom myndigheterna möjligt att öka på *fri-villigt personalutbyte* till exempel mellan sjukvårdsdistrikten samt att skapa andra samarbetsmöjligheter som stärker personalens yrkesrelaterade språkkunskaper och främjar båda nationalspråkens livskraft. *Ökat samarbete med andra nordiska myndigheter* inom samma sektor är också ett sätt att stärka språkreserven och därigenom skapa bättre förutsättningar för språkens samexistens även i det dagliga livet.

Mötet mellan språken och språkgrupperna får emellertid inte ske på någotdera, till exempel det mindre använda, språkets bekostnad, och mötet får inte heller tränga undan detta språk. Av representanter för den mindre språkgruppen förutsätts ofta flexibilitet i olika situationer där språket används. Tvåspråkiga diskussioner blir ofta enspråkiga på så sätt att man i praktiken byter majoritetens språk. En livskraftig tvåspråkighet på individnivå stöds av sådana naturliga språkmöten där alla parter använder sitt eget språk.

Den praktiska betydelsen av en ökad tvåspråkighet på individnivå bör beaktas i framtiden när olika tjänster i samhället planeras och organiseras. Detta är fallet till exempel när man ska bedöma de framtida skolarrangemangen, då det kan vara motiverat att finna sätt att stödja en jämlik utveckling av båda språken hos tvåspråkiga barn. Målet ska likväl vara att var och en får en lika god grundläggande utbildning oberoende av språket. Den svenskspråkiga skolan kan inte agera som språkskola utan som en institution som förmedlar och skapar svenska i Finland.¹⁹ I detta avseende är finsk- och svenskspråkiga inte i en helt jämlik ställning, eftersom svensktalande, som är den faktiska minoriteten, behöver mera samhälleligt stöd för sitt språk och för språkets utveckling än de som hör till den finskspråkiga befolkningen.²⁰ Situationen kan vara den motsatta på sådana områden där svenska språket är i majoritet.

2.4 Ålands särställning

Till Finland hör det självstyrda landskapet Åland. Landskapets självstyrelse har sin grund i folkrättsliga garantier, dvs. Nationernas Förbunds beslut 1921 och den första självstyrelselagen 1920. Enligt dessa garantier är det officiella språket på Åland svenska. Syftet med Ålands självstyrelse är att säkerställa ”Ålandsöarnas befolkning bevarandet av dess språk,

Yksikielisen ruotsinkielisen Ahvenanmaan maakunnan merkitys Manner-Suomelle ei rajoitu vain historiallisiin sopimuksiin. Ahvenanmaan yksikielinen ruotsinkielinen asema on lisäksi tehokas muistutus siitä, etteivät kaikki ruotsia äidinkielenään puhuvat suomalaiset ole kaksikielisiä. Valtion on pysyttävä vastaamaan myös yksikielisten ruotsinkielisten tarpeisiin niin Ahvenanmaalla kuin muualla Suomessa samalla tavalla kuin valtio vastaa ruotsia osaamattomien yksikielisten suomenkielisten tarpeisiin.

Julkisista varoista ylläpidettävien ja tällaisista varoista avustusta saavien koulujen opetuskielenä on Ahvenanmaan itsehallintolain mukaan pääasiassa ruotsi. Näissä kouluissa Ahvenanmaa tarjoaa myös suomen kielen opetusta vapaaehtoisena A2-kielenä, joka alkaa alakoulussa vuosiluokilta 4 tai 5 tai yläkoulussa B1- tai B2-kielenä. Kaikista vuosiluokkien 4–6 oppilaista 74 prosenttia opiskelee A2-suomea. Lukiotasolla, Ålands lyceumissa, suomen opintoja tarjotaan yhtä paljon kuin Manner-Suomessa. Myös toisen asteen merenkulku- ja hoitoalan oppilaitosten opetussuunnitelmiin kuuluu suomen kielen opintoja. Lisäksi suomen kielen kursseja tarjotaan vapaan sivistystoiminnan piirissä.

Ahvenanmaa on Manner-Suomelle erinomainen kieliresurssi. Maakunta, johon kuuluu 16 kuntaa, muodostaa aidosti ruotsin kielellä toimivan yhteisön. Ahvenanmaalla käydessään on jokaisella kaikissa yhteyksissä mahdollisuus käyttää ruotsia ja kokea ruotsinkielinen osa Suomea. Ahvenanmaan valmius tarjota esimerkiksi valtion virkamiehille ja poliitikoille mahdollisuuksia ruotsin kielen käyttöön ja tiedon vaihtoon on myös kirjattu Ahvenanmaan maakuntahallituksen hallitusohjelmaan vuosille 2011–2015.

Käytännössä Ahvenanmaa on monikielinen yhteiskunta. Vuonna 2010 Ahvenanmaalla asui yhteensä 28 007 asukasta, joista ruotsinkielisiä oli 25 173, suomenkielisiä 1 373 ja muun kielen äidinkielekseen ilmoittaneita 1 461.²¹

Maakunnan itsehallintoviranomaiset ja kunnat ovat ruotsinkielisiä. Maakunnan viranomaisten ja valtion viranomaisten kirjeenvaihtokieli on Ahvenanmaan itsehallintolain mukaan ruotsi. Suomen kansalaisella on kuitenkin omassa asiassaan oikeus käyttää maakunnassa toimivassa tuomioistuimessa ja muussa valtion viranomaisessa suomen kieltä.

2.5 Muut kielet ja muunkieliset Suomessa

Suomessa on jo vuosisatoja puhuttu kansalliskielten lisäksi muitakin kieliä pienemmissä ryhmissä.

dess kultur och dess lokala svenska traditioner” (27.6.1921 överenskommelsen mellan Finland och Sverige). En av grunderna för Ålands självstyrelse var således att åstadkomma ett skydd för svenskan på Åland eftersom svenskan är det mindre talade nationalspråket i Finland.

De språkliga garantierna för befolkningen i landskapet Åland förutsätter att den finska staten måste kunna kommunicera – muntligt och skriftligt – på svenska med landskapet Åland. Bestämmelser om Ålands självstyrelse finns i grundlagen och i självstyrelselagen för Åland.

Det enspråkigt svenska landskapet Ålands betydelse för Finland är emellertid inte begränsad till historiska överenskommelser. Ålands enspråkigt svenska ställning är även en effektiv påminnelse om att alla finländare som har svenska som modersmål inte är tvåspråkiga. Staten måste kunna tillgodose även den enspråkigt svenska befolkningens behov såväl i landskapet Åland som i det övriga Finland på samma sätt som behoven hos den enspråkigt finska befolkningen som inte kan svenska.

Undervisningsspråket i skolor som bekostas med allmänna medel och får understöd från sådana är enligt självstyrelselagen för Åland i regel svenska. I dessa skolor erbjuder Åland dock frivillig undervisning i bland annat finska. Undervisning erbjuds både som A2-språk som påbörjas i de lägre klasserna 4–6 och som B1- eller B2-språk i de högre klasserna. 74 procent av alla elever i klasserna 4–6 studerar finska som A2-språk. På gymnasiestadiet i Ålands lyceum erbjuds det undervisning i finska i samma utsträckning som i riket. Undervisning i finska erbjuds också inom sjöfartsutbildningsprogrammet och vårdutbildningsprogrammet på andra stadiet. Därtill erbjuder man inom den fria bildningen kurser i finska.

Åland är en utmärkt språkresurs för det övriga Finland. Landskapet, som omfattar 16 kommuner, utgör en gemenskap som fungerar genuint på svenska. Vid besök till eller vistelser på Åland har var och en i alla sammanhang möjlighet att använda svenska och uppleva en svenskspråkig del av Finland. Ålands vilja att erbjuda exempelvis statstjänstemän och politiker möjligheter att använda svenska och utbyta kunskap har även skrivits in i Ålands landskapsregeringsregeringsprogram 2011–2015.

I praktiken är Åland ett flerspråkigt samhälle. Ålands invånarantal uppgick 2010 till sammanlagt 28 007 personer, av vilka 25 173 var svenskspråkiga, 1 373 finskspråkiga och 1 461 hade något annat språk som modersmål.²¹

Perustuslaissa näistä mainitaan alkuperäiskansan saamelaisten kieli, jolla Suomessa tarkoitetaan pohjoissaamea, inarinsaamea ja koltansaamea. Edelleen perustuslaissa mainitaan romani ja viittomakieli. Perinteiset viittomakielet Suomessa ovat suomenkielinen ja suomenruotsalainen viittomakieli. Oikeudesta käyttää saamen kieltä säädetään ennen kaikkea saamen kielilaissa. Oikeudesta käyttää muita kieliä ja esimerkiksi saada tulkkausapua ja äidinkielen opetusta muissa kielissä säädetään useassa laissa. Romanikieltä ja viittomakieltä varten ei nykyisellään ole omia lakeja.²²

Muita Suomessa jo kauan käytettyjä kieliä ovat muun muassa tataari, jiddiśh, venäjä ja karjalan kieli. Myös Suomessa asuvien ulkomaalaistaustaisten henkilöiden määrä on kasvanut viime vuosikymmeninä, ja kasvun voidaan olettaa jatkuvan edelleen. Muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvia Suomessa on 4,5 prosenttia väestöstä. Suurimmat kielet kansalliskielten jälkeen ovat venäjä, viro, somali, englanti ja arabia.²³ Millekään muulle kielelle kuin suomen, ruotsin ja saamen kielelle ei ole omaa yleislainsäädäntöä. Lukuisiin lakeihin sisältyy kuitenkin säännöksiä muita kieliä käyttävien oikeuksista, muun muassa oikeudesta tulkkaukseen ja äidinkielen opetukseen.

Suomessa asuu ja elää yhtä enemmän ihmisiä, jotka eivät ole syntyneet Suomessa ja joiden äidinkieli ei ole kumpikaan kansalliskielistämme. Perusopetuksessa opiskelee yli 20 000 muunkielistä oppilasta. Heidän äidinkielen kehittymistään tuetaan tarjoamalla perusopetusta täydentävää, vapaaehtoista oman äidinkielen opetusta. Opetusta tuetaan erillisellä valtionavustuksella. Opetusta annettiin vuonna 2011 yhteensä noin 55 eri kielellä ja noin 13 200 oppilaalle.

Oppilaille, joiden äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame ja joiden suomen tai ruotsin kielen taito ei ole äidinkielen tasolla kaikilla kielitaidon osa-alueilla, opetetaan joko suomea tai ruotsia toisena kielenä. Tätä opetusta annetaan maahanmuuttajataustaisille oppilaille sillä kielellä, joka on koulun opetuskieli. Opetusta varten opetuksen järjestäjille myönnetään hakemuksesta erillistä valtionavustusta.

Suurin osa maahanmuuttajataustaisista oppilaista käy suomenkielistä koulua, mistä seuraa käytännössä, että ruotsi toisena kielenä -opetusta annetaan vain vähän.

Vuosittain noin 3 000 oppilaista vapautetaan toisen kotimaisen kielen B-oppimäärän opetuksesta. Vapautuksesta päättää rehtori, ja se perustuu huoltajien kuulemiseen ja kirjalliseen pyyntöön Suurin

Självstyrelsemyndigheterna och kommunerna i landskapet är svenskspråkiga. Skriftväxlingsspråket mellan landskapsmyndigheterna och riksmyndigheterna är enligt självstyrelselagen för Åland svenska. Finska medborgare har emellertid rätt att i egen sak inför domstol och andra statsmyndigheter i landskapet använda finska.

2.5 Andra språk och personer med andra språk som modersmål i Finland

Utöver nationalspråken har det redan i många århundraden i små grupper talats andra språk i Finland. Av dessa nämner grundlagen ursprungsbefolkningens dvs. samernas språk, som i Finland avser nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska. I grundlagen nämns dessutom romani och teckenspråk. Det finska och det finlandssvenska teckenspråket är Finlands traditionella teckenspråk. Om rätten att använda samiska föreskrivs framför allt i samiska språklagen, och till exempel om rätten att använda och få tolkningshjälp på andra språk och modersmålsundervisning i andra språk föreskrivs i ett flertal andra lagar. För närvarande finns det inga egna lagar för romani och teckenspråken.²²

Även tatariska, jiddisch, ryska och karelska hör till de språk som redan länge har använts i Finland. Också antalet personer som är av utländsk härkomst har under de senaste decennierna ökat i Finland, och ökningen väntas fortsätta. Av befolkningen har 4,5 procent något annat språk än finska eller svenska som modersmål. Ryska, estniska, somaliska, engelska och arabiska är de största språken efter nationalspråken.²³ Inga andra språk än finska, svenska och samiska har egen allmän lagstiftning. I ett flertal lagar ingår ändå bestämmelser om rättigheterna för personer som använder andra språk, bland annat om rätten till tolkning och om rätten till undervisning i modersmålet.

I Finland bor och lever en allt större mängd människor, som inte är inte är födda i landet och vars modersmål inte är någotdera av nationalspråken. I den grundläggande undervisningen finns det över 20 000 elever med ett annat språk som modersmål. Dessa elevers modersmålsutveckling stöds genom att de, som komplement till den grundläggande undervisningen, erbjuds frivillig undervisning i det egna modersmålet. Undervisningen stöds med ett separat statsunderstöd, och 2011 fick cirka 13 200 elever undervisning på cirka 55 olika språk.

osa vapautuksista myönnetään ruotsin kielen opetuksesta suomenkielisissä kouluissa ja vain pieni osa suomen kielen opetuksesta ruotsinkielisissä kouluissa. Kaksikielisissä kunnissa myönnetään vähän tai ei lainkaan vapautuksia. Vapautusmäärät vaihtelevat, mutta eräissä kunnissa ne ovat suuria.

Suurin osa maahanmuuttajataustaisista oppilaisista käy suomenkielistä koulua ja oppii suomea joko oppiaineessa äidinkieli ja kirjallisuus tai oppiaineessa suomi toisena kielenä. Heidän mahdollisuutensa oppia ruotsia ovat kuitenkin heikommat muun muassa vapautuskäytännön johdosta. Nykyisellään toisen kansalliskielen opintoja ei ole mahdollista aloittaa toisen asteen koulutuksessa.

Elever vars modersmål inte är finska, svenska eller samiska och vars färdigheter i finska eller svenska inte ligger på modersmålsnivå på språkets alla delområden ges undervisning i antingen *finska eller svenska som andra språk*. Denna undervisning ges till elever med invandrabakgrund i skolans undervisningsspråk. För undervisningen beviljas utbildningsanordnaren separat statsunderstöd på ansökan.

Merparten av elever med invandrabakgrund går i finsk skola och detta leder i praktiken till att det endast i liten utsträckning ges undervisning i svenska som andra språk.

Årligen befrias cirka 3 000 elever från undervisning i det andra inhemska språket som B-språk. Det är skolans rektor som beslutar om befrielse, och befrielse ges efter samråd med vårdnadshavarna och på skriftlig begäran. Största delen av dessa befrielser beviljas från undervisningen i svenska i finskspråkiga skolor, och minst från undervisningen i finska i svenskspråkiga skolor. I tvåspråkiga kommuner beviljas få eller inga befrielser alls. Mängden befrielser varierar, men i en del kommuner är den stor.

De flesta elever med invandrabakgrund går i finsk skola och får undervisning i finska antingen som lärokursen i modersmål och litteratur eller lärokursen i finska som andra inhemska språk. Deras möjligheter att lära sig svenska är emellertid svagare bland annat på grund av befrielsepraxisen. Det är för närvarande inte möjligt att inleda studier i det andra nationalspråket i utbildningen på andra stadiet.

3 HAASTEET ELINVOIMAISEN KAKSIKIELISYYDEN SAAVUTTAMISEKSI

Kahden kansalliskielen varaan rakentuvan elinvoimaisen kaksikielisyyden luominen on haasteellinen tehtävä, joka edellyttää pitkäkestoista työtä muun muassa korkeatasoisen ja riittävän suomen ja ruotsin kielen opetuksen varmistamiseksi. Elinvoimainen kaksikielisyyttä edellyttää myös työtä Suomen kaksikielisyyttä koskevien väärinkäsitysten hälventämiseksi ja kielteisen asenneilmapiirin muokkaamiseksi, sekä perusoi-keuksiin liittyvien kustannusten ymmärryksen lisäämiseksi. Suomen kaksikielisyyttä edellyttää käytännön toimenpiteitä niin pitkällä aikavälillä kuin tällä hallitus-kaudella.

3.1 Suomen kaksikielisyyden ja sitä koskevia väärinkäsityksiä

Suomalainen yhteiskunta on perinteisesti ollut avoin, oikeudenmukainen ja turvallinen, ja muun muassa näille vahvuuksille haluaa hallitus myös tulevaisuudessa rakentaa välittävää ja menestyvää Suomea. Viime vuosina yhteiskunnassamme on kuitenkin ilmennyt kovenneita asenteita yhteiskunnan pienempiä ryhmiä, kuten maahanmuuttajia, kohtaan.

Entistä kielteisempiä asenteita esiintyy myös ruotsin kieltä ja Suomen kaksikielisyyttä kohtaan.²⁴ Kielteiset asenteet ja reaktiot lisäävät kielteisyyttä ja puolustusreaktioita molemmissa kieliryhmissä. Esimerkiksi verkkokeskustelut, joista osa käydään anonyymisti, osoittavat niin suomen- kuin ruotsinkielisten käyttävän kielteisiä ja hyökkäviä ilmaisuja toista kieltä puhuvia kohtaan.

Kansalliskieliin samoin kuin niitä koskevan lain-säädännön sisältöön ja tarkoitukseen liittyy useita väärinkäsityksiä. Näistä voi pahimmillaan seurata katkeruutta joko tiettyä kieltä, kielen puhujia tai yhteiskunnallisia järjestelyjä kohtaan. Tämä on ongelmallista yhteiskunnallisen yhteenkuuluvuudentunteen ja suvaitsevaisuuden kannalta. Siksi on tärkeää selkeyttää niitä yhteiskunnallisia rakenteita, jotka tukevat perustuslain 17 §:ssä tavoiteltua kansalliskielten, suomen ja ruotsin, *tosiasiallista yhdenvertaisuutta*, ja avata keskustelua kieliä ja niitä puhuvia koskevia väärinkäsityksiä.

3 UTMANINGAR FÖR ATT UPPNÅ EN LIVSKRAFTIG TVÅSPRÅKIGHET

Att skapa en livskraftig tvåspråkighet utifrån de två nationalspråken är en krävande uppgift. Den förutsätter ett långsiktigt arbete bland annat för att säkerställa en högkvalitativ och tillräcklig undervisning i det finska och det svenska språket. En livskraftig tvåspråkighet kräver också arbete för att skingra missuppfattningar som gäller Finlands tvåspråkighet och förändra negativa attityder samt för att öka förståelsen för de kostnader som tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna medför. Finlands tvåspråkighet kräver praktiska åtgärder både på lång sikt och under den pågående regeringsperioden.

3.1 Finlands tvåspråkighet och missuppfattningar som gäller den

Det finländska samhället har av tradition varit öppet, rättvist och tryggt. På bland annat dessa starka sidor vill regeringen också i framtiden bygga ett Finland som präglas av omtanke och framgång. Under de senaste åren har vi emellertid kunnat se hur attityderna mot de mindre samhällsgrupperna, bland annat invandrarna, har skärpts i vårt samhälle.

Också attityderna till det svenska språket och till tvåspråkigheten i Finland har blivit alltmer negativa.²⁴ De negativa attityderna och reaktionerna skapar ytterligare negativitet och försvarsreaktioner hos var-dera språkgruppen. Diskussionerna på nätet, av vilka en del förs anonymt, visar att såväl de finskspråkiga som de svenskspråkiga uttrycker sig negativt och aggressivt gentemot dem som talar det andra språket.

Det råder många missuppfattningar om nationalspråken och om innehållet i och syftet med den lagstiftning som gäller dem. Av missuppfattningarna följer i värsta fall bitterhet, antingen mot ett visst språk, mot dem som talar språket eller mot de arrangemang som finns i samhället. Detta är problematiskt med tanke på känslan av samhörighet och toleransen i samhället. Därför är det viktigt att skapa klarhet i de samhälleliga strukturer som främjar en sådan *genuin likvärdighet* för nationalspråken finska och svenska som eftersträvas genom grundlagens 17 §, och öppna rum för en diskussion om missuppfattningarna kring språken och dem som talar dem.

3.1.1 Suomen kaksikielisyys ja yhteiskunnalliset rakenteet

Kansalliskielten, suomen ja ruotsin, tosiasiallinen kielellinen yhdenvertaisuus edellyttää eräissä tapauksissa erityisjärjestelyjä vähemmän käytetyn kieliryhmän kielellisten oikeuksien turvaamiseksi. Tätä positiiviseksi erityiskohteluksi kutsuttua ilmiötä sovelletaan myös muissa maissa pienempien ryhmien oikeuksien turvaamiseksi. Suomessa kielellisten oikeuksien toteutumisen on todettu eräissä tapauksissa edellyttävän erityisratkaisuja, joiden tavoitteena on tosiasiallinen yhdenvertaisuus.

Yksi esimerkki kansalliskieliämme tukevasta yhteiskunnallisesta rakenteesta, jonka päämäärää ei aina tunneta, on eräille yliopistoille lailla säädetty velvollisuus vastata siitä, että ruotsin kieltä taitavia henkilöitä koulutetaan riittävä määrä maan tarpeisiin.²⁵ Ruotsin kieltä osaaville varatut opintopaikat näissä yliopistoissa ovat avoimia kaikille ruotsin kieltä osaaville. Niitä ei näin ollen ole varattu ainoastaan äidinkieleltään ruotsinkielisille. Vastaava järjestely on toteutettu myös saamelaiden kielellisten oikeuksien turvaamiseksi. Lapin ja Oulun yliopistoissa on varattu nimetty kiintiö eri koulutusohjelmien aloituspaikoista saamen kielten taitoisille hakijoille.

Ruotsin kieltä taitaville varatut yliopistojen aloituspaikat ovat saaneet paljon julkisuutta. Yliopistopintojen kokonaisuudesta kertoo kuitenkin se, että suomen kielellä yliopisto-opintoja voi suorittaa 14 yliopistossa ja täysin yksikielisiä ruotsinkielisiä yliopistoja on kaksi. Kaksikielisiä yliopistoja, joiden opetus- ja tutkintokielet ovat suomi ja ruotsi, on neljä. Kaksikieliset yliopistot tarjoavat runsaasti kielellisiä mahdollisuuksia äidinkielestä riippumatta. Esimerkiksi Helsingin yliopistoon kuuluvassa Svenska social- ja kommunalhögskolanissa, jossa suoritetaan yksikielinen ruotsinkielinen tutkinto, on äidinkieleltään suomenkielisten opiskelijoiden osuus 14 prosenttia vuonna 2012. Helsingin yliopistossa on lisäksi jo vuosia ollut muutamia kaksikielisiä tutkintoja, ja vuoden 2013 syksystä lähtien kaksikielisten tutkintojen määrää laajenee seitsemään. Kaksikieliset tutkinnot voidaan nähdä mahdollisuutena, jotka edistävät yksilöiden vahvaa kielitaitoa vahvistaen siten kansallista kielivariantia. Jotta turvataan jokaisen oikeus omaan kieleensä, joko suomeen tai ruotsiin, on kuitenkin tärkeää myös jatkossa huolehtia siitä, etteivät kaksikieliset tutkintomahdollisuudet sivuuta mahdollisuuksia opiskella vain yhdellä kielellä.

Suomenkielisillä on myös mahdollisuus opiskella ruotsin kielellä maan kahdessa ruotsinkielisessä yliopistossa. Åbo Akademin opiskelijoista vuonna 2012

3.1.1 Finlands tvåspråkighet och de samhälleliga strukturerna

För att nationalspråken, finskan och svenskan, ska vara genuint likvärdiga krävs det i vissa fall särskilda arrangemang för att trygga den mindre språkgruppens språkliga rättigheter. Sådan så kallad positiv särbehandling tillämpas också i andra länder för att trygga mindre gruppers rättigheter. I Finland har man konstaterat att tryggandet av de språkliga rättigheterna i vissa fall kräver speciallösningar som syftar till att skapa genuin likvärdighet.

Ett exempel på en samhällelig struktur som stöder våra nationalspråk och vars syfte inte alla känner till är den lagstadgade skyldigheten för vissa universitet att se till att ett tillräckligt antal personer med kunskaper i svenska utbildas för landets behov.²⁵ De studieplatser som vid dessa universitet har reserverats för personer med kunskaper i svenska är öppna för alla som kan svenska. De är med andra ord inte reserverade endast för personer med svenska som modersmål. Ett motsvarande arrangemang har genomförts för att trygga samernas språkliga rättigheter. Vid Lapplands och Uleåborgs universitet har man i fråga om nybörjarplatserna vid olika utbildningsprogram infört en kvot för sökande med kunskaper i något av de samiska språken.

Att nybörjarplatser vid universiteten reserveras för personer med kunskaper i svenska har debatterats mycket i offentligheten. Det faktum att man kan bedriva universitetsstudier på finska vid 14 universitet medan antalet helt enspråkiga, svenskspråkiga universitet är två säger emellertid något om helhetsbilden vad gäller universitetsstudierna. Antalet tvåspråkiga universitet där undervisnings- och examensspråken är finska och svenska är fyra. De tvåspråkiga universiteten ger rikligt med möjligheter att använda båda språken, oavsett den studerandes eget modersmål. Exempelvis vid Svenska social- och kommunalhögskolan, som hör till Helsingfors universitet och där man avlägger en enspråkig, svenskspråkig examen, var andelen studerande med finska som modersmål 14 procent år 2012. Vid Helsingfors universitet har man redan i flera år kunnat avlägga ett antal tvåspråkiga examina, och från och med hösten 2013 utvidgas deras antal till sju. Tvåspråkiga examina kan ses som en möjlighet att främja starka språkkunskaper hos individen och på så sätt stärka de nationella språkresurserna. För att trygga vars och ens rätt till sitt eget språk, antingen finska eller svenska, är det emellertid viktigt att dessa tvåspråkiga studiemöjligheter inte åsidosätter möjligheterna att studera enbart på ett språk.

yli 16 prosentilla on äidinkielenään suomi ja Svenska Handelshögskolanin vastaava prosentti on lähes 19.

Toinen esimerkki elinvoimaista kaksikielisyyttä tukevista rakenteista on Yleisradio Oy:n toiminnan ja rahoituksen järjestämistapa, joka perustuu Yleisradio Oy:n velvollisuuteen kohdella ohjelmatoiminnassaan yhtäläisin perustein suomen- ja ruotsinkielisiä kansalaisia ja tuottaa palveluja saamen kielellä sekä tuottaa palveluja soveltuvien osin myös maan muille kieliryhmille.²⁶ Yleisradio Oy:n kulttuurituotanto – kaikilla kielillä – on luonnollisesti olemassa kaikkia Suomessa asuvia varten. Esimerkiksi ruotsinkielisen YLE Fem -kanavan tuottamat ohjelmat on uutislähettyä ja lastenohjelmia lukuun ottamatta tekstitetty suomeksi. Kanavan kotimainen tarjonta on toiseksi suurin YLE1-kanavan jälkeen, ja YLE Fem myös tuo Suomeen enemmän pohjoismaista ohjelmistoa kuin kaikki vapaasti saatavilla olevat kanavat yhteensä. Vastaavasti ruotsinkielisillä on käytössään laaja tarjonta suomenkielistä ja suomeksi tekstitettyä ohjelmaa. Niin suomen- kuin ruotsinkielisillä on siis käytössään ohjelmatarjontaa toisella kansalliskielellä ja siten mahdollisuus tutustua kielisiin liittyviin kulttuuriin erityispiirteisiin.

3.1.2 Ymmärrys toista kansalliskieltä ja sen puhujia kohtaan

Sekä suomea tai ruotsia puhuvat että molempia kansalliskieliä puhuvat kuuluvat Suomeen, ja heitä yhdistävät monet tekijät. Yhteisen taustan ja yhdistävien tekijöiden tunnistaminen ja toisaalta myös erilaisuuksien arvostaminen osana maamme monipuolista kulttuuria on rakentava lähtökohta kahden elinvoimaisen kansalliskielen maalle samoin kuin muiden kulttuurien arvostamiselle.

Sekä ruotsinkielisiin ja ruotsin kieleen että suomenkielisiin ja suomen kieleen liittyy väärinkäsityksiä ja niistä kumpuavia asenteita. Myös kieliryhmien sisällä on havaittavissa asenteellisuutta, sillä ryhmät edustavat laajana kirjoja eri näkemyksiä ja kokemuksia omasta ja toisesta ryhmästä. Ennakoasenteet ovat usein kielteisiä varsinkin silloin, kun henkilöillä ei ole omakohtaisia kokemuksia toista kieltä käyttävistä ihmisistä ja heidän kokemuksistaan. Myönteisimmillään asenteet ovat silloin kun ne ovat syntyneet omakohtaisten kokemusten myötä.

Yksi ruotsinkielisiä koskeva väärinkäsitys on, että ruotsinkieliset ovat *häviävä* ryhmä Suomessa. Ruotsinkielisten numeerinen määrä on kuitenkin kokonaisuutena ottaen pysynyt vakaana ja on tänään lähes sama kuin 1880-luvulla. Ruotsinkielisten syntyvyys on myös jonkun verran korkeampi ja elinikä

Finskspråkiga ges också möjlighet att studera på svenska vid landets två svenskspråkiga universitet. Av studerandena vid Åbo Akademi år 2012 hade drygt 16 procent finska som modersmål, medan motsvarande andel vid Svenska Handelshögskolan var nästan 19.

Ett annat exempel på strukturer som stöder en livskraftig tvåspråkighet är det sätt på vilket Rundradion Ab:s verksamhet och finansiering ordnas, och som baserar sig på Rundradion Ab:s skyldighet att behandla den finskspråkiga och svenskspråkiga befolkningen på lika grunder i programverksamheten samt tillhandahålla tjänster på samiska och i tillämpliga delar även för andra språkgrupper i landet.²⁶ Rundradion Ab:s kulturprogramutbud – på alla språk – riktar sig givetvis till alla som bor i Finland. Med undantag för nyhetssändningar och barnprogram är exempelvis alla program som svenska YLE Fem-kanalen producerar textade till finska. Kanalen har det största inhemska programutbudet efter YLE1-kanalen och köper också in mer nordiska program än alla de fritt tillgängliga kanalerna sammanlagt. På motsvarande sätt förfogar de svenskspråkiga över ett brett utbud av finskspråkiga program och program som är textade till finska. Såväl finskspråkiga som svenskspråkiga personer har alltså tillgång till ett programutbud på det andra nationalspråket, vilket också ger dem möjlighet att bekanta sig med de kulturella särdragen i språken.

3.1.2 Förståelse för det andra nationalspråket och dem som talar det

Både de som talar finska och de som talar svenska såsom även de som talar båda nationalspråken hör till Finland, och det finns många faktorer som förenar dem. Att identifiera att man har en gemensam bakgrund och uppskatta skillnaderna i bakgrunden som en del av vår mångsidiga kultur är en konstruktiv utgångspunkt för visionen om ett land med två livskraftiga nationalspråk och också för respekten för andra kulturer.

Både i fråga om de svenskspråkiga och svenskan och i fråga om de finskspråkiga och finskan förekommer det emellertid missuppfattningar och attityder som har sitt ursprung i dessa missuppfattningar. Förutfattade meningar förekommer också inom språkgrupperna, eftersom grupperna företräder ett brett spektrum av olika uppfattningar och erfarenheter av den egna och den andra språkgruppen. Förhandsattityderna är ofta negativa i synnerhet hos dem som inte har personlig erfarenhet av människor i den andra språkgruppen och deras erfarenheter.

pidempi kuin suomenkielisten, ja kaksikieliset perheet rekisteröivät lapsensa useammin ruotsin- kuin suomenkieliseksi. Näiden tietojen perusteella, ja sillä varauksella, ettei ennustamatonta suurta muuttoliikettä tapahdu, on todennäköistä, että ruotsinkielisen väestön määrä Suomessa pysyy vakaana tai kasvaa jonkin verran.²⁷

Toinen ruotsinkielisiä koskeva väärinkäsitys on, että ruotsinkieliset ovat *yhtenäinen ryhmä*. Ruotsinkielisiä kuitenkin asuu, samoin kuin suomenkielisiä, joka puolella Suomea eivätkä he siten muodosta maantieteellisesti yhtenäistä ryhmää. Ruotsinkielisiä on myös kaikissa ammattikunnissa ja sosio-ekonomisissa ryhmissä eivätkä he siten muodosta valtaväestöstä poikkeavaa ryhmää. Vaikkakin suomen- ja ruotsinkieliset osittain elävät erillään toistaan esimerkiksi sellaisilla alueilla, joilla asuu vain jompaakumpaa kieltä puhuvia, elää suuri osa suomen- ja ruotsinkielisistä samoilla alueilla. Näin on esimerkiksi pääkaupunkiseudulla.

Lisäksi eräissä yhteyksissä esitetään, että ruotsinkieliset olisivat suomenkielististä *poikkeava ja mahdollisesti eristäytyvä ryhmä*. Vaikkakin suomen- ja ruotsinkieliset erällä alueilla elävät erillään toisistaan ja ryhmillä on kieleen sidottuja perinteitä, ovat suomen- ja ruotsinkielisten erot laajemmassa katsannossa varsin pieniä. Varsin monessa perheessä on myös vain muutaman sukupolven aikana siirrytty kielestä toiseen. Tämän seurauksena useissa perheissä on, kielestä riippumatta, perinteitä ja käytäntöjä, joiden juuret ovat toisessa kielessä tai sen kulttuurissa.

Suomenkielisiä koskeva väärinkäsitys eräiden ruotsinkielisten keskuudessa on, että *suomenkieliset eivät osaa ruotsin kieltä tai lainkaan halua käyttää sitä*. Useimmat suomenkieliset kuitenkin suhtautuvat myönteisesti tai ainakin neutraalisti ruotsin kieleen ja sitä puhuviin. Yksi esimerkki tästä ovat kaksikieliset perheet, toisin sanoen perheet, joissa käytetään suomea ja ruotsia, ja joiden määrä kasvaa jatkuvasti.

Ruotsinkielisten kokemat kielteiset asenteet omaa kieltään kohtaan kumpuavat myös siitä, että *suomenkieliset eivät aina mahdollisuuden tarjoutuessa käytä ruotsia*. Tällöin syynä ei välttämättä ole kielteinen asenne ruotsin kieltä tai sitä puhuvia kohtaan, vaan esimerkiksi henkilön arvio oman ruotsin kielen taitonsa riittämättömyydestä. Myönteinen asenne omaa vajavaistakin kielitaitoa kohtaan samoin kuin ruotsin kielen käyttömahdollisuuksien etsiminen voisivat ainakin eräissä tapauksissa madaltaa kynnystä käyttää ruotsia ja siten myös vähentää ruotsinkielisten tunnetta siitä, ettei heidän kielensä ole arvostettu ja hyväksytty.

Attityderna är mest positiva när de har uppstått genom personliga erfarenheter.

En missuppfattning som gäller de svenskspråkiga är att det rör sig om *en grupp som håller på att försvinna* i Finland. Som helhet har emellertid antalet svenskspråkiga i Finland varit stabilt och siffran är i dag nästan samma som på 1880-talet. Den svenskspråkiga befolkningen har också en något högre nativitet och högre medellivslängd än den finskspråkiga befolkningen, och tvåspråkiga familjer registrerar oftare sina barn som svensk- än som finskspråkiga. Utifrån dessa uppgifter, och under förutsättning att inga stora, oförutsedda flyttningsrörelser sker, är det sannolikt att den svenskspråkiga befolkningen i Finland kommer att hållas på en stabil nivå eller öka något.²⁷

En annan missuppfattning i fråga om den svenskspråkiga befolkningen är att den är en *homogen grupp*. De svenskspråkiga är emellertid precis som de finskspråkiga bosatta över hela landet, och utgör därmed inte en geografiskt enhetlig grupp. De svenskspråkiga återfinns också inom alla yrkesgrupper och socioekonomiska grupper, och avviker därmed inte heller i det fallet från majoritetsbefolkningen. Även om den finskspråkiga och svenskspråkiga befolkningen delvis lever åtskilda, exempelvis på områden med enspråkig bosättning, bor största delen av den finskspråkiga och svenskspråkiga befolkningen på samma områden. Huvudstadsregionen är ett exempel på detta.

I vissa sammanhang låter man förstå att de svenskspråkiga skulle vara en grupp som *avviker från och eventuellt isolerar sig* från den finskspråkiga befolkningen. Även om de finskspråkiga och svenskspråkiga på vissa områden bor åtskilda och grupperna har språkbundna traditioner, är skillnaderna mellan den finskspråkiga och svenskspråkiga befolkningen rätt små i ett bredare perspektiv. I många familjer har man dessutom under loppet av bara några få generationer småningom bytt språk. Som en följd av detta har många familjer oavsett hemspråket traditioner och seder med rötter i det andra språket eller dess kultur.

En missuppfattning som en del svenskspråkiga har om de *finskspråkiga* är att de *varken kan eller vill använda svenska*. De flesta finskspråkiga har emellertid en positiv eller åtminstone neutral inställning till svenskan och till svenskspråkiga. Ett exempel på detta är det stadigt ökande antalet tvåspråkiga familjer, dvs. familjer där både finska och svenska används.

Att den svenskspråkiga befolkningen upplever att det finns negativa attityder till dess språk bott-

Niin suomen- kuin ruotsinkielisten keskuudessa on väärinkäsityksiä ja epätietoisuutta muun muassa *kielilainsäädännön sisällöstä*, toisin sanoin siitä, milloin henkilöllä on lain mukaan oikeus käyttää omaa kieltään. Esimerkiksi oikeus käyttää suomea tai ruotsia valtion ja kaksikielisen kunnan tai kuntayhtymän viranomaisissa, siten kuin kielilaissa ja muissa laeissa säädetään, yhdistetään usein virheellisesti muun muassa kaupoissa annettavaan palveluun eri kielillä. Jälkimmäinen käyttöyhteys perustuu kuitenkin vapaaehtoiseen palveluun eikä sen tehtävänä ole taata laissa säädettyjä kielellisiä oikeuksia.

Virheelliset käsitykset tai puutteellinen tieto kansalaisten laillisista oikeuksista ja viranomaisten vastaavista kielellisistä velvollisuuksista johtavat käytännössä myös tilanteisiin, joissa kansalaista kehoitetaan luopumaan kielellisistä perusoikeuksistaan. Näin tapahtuu silloin, kun sellaiset virkamiehet, joilla on velvollisuus kohdata asiakas tämän kielellä, käytännössä kehottavat tätä vaihtamaan käyttämänsä kielen virkamiehen kielelle. Myös kansalaisen oma riittämätön tieto oikeuksistaan voi johtaa kielellisistä perusoikeuksista luopumiseen. Mahdolliset kielteiset asenteet toista kieltä kohtaan tekevät tämäntyyppisistä tilanteista entistä vaikeampia.

Väärinkäsityksiä voidaan hälventää ja kielteisiin asenteisiin voidaan vaikuttaa lisäämällä tiedon tasoa ja molempien kansalliskielten näkyvyyttä maassamme. Kysymys on kieltemme nykyisen rinnakkaiselon näkyväksi tekemisestä ja uusien siltojen rakentamisesta kielten ja kieliryhmien rinnakkaiselon mahdollistamiseksi, kuitenkin myös erilaisuutta arvostaen.

3.2 Kielten opetus ja oppiminen

Suomessa suomi ja ruotsi kuuluvat koulujen opetusohjelmaan. Kaikki oppilaat oppivat näin ollen suomea tai ruotsia äidinkielenä ja toisena kotimaisena kielenä perusopetuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa tai lukiossa. Myös korkeakoulututkintoon sisältyy sekä äidinkielen että toisen kotimaisen kielen opintoja ja niitä koskeva koe. Tämä on perusteltua, sillä suomi ja ruotsi ovat ne kielet, joita säännönmukaisesti voi käyttää viranomaisissa asioidessa ja joilla julkista palvelua järjestetään. Järjestelyn tarkoituksena on varmistaa, että jokaisella on mahdollisuus tutustua maan niin suomen- kuin ruotsinkieliseen kulttuuriin.

Suomi on maan enemmistön käyttämä kieli ja sellaisena keskeinen osa suomalaista yhteiskuntaa. Ruotsinkielisille on etu osata maan valtakieltä, jota käytetään lähes kaikissa osissa maata.

Ruotsin kielen oppiminen puolestaan liittyy suomenkielisetkin suomalaiset yhteisen kielen myötä tii-

nar även i det faktum att de finskspråkiga *inte alltid använder svenska när det ges möjlighet till det*. Detta beror inte nödvändigtvis på att de har en negativ attityd till svenskan eller de svenskspråkiga utan på att personen i fråga upplever sig ha otillräckliga kunskaper i svenska. En positiv attityd också till de egna bristfälliga språkkunskaperna och en strävan att utnyttja tillgängliga möjligheter att använda svenska kunde åtminstone i vissa fall sänka tröskeln för att tala svenska och därmed också minska de svensk-språkigas upplevelse av att deras språk inte är uppskattat och accepterat.

Bland såväl finskspråkiga som svenskspråkiga råder det missuppfattningar och okunskap bland annat om *innehållet i språklagstiftningen*, alltså om i vilka sammanhang en person enligt lag har rätt att använda sitt eget språk. Exempelvis den lagstadgade rätten att använda finska eller svenska hos statliga myndigheter och myndigheter i tvåspråkiga kommuner eller samkommuner på det sätt som bestäms i språklagen och i andra lagar kopplas ofta felaktigt samman med möjligheten att bli betjänad på olika språk till exempel i butiker. Den senare servicen ges emellertid på frivillig basis och syftar inte till att garantera lagstadgade språkliga rättigheter.

Felaktiga uppfattningar eller bristfällig information om medborgarnas lagstadgade rättigheter och myndigheternas motsvarande språkliga skyldigheter leder i praktiken också till situationer där medborgarna uppmanas avstå från sina grundläggande språkliga rättigheter. Detta sker när tjänstemän som är skyldiga att bemöta en kund på kundens eget språk i praktiken uppmanar kunden att byta till tjänstemannens språk. Också medborgarnas bristande kunskaper om vilka rättigheter de har kan leda till att de avstår från grundläggande språkliga rättigheter. Eventuella negativa attityder till det andra språket försvårar ytterligare sådana situationer.

Missförstånd kan skingras och negativa attityder påverkas genom ökad information och genom att båda nationalspråken ges större synlighet i samhället. Det är fråga om att synliggöra den redan befintliga samexistensen mellan våra språk och om att bygga nya broar för att möjliggöra samexistens för språken och språkgrupperna samtidigt som olikheterna också ska respekteras.

3.2 Undervisning i och inlärn timer av nationalspråken

I Finland hör finska och svenska språken till skolornas undervisningsprogram. Alla elever lär sig således

viimmin Suomelle monin tavoin läheiseen pohjoismaiseen yhteisöön. Ruotsin kieltä osaavalla suomalaisella on myös laajat mahdollisuudet toimia kaksikielisillä tai täysin ruotsinkielisillä alueilla niin suomen- kuin ruotsinkielisten suomalaisten kanssa.

Kielinä suomi ja ruotsi kuuluvat eri kieliryhmiin. Suomen kieli on kuitenkin esimerkiksi hallinto- ja tuomioistuinkielenä kehittynyt ruotsin kielestä. Kielillä on tästä syystä yhteiskunnan samankaltaisiin rakenteisiin ja ilmiöihin liittyvä eräänlainen semanttinen sukulaisuus, joka tarkoittaa sitä, että ne monin tavoin muistuttavat toisiaan. Tästä seuraa se, että suomenkielinen osaa tietämättäänkin jo paljon ruotsinkielisiä sanoja ja sanontatapoja. Hän pystyy siten helpommin omaksumaan tai ainakin lukemaan ruotsia ja toisia pohjoismaisia kieliä kuin mitä eri kieliryhmiin kuuluvien kielten kohdalla yleensä voisi olettaa. Näin ollen kansalliskielet ainakin osittain tukevat toisiaan.

3.2.1 Äidinkielen ja toisen kansalliskielen oppiminen ja osaamistaso

Suomen ja ruotsin kieli opetusjärjestelmässä

Elinvoimainen kaksikielisyyys edellyttää kansalliskielten hyvää oppimista. Oppimistuloksiin vaikuttavat kuitenkin monet tekijät. Yksi näistä on *kieliopintojen määrä*. Toista kotimaista kieltä opiskellaan nykyisin eri määriin. Suurin osa, noin 90 prosenttia, suomenkielisistä oppilaista, aloittaa ruotsin kielen opinnot yläkoulussa 7. luokalla. Ruotsinkielisistä oppilaista puolestaan noin 90 prosenttia aloittaa suomen kielen opinnot jo alakoulussa, joko pakollisena A1-kielenä tai vapaaehtoisena A2-kielenä. Tämä merkitsee käytännössä, että suomenkieliset opiskelevat suomea äidinkielenään ja ruotsinkieliset toisena kotimaisena kielenä alakoulusta alkaen. Äidinkielenään ruotsia opiskelee huomattavasti pienempi kansanosaa, ja suurin osa suomenkielisistä oppilaista opiskelee ruotsia toisena kotimaisena kielellä vasta yläkoulusta alkaen. Valtioneuvosto antoi 28.6.2012 valtioneuvoston asetuksen perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta.²⁸ Keskeinen muutos tähänastiseen perusopetuksen tuntijakoon on B-kielen aloitusajankohdan siirtäminen 6. luokalle nykyisen 7. luokan sijaan. Muutos koskee käytännössä ruotsin kielen oppimisen aloitusajankohtaa.

Oppimistuloksiin vaikuttaa myös *kieliopintojen tarjonta*. Suuressa osassa kuntia suomenkielisissä kouluissa ei tarjota A-ruotsin opintoja. Tästä seuraa, etteivät oppilaat aina edes niin halutessaan voi aloittaa ruotsin kielen opintojaan yhtä aikaisin kuin suurimmassa osassa ruotsinkielisiä kouluja aloitetaan

finska eller svenska som modersmål och som det andra inhemska språket såväl inom den grundläggande utbildningen som på andra stadiet, dvs. i yrkesutbildningen eller gymnasiet. Också i högskoleexamen ingår studier och prov i såväl modersmålet som i det andra inhemska språket. Detta är motiverat, eftersom finska och svenska är de språk som enligt lag kan användas i kontakterna med myndigheter och på vilka offentlig service tillhandahålls. Syftet är att säkerställa att alla får en möjlighet att bekanta sig med såväl landets finsk- som svenskspråkiga kultur.

Finska är det språk som används av majoriteten i landet och är som sådant en viktig del av det finländska samhället. För de svenskspråkiga är det en fördel att kunna landets dominerande språk, som används i nästan alla delar av landet.

Att lära sig svenska knyter för sin del genom det gemensamma språket också de finskspråkiga finländarna närmare till det för Finland på många sätt viktiga nordiska samarbetet. En finländare som kan svenska har goda möjligheter till interaktion med både finsk- och svenskspråkiga finländare, såväl i tvåspråkiga eller enspråkigt svenska områden.

Som språk hör finska och svenska språken till olika språkfamiljer. Finskan som förvaltningspråk och domstolsspråk har emellertid utvecklats med utgångspunkt i svenskan. Språken uppvisar därför, på grund av liknande strukturer och fenomen i samhället, ett slags semantiskt släktskap, vilket innebär att de på många sätt påminner om varandra. Av detta följer att en finskspråkig redan omedvetet känner till en hel del svenska ord och uttryckssätt. Han eller hon kan därför lättare tillägna sig eller åtminstone läsa svenska och de övriga nordiska språken än vad som annars kunde antas när det gäller språk som hör till olika språkfamiljer. Således stöder nationalspråken åtminstone delvis varandra.

3.2.1 Inläringen av och kunskapsnivån i modersmålet och det andra nationalspråket

Finska och svenska i undervisningssystemet

En livskraftig tvåspråkighet förutsätter en god inläring av nationalspråken. Inlärningsresultaten är emellertid beroende av många faktorer. En av dessa är *mängden språkstudier*. Det andra inhemska språket studeras numera i olika utsträckning. Största delen av de finskspråkiga eleverna, cirka 90 procent, inleder studierna i svenska i sjunde klass i högstadiet. Av de svenskspråkiga eleverna inleder däremot cirka 90 procent studierna i finska redan i de lägre klasserna,

suomen kielen opinnot. Oppimistuloksiin vaikuttaa myös opetukseen varattujen tuntien määrä. Toisen kotimaisen kielen tuntimääriä vähennettiin 1990-luvulla kolmanneksella.

Kielten opiskelua on pyritty lisäämään lisäämällä valinnaisuutta. Lukiolakia muutettiin vuonna 2004 siten, että ainoastaan äidinkieli on pakollinen koe ylioppilaskirjoituksissa. Jokainen kirjoittaa näin ollen edelleen suomen tai ruotsin kielen äidinkielen kokeen. Muutoksen jälkeen ruotsin kielen valitsee ylioppilaskirjoituksissa vuosittain yhä vähenevä määrä suomenkielisiä oppilaita. Eri lähteistä ja laskentatavoista riippuen ruotsin kielen valitsee enää 60–70 prosenttia suomenkielisistä oppilaista. Suomenkielisissä lukioissa vain kahdeksan prosenttia oppilaista lukee ruotsia A-kielenä, ja muut B-kielenä. Tästä seuraa, että suurin osa ruotsin ylioppilaskokeissa valinneista myös kirjoittaa B-ruotsin.²⁹ Ruotsinkielisissä lukioissa puolestaan korkeintaan viisi prosenttia jättää valitsematta suomen kielen ylioppilaskirjoituksissa.³⁰ Uudistuksen seuranta osoittaa, ettei valinnaisuus ylioppilaskokeissa ole vaikuttanut myönteisesti kansalliskielten tai muiden kielten kielivarantoon.

Kansalliskielten osaamistaso³¹

Opetushallitus toteuttaa useissa aineissa pääasiassa *peruskoulun päättövaiheessa* ns. kansallisia arviointoja, joissa käytetään tilastollisesti edustavia oppilasotoksia. Niissä arvioidaan myös suomen- tai ruotsinkielisten oppilaiden *äidinkielen* ja *toisen kotimaisen kielen* (*ruotsi tai suomi*) osaamistasoa. Toisia kotimaisia kieliä opiskellaan alakoulusta lähtien A1-kielinä (608 tuntia) tai A2-kielenä (456 tuntia) tai yläkoulusta lähtien B-kielinä (228 tuntia). Kaksikieliset oppilaat voivat A-kielenä opiskella myös vaativampaa äidinkielenomaista suomea (modersmålsinriktad finska).

Äidinkielten arvioinneissa testataan lukemista, kirjoittamista ja kielentuntemusta (sanasto, peruskäsitteet). Toisen kotimaisen kielen (ruotsi tai suomi) arvioinnissa testataan lisäksi kuuntelemista ja puhumista.

Ylioppilastutkinnossa suomen ja ruotsin äidinkielen osaamistasoa testataan vain kirjoituskokeella, joka uudistettiin vuonna 2007. Toisen kotimaisen kielen (ruotsi ja suomi) lukijat voivat valita A- tai B-tason ylioppilaskokeen, jossa mitataan lukemista, kuuntelemista, kirjoittamista ja kielentuntemusta. Puhumista sen sijaan ei testata. Ammatillisessa koulutuksessa ei ole vastaavaa arviointijärjestelmää.

Tässä esitetty osaamistason arviointi perustuu lähinnä viimeisiin kansallisiin arviointeihin, mutta kehityssuuntia kuvattaessa on hyödynnetty myös aiempia

antingen som obligatoriskt A1-språk eller som frivilligt A2-språk. Detta innebär i praktiken att de finskspråkiga studerar finska som modersmål och de svenskspråkiga som det andra inhemska språket från de lägre klasserna. Svenska som modersmål läses av en betydligt mindre del av befolkningen, och största delen av de finskspråkiga eleverna läser svenska som andra inhemska språk först från högstadiet. Statsrådet utfärdade den 28 juni 2012 statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen.²⁸ Den viktigaste ändringen jämfört med den tidigare timindelningen inom den grundläggande utbildningen är att tidpunkten för inledande av B-språket flyttas till sjätte klass från nuvarande sjunde klass. Ändringen gäller i praktiken tidpunkten då studierna i svenska inleds.

Inlärningsresultatet påverkas också av *utbudet av språkstudier*. I största delen av kommunerna erbjuds inte studier i A-svenska vid de finskspråkiga skolorna. Detta leder till att eleverna inte alltid ens om de vill det kan inleda sina studier i svenska lika tidigt som man börjar studera finska i de flesta av de svenskspråkiga skolorna. Vidare påverkas inlärningsresultatet av det *antal timmar* som reserverats för undervisningen. Antalet timmar i det andra inhemska språket skars ned med en tredjedel på 1990-talet.

Man har försökt öka intresset för språkstudier genom att öka frivilligheten. Gymnasielagen ändrades år 2004 så att endast modersmålet är obligatoriskt i studentskrivningarna. Alla skriver således fortfarande provet i modersmålet finska eller svenska. Efter denna ändring har antalet finskspråkiga elever som väljer att avlägga provet i svenska i studentskrivningarna stadigt minskat. Endast 60–70 procent av de finskspråkiga eleverna väljer numera svenska i studentskrivningarna. Procentandelen beror på källa och räknesätt. I de finskspråkiga gymnasierna läser endast åtta procent av eleverna svenska som A-språk. De övriga läser svenska som B-språk. Av detta följer att största delen av dem som väljer svenska i studentskrivningarna skriver B-svenska.²⁹ Vid de svenskspråkiga gymnasierna låter däremot högst fem procent bli att välja provet i finska i studentskrivningarna.³⁰ Uppföljningen av reformen visar att valfriheten i studentskrivningarna inte har haft en positiv inverkan på språkresurserna vad gäller nationalspråken eller övriga språk.

Kunskapsnivån inom nationalspråken³¹

Utbildningsstyrelsen genomför i flera ämnen så kallade nationella utvärderingar, i regel i *slutskedet av*

arviointikertoja. Yksiselitteistä osaamistason arviota ei useista syistä ole mahdollista esittää, kehityssuuntien arviointi sen sijaan on helpompaa ja luotettavampaa. Arviointien tiiviissä kuvauksessa painottuu väistämättä keskimääräinen osaaminen. Osalla oppilaista on sitä parempi tai heikompi osaamistaso.

Peruskoulussa suomen ja ruotsin äidinkielen lukutaitoa voidaan pitää keskimäärin kohtalaisen hyvänä, kirjoittamisen ja kielentuntemuksen tasoa keskimäärin tyydyttävänä. *Ylioppilastutkinnossa* äidinkielen kirjoitustaito on heikentynyt 1990-luvun puolivälistä lähtien.

Toisen kotimaisen B-ruotsin osaamistaso on *peruskoulussa* heikko tai korkeintaan välttävä. Noin puolet oppilaista ei pääse varsin alhaisellekaan peruskielitaidon tavoitetasolle, jolla selviäisi tyydyttävästi arkielämän tilanteissa. Erityisesti kirjoittaminen ja puhuminen tuottivat vaikeuksia: kirjoittamisessa ilman arviointikelpoista tulosta jäi 14 prosenttia oppilaista, puhumisessa 18 prosenttia. Tyttöjen osaamistaso oli merkittävästi poikia parempi. *Ylioppilastutkinnossa* B-ruotsin osaamistaso on tuntuvasti heikentynyt. Ylioppilasarvosanojen pisterajoja on jouduttu alentamaan tuntuvasti sekä ylä- että alapäässä. Nykyisin B-ruotsin kirjoittaa nykyisin vain vähän yli 60 prosenttia kokelaista.

Peruskoulussa ruotsinkielisten oppilaiden A-suomen osaamistaso on puhumisessa keskimäärin hyvä, kirjoittamisessa, kuuntelemisessa ja lukemisessa kohtalaisen hyvä ja kielentuntemuksessa tyydyttävä. Äidinkielenomaista suomea opiskelleiden taso on keskimäärin hyvä. *Ylioppilastutkinnossa* A-suomen keskimääräinen osaamistaso on kohtalaisen hyvä, kirjoittamisessa jopa hyvä.

Yhteenvetona voidaan todeta, että äidinkielten lievästä tason laskusta huolimatta osaamistaso on säilynyt peruskoulussa olennaisesti samana 2000-luvulla. Äidinkielten osaamistaso peruskoulussa on keskimäärin kohtalaisen hyvä. Lukiossa äidinkielten osaamistasosta on arviointitietoa vain kirjoittamisesta, jonka taso ylioppilaskokeessa on heikentynyt ja on lähinnä keskimäärin tyydyttävä. Toisen kotimaisen B-ruotsin osaamistaso on peruskoulussa keskimäärin korkeintaan välttävä. Se ei anna peruskoulun jälkeen riittävää pohjaa toisen asteen opintoihin, ja tämä heijastuu myöhemmin mm. korkeakoulujen kieliopeintoihin. A-suomen osaamistaso on keskimäärin varsin hyvä.

Koulujen välisessä osaamistasossa esiintyy enimmäkseen suuria eroja. Alueellisia eroja sen sijaan ei esiinny samassa määrin: äidinkielistä ja toisissa kotimaisissa kielissä paremmin ja huonommin suoriutu-

grundskolan, där man använder sig av statistiskt representativa elevurval. I dessa utvärderas också finsk- eller svenskspråkiga elevers kunskapsnivå i *modersmålet och det andra inhemska språket (finska eller svenska)*. Det andra inhemska språket läses från lågstadiet som A1-språk (608 timmar) eller som A2-språk (456 timmar) eller från högstadiet som B-språk (228 timmar). Tvåspråkiga elever kan som A-språk också läsa modersmålsinriktad finska, som är mera krävande.

Vid utvärderingen av modersmålen testas läsning, skrivning och språkkännedom (vokabulär, grundläggande begrepp). Vid utvärderingen av det andra inhemska språket (finska eller svenska) testas dessutom hörförståelse och muntliga kunskaper.

I studentexamen testas kunskapsnivån i finska och svenska som modersmål endast genom ett skriftligt prov, som reformerades år 2007. De som läser det andra inhemska språket (svenska och finska) kan välja studentprovet på A- eller B-nivå, där man mäter läsförståelse, hörförståelse, skriftliga färdigheter och språkkännedom. Muntliga färdigheter testas däremot inte. Inom yrkesutbildningen finns motsvarande utvärderingssystem inte.

Den bedömning av kunskapsnivån som presenteras här grundar sig närmast på de senaste nationella utvärderingarna, men vid beskrivningen av utvecklingstrenderna har även tidigare utvärderingar utnyttjats. Det är av flera orsaker inte möjligt att presentera en entydig bedömning av kunskapsnivån, medan det däremot är lättare och man får ett mera tillförlitligt resultat när man bedömer utvecklingstrenderna. I en kortfattad beskrivning av utvärderingarna betonas oundvikligen de genomsnittliga kunskaperna. En del av eleverna har en bättre eller en sämre kunskapsnivå än detta.

I grundskolan kan läsförmågan i *modersmålet finska* och svenska i genomsnitt anses vara relativt god, och nivån på de skriftliga färdigheterna och språkkännedom i genomsnitt nöjaktig. De skriftliga färdigheterna i *modersmålet i studentkrivningarna* har försämrats sedan mitten av 1990-talet.

Kunskapsnivån i *B-svenska* som *andra inhemska språk* i grundskolan är svag eller på sin höjd försvarlig. Ungefär hälften av eleverna når inte ens upp till en tämligen lågt målsatt nivå för de grundläggande språkkunskaperna, med vilka man kunde klara sig nöjaktigt i vardagslivet. Särskilt att skriva och att tala var problematiskt; när det gäller de skriftliga färdigheterna blev 14 procent av eleverna utan mätbart resultat, när det gäller de muntliga färdigheterna var motsvarande andel 18 procent. Flickornas kunskaps-

via kouluja on esimerkiksi sekä idässä että lännessä. Poikkeuksena on A-suomi, jossa ero etelärannikon ja ruotsinkielisen Pohjanmaan välillä on tuntuva.

Sekä peruskoulun arvioinneissa että ylioppilastutkinnoissa on todettu sama kehityssuunta: tyttöjen suoritustaso on äidinkielessä parempi kuin poikien. Sama ero esiintyy myös peruskoulun B-ruotsissa mutta ei ylioppilaskokeissa. A-suomessa ei myöskään ole mainittavaa eroa.

Osaamistaso on yhteydessä opiskelun määrään ja se riippuu siitä, saavatko oppilaat riittävästi hyväta-soista opetusta ja siitä käyttävätkö he sitä hyväkseen aktiivisesti ja pitkäjänteisesti. Yhtenä syynä B-ruotsin heikkoon osaamistasoon on se, että sitä opiskellaan peruskoulussa vain 228 tuntia. Ruotsia on harvoin tarjolla A-kielenä. Äidinkielen kirjoittamisen tason lasku ylioppilastutkinnoissa johtuu osittain siitä, että monet kokelaat ovat suorittaneet vain vähimmäis-määrän kursseja. Alhaista B-ruotsin osaamistasoa ja lukion äidinkielen tasoa tulisi parantaa, ja se edellyt-tää myös opiskeluajan lisäämistä. A-suomen oppimis-tulosten suuri alueellinen ero asettaa haasteen myös opetuksen kehittämislle.

Muut kielet

Kansalliskielten opetuksesta keskusteltaessa nousee usein esiin toisten kielten osaamisen tarve. Eräs kysy-mys on tällöin, viekö kahden pienehkön kansalliskielen opetus aikaa toisten kielten opetukselta. On kuitenkin mahdotonta arvioida, mitä kieltä tai kieliä yksilö tule-vaaisuudessa mahdollisesti tarvitsee. Opetuksen valta-kunnallisia tavoitteita ei tästä syystä voi rakentaa esimerkiksi vain myöhemmässä työelämässä mahdol-lisesti tarvittavien kielten varaan.

Muiden kielten osaamistarve on kiistaton tosi-asia. Muiden kielten taitoa tarvitaan muun muassa kaupan alalla ja matkailun alalla, ulkomaisissa opin-noissa, tutkimuksessa ja myös julkishallinnossa ja tuomioistuinlaitoksessa. Oman äidinkielen ja kansal-liskielten oppiminen luo edellytyksiä muiden kielten oppimiselle eikä kielten välillä näin ollen ole ristiriit-aisia tavoitteita.³² Kieliä ei siksi tule asettaa vastak-kain. Kansalliskielistrategian tavoitteena on luoda yh-teiskunta, joka ei sulje keneltäkään pois oikeutta ja mahdollisuutta oppia maan molempia kansalliskieliä, ja mahdollistaa siten kaikille täysipainoinen tutustu-minen niin suomen- kuin ruotsinkieliseen kulttuuriin. Näin taataan jokaiselle toimimismahdollisuudet koko maassa.

Kielikylpy

Kielikylpy on opetusmenetelmä, jossa tavoitteena on saavuttaa toiminnallinen kaksikielisyys. Kieli-

nivå var betydligt högre än pojkarnas. *I studentskrivningarna* har kunskapsnivån i B-svenska märkbart försämrats. Man har varit tvungen att sänka poäng-gränserna i *studentskrivningarna* betydligt både i övre och i undre änden av bedömningssskalan. För närvarande skriver endast drygt 60 procent av elev-erna B-svenska.

I grundskolan är kunskapsnivån i A-finska bland de svenskspråkiga eleverna i genomsnitt god när det gäller muntliga färdigheter, relativt god när det gäl-ler skriftliga färdigheter, hörförståelse och läskunskap och nöjaktig när det gäller språkkännedom. Nivån för de elever som läser modersmålsinriktad finska är i genomsnitt god. *I studentskrivningarna* är den ge-nomsnittliga kunskapsnivån i A-finska relativt god, när det gäller skriftliga kunskaper till och med god.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att kun-skapsnivån trots en liten nivå-sänkning i fråga om modersmålen väsentligen hållits på samma nivå i grundskolan under 2000-talet. Kunskapsnivån i mo-dersmålen är i genomsnitt relativt god i grundsko-lan. När det gäller kunskapsnivån i modersmålen i gymnasierna finns det bedömningsuppgifter endast i fråga om de skriftliga färdigheterna. Denna nivå har försämrats i studentprovet och är närmast i genom-snitt nöjaktig. Kunskapsnivån i B-svenska som andra inhemska språk i grundskolan är i genomsnitt högst försvarlig. Den ger inte en tillräcklig grund för studier på andra stadiet efter grundskolan, och detta åter-speglas senare bland annat i språkstudierna i hög-skolorna. Kunskapsnivån i A-finska är i genomsnitt tämligen god.

Skillnaderna i kunskapsnivån mellan olika skolor är som mest rätt stora. Regionala skillnader förekommer däremot inte i samma utsträckning; skolor som klarar sig bättre eller sämre i modersmålet och det andra inhemska språket finns till exempel såväl i lan-dets östra som västra delar. Undantaget är A-finskan, där skillnaden mellan sydkusten och det svensksprå-kiga Österbotten är betydande.

Såväl i fråga om utvärderingarna av grundskolan som i *studentskrivningarna* har man kunnat konsta-tera samma utvecklingstrend: flickornas prestations-nivå är bättre än pojkarnas när det gäller modersmå-let. Samma skillnad förekommer också i B-svenskan i grundskolan, men inte i *studentskrivningarna*. Inte heller i A-finska förekommer någon nämnvärd skill-nad vad gäller detta.

Kunskapsnivån hänger samman med studie-mängden och är beroende av om eleverna får till-räckligt högklassig undervisning och om de utnyttjar denna aktivt och långsiktigt. En orsak till den låga kunskapsnivån inom B-svenska är att språket endast

kielipyöpetus aloitetaan varhaiskasvatuksessa ja parhaimmassa tapauksessa se jatkuu perusopetuksen loppuun asti. Tätä kutsutaan varhaiseksi täydelliseksi kielikylvyksi. Kielikylpynimikkeellä annetaan kuitenkin monentyyppistä opetusta. Kielikylpymenetelmän alkuperäinen tavoite on, että se suuntautuu enemmistön kieltä äidinkielenään puhuville lapsille, jotka kielikylvyn avulla oppivat vähemmistön kieltä. Suurin osa Suomessa järjestettävistä kielikylvyistä onkin ruotsinkielistä kielikylpyopetusta suomenkielisille.

Kielikylpy on opetusmenetelmänä osoittautunut menestyksekkääksi. Ruotsinkielisessä kielikylvyssä olevat suomenkieliset oppilaat ovat keskimääräisesti hieman parempia äidinkielen taidoiltaan, verrattuna suomenkielisessä koulussa oleviin lapsiin, ja ovat ruotsin suhteen lähes samalla kielellisellä tasolla ruotsinkielisten lasten kanssa. Kielikylpyoppilaat suhtautuvat myönteisesti muihin kieliiin ja kulttuureihin, saavat keskimääräistä parempia tuloksia muun muassa matematiikassa ja englannissa ja ovat keskimääräistä lukio-orientoituneempia.

Myönteisistä tuloksista huolimatta kielikylpyopetusta järjestetään Suomessa edelleen varsin rajoitusti.

Ruotsinkielistä kielikylpyä tarjottiin vuonna 2010 kuntien ilmoitusten mukaan varhaiskasvatuksessa 23 kunnassa, alakoulussa 15 kunnassa ja yläkoulussa 11 kunnassa. Alakouluissa ruotsin kielen kielikylpyoppilaita oli 1930 ja yläkouluissa 674. Suomenkielistä kielikylpyä tarjottiin varhaiskasvatuksessa kahdessa kunnassa, alakoulussa yhdessä kunnassa ja yläkoulussa yhdessä kunnassa.³³

Kielikylvyn järjestämisestä päättää kunta. Monissa kunnissa on enemmän kysyntää kielikylvyistä kuin tarjontaa. Jopa 40 prosenttia kunnista, jotka antavat kielikylpyopetusta varhaiskasvatuksessa, arveli kielikylpyopetuksen kysynnän kasvavan ja sama koski perusopetuksessa annettavaa kielikylpyopetusta. Kunnat myös arvioivat, ettei kaikkeen kysynnän kasvavuun tulla vastaamaan. Sellaiset kunnat, joissa tällä hetkellä ei ole kielikylpyopetusta, eivät puolestaan arvioineet kielikylvyn kysynnän kasvavan.³⁴

Kielikylpytoiminta on maantieteellisesti rajoittunut rannikolle, eikä maan keski- tai pohjoisosissa ole lainkaan suomen- ja ruotsinkielisiä kielikylpyjä. Kielikylpyjen määrä ei myöskään oppimistuloksista ja kysynnästä huolimatta ole lisääntynyt eikä 1990-luvun alun jälkeen Suomessa ole otettu yhteenkään alakouluun uutena opetusmuotona ainakaan kielikylvyn kattavinta muotoa, varhaista täydellistä kielikylpyä.

läses 228 timmar i grundskolan. Svenska erbjuds endast sällan som A-språk. Den försämrade nivån för modersmålsprovet i studentexamen beror delvis på att många elever endast avlagt minimiantalet kurser. Den låga kunskapsnivån vad gäller B-svenska och modersmålet i gymnasiet bör förbättras, och detta förutsätter också att studietiden ökas. De stora regionala skillnaderna vad gäller inlärningsresultaten i A-finska innebär en utmaning också för utveckling av undervisningen.

Övriga språk

I diskussionerna om undervisningen i nationalspråken kommer ofta behovet av att kunna andra språk upp. En fråga är då, om undervisningen i två någorlunda små nationalspråk tar tid av undervisningen i andra språk. Det är emellertid omöjligt att bedöma vilket språk en individ i framtiden eventuellt kommer att behöva. De nationella målen för undervisningen kan av detta skäl inte byggas endast på språk som eventuellt kommer att behövas senare i arbetslivet.

Att man bör kunna andra språk är ett ovedersägligt faktum. Kunskaper i andra språk behövs till exempel inom handeln och turismnäringen, för studier i andra länder, inom forskningen, och även inom den offentliga förvaltningen och domstolsväsendet. Studier i det egna modersmålet och i nationalspråken skapar förutsättningar för inlärnin g av andra språk, och det finns således inga motstridiga mål mellan språken.³² Språk bör därför inte ställas mot varandra. Målet med nationalspråksstrategin är att skapa ett samhälle som inte fråntar någon rätten och möjligheten att lära sig landets båda nationalspråk och därmed gör det möjligt för alla att fullvärdigt bekanta sig med såväl den finskspråkiga som den svenskspråkiga kulturen. På detta sätt garanteras verksamhetsförutsättningarna för var och en i hela landet.

Språkbad

Språkbad är en undervisningsmetod som har funktionell tvåspråkighet som mål. Språkbadsundervisningen inleds i förskolan och fortsätter i bästa fall under hela den grundläggande utbildningen. Det här kallas för tidigt fullständigt språkbad. Under benämningen språkbad ges emellertid flera olika typer av undervisning. Språkbadets ursprungliga syfte är att rikta sig till barn som har majoritetsspråket som modersmål, och att dessa barn med hjälp av språkbadet lär sig minoritetsspråket. Därför består största delen av språkbadsverksamheten i Finland av svenskspråkig språkbadsundervisning för finskspråkiga barn.

Kielikylpyopetuksen laajentamista vaikeuttaa pula pätevistä kielikylpyopettajista. Vuoden 2009 jälkeen ei ole otettu uusia opettajakoulutettavia. Tämä merkitsee, että viimeisten pätevien kielikylpyopettajien valmistuessa 2013 Suomessa ei neljään vuoteen ole aloitettu uutta kielikylpyopettajien koulutusta eikä maassa enää ole kielikylpyopettajankoulutusta, jossa ruotsin kielen kielikylpyopettajan kelpoisuuden saisi jo perustutkintovaiheessa.³⁵

Kielikylpytoiminta tukee kansalliskielien erinomaista oppimista ja osaamista ja toimii osana kansallisen kielitaitovarannon kehittämistä.

Kielten oppimistulosten arviointi

Tällä hetkellä suomalaisten oppimistuloksia oppiaineissa äidinkieli ja kirjallisuus sekä toinen kotimainen kieli ei ole kattavaa ja järjestelmällistä valtiollista seurantaa eri oppimisvaiheissa. Oppimistuloksia seurataan lähinnä perusopetuksen päätösvaiheen arviointina, ja varsinkin ruotsin kielen seuranta toisena kotimaisena kielenä suoritetaan epäsäännöllisin väliajoin. Tällä hetkellä ei myöskään ole verrannollista tietoa lukion suorittaneiden äidinkielen ja toisen kotimaisen kielen osaamistasosta, jolloin voitaisiin verrata kielten oppimisen kehitystä perusopetuksen päätösvaiheen ja lukion jälkeen. Tästä syystä on vaikea antaa kokonaiskuvaa kansalliskielten osaamisesta samoin kuin ryhtyä korjaaviin toimenpiteisiin mahdollisten parannusten aikaansaamiseksi. Säännönmukainen seuranta mahdollistaisi epäkohtiin puuttumisen.

3.2.2 Muunkielisten mahdollisuudet oppia kansalliskieliä

Suomessa asuu yhä enemmän ihmisiä, joiden äidinkieli on jokin muu suomen tai ruotsin kieli. Heille tarjotaan opetusjärjestelmän puitteissa mahdollisuus oppia kansalliskieliä (ks. 2.5). Toisen kansalliskielen opintoja ei kuitenkaan nykyisellään ole mahdollista aloittaa lukiossa tai toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. Tätä on pidettävä puutteena, joka sulkee tien toisen kansalliskielen opiskelulle myöhemmin.

Kansalliskielten oppimismahdollisuudet ovat tärkeitä myös niille ulkomaalaisille, jotka eivät opi niitä opetusjärjestelmän puitteissa. Valtioneuvosto on 7.6.2012 antanut periaatepäätöksen valtion kotouttamisohjelmaksi vuosille 2012–2015. Kansalliskielistrategian liittymäkohta valtion kotouttamisohjelmaan on, että kieli on avain kotoutumiselle suomalaisen yhteiskuntaan samoin kuin edellytys mahdolliselle Suomen kansalaisuudelle. Tästä syystä kansalliskielistrategian päämäärä turvata jokaiselle

Språkbadet har visat sig vara en framgångsrik undervisningsmetod. Finskspråkiga elever som är i svenskspråkigt språkbad har i genomsnitt något bättre kunskaper i modersmålet än barn som går i en finskspråkig skola, och de är på så gott som samma språkliga nivå i svenska som svenskspråkiga barn. Språkbads eleverna förhåller sig positivt till andra språk och kulturer, får bättre resultat bland annat i matematik och engelska och är mer gymnasieorienterade än genomsnittet.

Trots de positiva resultaten ordnas språkbadsundervisning fortfarande i mycket begränsad utsträckning i Finland.

Enligt uppgifter från kommunerna erbjöd 23 kommuner år 2010 svenskspråkigt språkbad i förskoleverksamheten, 15 kommuner svenskspråkigt språkbad i lågstadiet och 11 kommuner svenskspråkigt språkbad i högstadiet. Det fanns 1 930 elever i svenskt språkbad i lågstadierna och 674 elever i svenskt språkbad i högstadierna. Två kommuner erbjöd språkbad på finska i förskoleverksamheten, en kommun erbjöd språkbad på finska i lågstadiet och en i högstadiet.³³

Det är kommunen som fattar beslut om att ordna språkbad. I många kommuner är efterfrågan på språkbad större än utbudet. Hela 40 procent av de kommuner som erbjöd språkbadsundervisning i sin förskoleverksamhet bedömde att efterfrågan på språkbadsundervisningen kommer att öka, och det samma gällde den språkbadsundervisning som ges i den grundläggande undervisningen. Kommunerna bedömde också att man inte kommer att kunna svara på hela den ökade efterfrågan. De kommuner som för närvarande inte har språkbadsundervisning bedömde å sin sida att efterfrågan på språkbad inte kommer att öka.³⁴

Språkbadsverksamheten är geografiskt begränsad till kustområdet, och det finns inga finsk- eller svenskspråkiga språkbad i de mellersta, östra och norra delarna av landet. Trots inlärningsresultaten och efterfrågan har antalet språkbad inte heller ökat, och efter början av 1990-talet har inte ett enda lågstadium tagit i bruk den mest omfattande formen av språkbad som ny undervisningsform, nämligen tidigt fullständigt språkbad.

Bristen på behöriga språkbadslärare gör det svårt att utvidga språkbadsundervisningen. Inga nya studerande har antagits till lärarutbildning sedan 2009. Det här innebär att 2013 då de sista behöriga språkbadslärarna utexamineras har ingen ny utbildning för språkbadslärare inletts i Finland på fyra år, och ingen sådan språkbadslärarutbildning där man får behörig-

mahdollisuus oppia suomea ja ruotsia, on sopusoinnussa kotouttamisohjelman tavoitteisiin.

Nykyisin kotouttamiskoulutukseen sisältyvä kansalliskielten kurssitarjonta sekä suomen että ruotsin kielellä on riittämätöntä. Kurssitarjonta ruotsiksi on rajoitettua myös kaksikielisissä kunnissa. Kotouttamisohjelman seurannassa on keskeistä tämentää, millä perustein kotouttamisen kieleksi valikoituu suomi tai ruotsi, toisin sanoen onko valinta yksilön, vastaanottavan kunnan vai valtion. Edelleen on tärkeää tarjota kotouttamiskoulutukseen sisältyvää opetusta niin suomen kuin ruotsin kielellä siten, että kotoutettavan henkilökohtaiset tarpeet voidaan ottaa huomioon.

3.3 Suomen kaksikielisyyden kustannukset ja säästöt

Perusoikeuksien kustannuksia ei yleensä pyritä erittelemään yksityiskohtaisesti. On luonnollista, että yhteisten arvojen ylläpitäminen maksaa. Arvoille ei tule asettaa yksilöityä hintaa, sillä tämä voisi johtaa siihen, että perusoikeudet asetettaisiin niiden toteuttamiseen arvioitujen kustannusten perusteella keskinäiseen järjestykseen. Perusoikeuksia ei kuitenkaan saa arvottaa keskenään vaan kaikki ovat samanarvoisia ja kaikkien toteutumisesta on huolehdittava.

Suomen- ja ruotsinkielisten kielellisten oikeuksien valinta perusoikeuksiksi maksaa, samoin kuin muutkin perusoikeudet maksavat. Kustannuksia syntyy luonnollisesti esimerkiksi oikeudesta maksuttomaan perusopetukseen – sen kielestä riippumatta –, samoin kuin oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja sosiaaliturvaan. Suomen kaksikielisyydestä voidaan siis *yleisellä* tasolla todeta seuraavan taloudellisia vaikutuksia.

Suomen kaksikielisyydestä tai jommastakummas-ta kielestä johtuvia kustannuksia ei käytännössä ole mahdollista laskea yksityiskohtaisesti. Näin on muun muassa siksi, ettei kustannuksista ole saatavilla kattavaa kuvaa. Toisaalta voi syntyä myös säästöjä. On esimerkiksi todettu, että potilas paranee nopeammin, jos hoitohenkilökunta käyttää hänen kieltään.

Suomen kaksikielisyyden kustannuksista keskusteltaessa ei aina muisteta, että kaksikielisyydestä seuraa myös taloudellisia *hyötyjä*, joita niin ikään on vaikea laskea. Tosin kaikki oppiminen, myös suomen tai ruotsin kielen oppiminen, maksaa, mutta yksilötasolla kahden kansalliskielen osaamisesta seuraa esimerkiksi laajemmat mahdollisuudet valita opiskelu- tai työpaikka Suomessa tai muissa Pohjoismaissa, mahdollisuus lukea kirjallisuutta alkuperäiskielellä

het i språkbadsundervisning i svenska redan under grundexamensskedet ordnas längre i Finland.³⁵

Språkbadsverksamheten stöder inlärnigen och utmärka kunskaper i nationalspråken och är ett led i utvecklingen av den nationella språksreserven.

Bedömning av språkinlärningsresultaten

För närvarande finns det inte någon täckande eller systematisk nationell uppföljning av inlärningsresultaten under de olika inläringsskedena i läroämnet modersmål och litteratur och det andra inhemska språket bland finländska elever. Inlärningsresultaten följs upp närmast i form av slutbedömningen i den grundläggande utbildningen, och särskilt i fråga om svenska som det andra inhemska språket är uppföljningen oregelbunden. För närvarande finns det inte heller någon jämförbar statistik om nivån på kunnandet i modersmålet och i det andra inhemska språket hos elever som gått ut gymnasiet, som skulle göra det möjligt att jämföra utvecklingen av språkinläringen i slutskedet av den grundläggande utbildningen och efter gymnasiet. Därför är det svårt att ge en helhetsbild av nivån på kunnandet i det andra nationalspråket, och det är också svårt att ta itu med korrigerande åtgärder för att få till stånd eventuella förbättringar. En kontinuerlig uppföljning skulle göra det möjligt att avhjälpa brister.

3.2.2 Möjligheterna för personer med andra modersmål att lära signationalspråken

I Finland bor allt fler personer med ett annat modersmål än finska eller svenska. De erbjuds en möjlighet att lära sig nationalspråken inom ramen för undervisningssystemet (se 2.5). Det är emellertid för närvarande inte möjligt att inleda studier i det andra nationalspråket i gymnasiet eller inom yrkesutbildningen på andra stadiet. Detta bör anses som en brist, som stänger dörren för senare studier i det andra nationalspråket.

Det är viktigt att det erbjuds möjligheter att studera nationalspråken också för de utlänningar som inte lär sig nationalspråken inom undervisningssystemet. Statsrådet har den 7 juni 2012 utfärdat ett principbeslut om statens program för integrationsfrämjande 2012–2015. Nationalspråksstrategins kontaktyta till statens program för integrationsfrämjande består i att språket är nyckeln till integrering i det finländska samhället liksom en förutsättning för ett eventuellt finskt medborgarskap. Nationalspråksstrategins mål att garantera alla en möjlighet att lära sig finska och svenska överensstämmer således med målsättningen för programmet för integrationsfrämjande.

ja keskustella niin suomen- kuin ruotsinkielistenkin henkilöiden kanssa. Nämä hyödyt ovat myös yhteiskunnan hyötyjä esimerkiksi silloin, kun yksilöiden kielitaito johtaa parempiin yhteistyömahdollisuuksiin, työtilaisuuksiin ja taloudellisiin voittoihin. Säästöjä seuraa myös, jos tulkausta ei tarvita kahdella kielellä käytävissä keskusteluissa, joissa osapuolet ymmärtävät toisiaan.

Koko hallinnon kattavan kielilain säätämisen yhteydessä viranomaisille ei varattu uusia taloudellisia resursseja. Tämä johtaa pahimmillaan myös siihen, että molemmista kansalliskielistä säästetään ja siirrytään käyttämään esimerkiksi vain englantia, jolloin emme voi ilmaista itseämme äidinkielellämme. Erityisesti vähemmän käytetystä ruotsin kielestä säästetään eri kohteissa, muun muassa palvelujen tarjonnassa, jatkokoulutuksessa, julkaisuissa ja verkkosivuisissa. Esimerkiksi viranomaistoiminnassa ruotsin kielen käyttö on vähentynyt ja valtionhallinto on käymässä yhä yksikielisemmin suomenkieliseksi. Tästä puolestaan seuraa, että kielellisten perusoikeuksien toteuttaminen on usein käytännössä muutaman kielitaitoisien henkilöiden varassa. Tilanne ei ole sopusuunnassa kahden elinvoimaisen kansalliskielen ja toimivan kaksikielisyyden tavoitteiden kanssa.

Viime vuosikymmeninä Suomessa on tehty myös päätöksiä, joiden pitkän aikavälin vaikutuksia maamme kaksikielisyyden edellytyksille ei ole arvioitu. Tällaisia ovat esimerkiksi kieltenopetuksen tuntimäärien vähentäminen ja toisen kotimaisen kielen vapaaehtoisuus ylioppilaskirjoituksissa, joista kummallakaan ei ole ollut myönteisiä vaikutuksia kansalliskieliä tai muita kieliä koskevan kielivarannon kohentamiseksi. Tämän kehityksen kääntäminen edellyttää tietoisia päätöksiä ja pitkäjänteistä, järjestelmällistä työtä. Se myös edellyttää, että Suomen kaksikielisyyden hyödyt nähdään ja että ne otetaan tehokkaasti käyttöön.

För närvarande är kursutbudet inom integrationsutbildningen otillräckligt såväl på finska som på svenska. Kursutbudet på svenska är begränsat också i tvåspråkiga kommuner. Vid uppföljningen av programmet för integrationsfrämjande är det viktigt att fastställa på vilka grunder språket för integreringen blir finska eller svenska, med andra ord om valet är individens, den mottagande kommunens eller statens. Vidare är det viktigt att erbjuda undervisning inom integrationsutbildningen på både finska och svenska så att de individuella behoven hos den som integreras kan tas i betraktande.

3.3 Kostnader och inbesparingar som följer av Finlands tvåspråkighet

I allmänhet strävar man inte efter att specificera kostnaderna för de grundläggande fri- och rättigheterna på ett detaljerat sätt. Det är naturligt att det kostar att upprätthålla de gemensamma värdena. Man bör inte sätta ut ett specificerat pris på dessa värden, eftersom detta kan resultera i att de grundläggande fri- och rättigheterna rangordnas utifrån de uppskattade kostnaderna för genomförandet av rättigheterna. De grundläggande fri- och rättigheterna får emellertid inte värdesättas sinsemellan utan alla är lika värda och man bör sörja för att alla rättigheter genomförs.

Att man valt att trygga de språkliga rättigheterna för finsk- och svenskspråkiga som grundläggande fri- och rättigheter kostar, precis på samma sätt som de övriga grundläggande fri- och rättigheterna kostar. Kostnader uppkommer av naturliga skäl till exempel av rätten till avgiftsfri grundläggande utbildning, oberoende av utbildningens språk, liksom även rätten till en rättvis rättegång och social trygghet. Man kan alltså *generellt* konstatera att Finlands tvåspråkighet har ekonomiska konsekvenser.

Det är i praktiken inte möjligt att detaljerat räkna ut kostnaderna för Finlands tvåspråkighet eller för någotdera språket. Detta beror bland annat på att någon heltäckande bild av kostnaderna inte finns att tillgå. Samtidigt kan det även uppstå inbesparingar. Det har bland annat konstaterats, att en patient tillfrisknar snabbare om vårdpersonalen talar patientens språk.

När man diskuterar kostnaderna för Finlands tvåspråkighet kommer man inte alltid ihåg att tvåspråkigheten även för med sig ekonomiska *fördelar*, som också är svåra att beräkna. Det kostar emellertid alltid att lära sig något, och detta gäller även finska eller svenska, men på individnivå innebär kunskaper i två nationalspråk till exempel bredare möjligheter

4 TOIMENPITEET HAASTEISIIN VASTAAMISEKSI

Pitkän aikavälin kansalliskielistrategia edellyttää konkreettisia toimia, joihin hallitusohjelman mukaan ryhdytään tällä hallituskaudella. Nämä toimet esitellään osiossa 4.2.

Useat toimet, joihin tässä strategiassa sitoudutaan, edellyttävät jatkuvaa työtä. Näihin kuuluvat ainakin myönteisemmän asenneilmaston muokkaaminen molempia kansalliskieliä ja niiden käyttäjiä kohtaan muun muassa hälventämällä väärinkäsityksiä. Näihin kuuluvat myös molempien kansalliskielten näkyvillä pito, molempien kielten yhteiselon ja oppimismahdollisuuksien näkyvyyden lisääminen sekä varsinkin varhaisten kielikohtaamisten mahdollistaminen ja kielitaidon kohentaminen. Strategia-asiakirja on tästä syystä väline tulevaisuuden työtä varten.

Pitkän aikavälin strategia kahdelle elinvoimaiselle kansalliskielelle ei kuitenkaan rajoitu yhdelle hallituskaudelle. Kehitys ja muutos ovat jatkuvia. Näin ollen uusien toimien aika voi ajoittua vielä määrittelemättömälle ajalle. Yhteiskunnan muuttuessa on usein vaikea arvioida, millä seikoilla ja ratkaisuilla on pitkällä aikavälillä vaikutuksia kansalliskielten elinvoimaisuudelle tulevaisuudessa. On kuitenkin selvää, että kielten elinvoimaisuus on kytköksissä niiden käyttöön ja käyttömahdollisuuksiin. Edellytysten luominen näille on yhteiskunnan tehtävä. Osiossa 4.1 esitellään toimia, joiden avulla strategian visiota tavoitellaan pitkällä aikavälillä.

4.1 Pitkän aikavälin toimenpide-ehdotukset

Elinvoimainen kaksikielisyys on tavoite, joka vaatii molempien kansalliskielten ylläpitoa ja kehittämistä. Kansalliskielistrategian tavoitteiden saavuttaminen edellyttää siten jatkuvaa prosessia. Ilman käyttöä kielet eivät kehity, ja tästä seuraa, ettei niitä enää voida käyttää luontevasti. Yhteiskunnassa on siksi pitkällä aikavälillä oltava tosiasiallisia mahdollisuuksia käyttää molempia kansalliskieliä. Tämä merkitsee, että molempien kansalliskielten on oltava läsnä *kaikessa tulevaisuuden suunnittelussa*.

Tulevaisuudessa saatetaan tarvita uusia ratkaisuja ja rakenteita niin elinvoimaisen kaksikielisuuden kuin kielellisten perusoikeuksien turvaamiseksi eri tilanteissa. Näin on etenkin rakenteita uudistettaessa tai julkisia tehtäviä uusille osapuolille siirrettäessä. Tällöin on aina huolehdittava siitä, että ratkaisujen ja rakenteiden vaikutukset kielellisten oikeuksien ja

att välja studie- eller arbetsplats i Finland eller i de övriga nordiska länderna, möjligheter att läsa litteratur på originalspråket och möjligheter att diskutera med både finsk- och svenskspråkiga personer. Dessa fördelar gagnar även samhället, till exempel när individernas språkkunskaper leder till bättre samarbetsmöjligheter, arbetstillfällen och ekonomisk vinst. Om tolkning inte behövs i diskussioner som förs på två språk av parter som förstår varandra, resulterar detta även i fördelar.

I samband med att språklagen, som omfattar hela förvaltningen, stiftades reserverades inga nya ekonomiska resurser för myndigheterna. Detta kan i sämsta fall leda till att man sparar in på båda nationalspråken och går in för att använda till exempel enbart engelska. Då kan vi inte uttrycka oss på vårt modersmål. I olika sammanhang sparar man in på i synnerhet det svenska språket, som används mindre, bland annat i utbudet på svensk service, i fortbildning, i publikationer och på webbsidor. Inom exempelvis myndighetsverksamheten har användningen av svenska minskat och statsförvaltningen blir alltmer enspråkig, dvs. finskspråkig. Av detta följer att genomförandet av de språkliga grundläggande rättigheterna i praktiken ofta vilar på några språkkunniga personer. Situationen är oförenlig med målsättningen för två livskraftiga nationalspråk och en fungerande tvåspråkighet.

Under de senaste årtiondena har man i Finland också fattat beslut vars långsiktiga effekter för förutsättningarna för landets tvåspråkighet inte har bedömts. Sådana är till exempel beslutet om att minska antalet timmar i språkundervisningen och beslutet om frivillighet att skriva det andra inhemska språket i studentskrivningarna. Ingetdera av dessa beslut har haft några positiva konsekvenser för förbättrandet av den språkresurs som gäller nationalspråken eller andra språk. För att bryta denna trend krävs det medvetna beslut och långsiktigt, systematiskt arbete. Det krävs också att man verkligen inser nyttan med Finlands tvåspråkighet och att man utnyttjar nyttan effektivt.

elinvoimaisen kaksikielisyyden toteutumismahdollisuuksille turvataan. Esimerkiksi pienissä kunnissa tai sellaisilla alueilla, jossa jompaakumpaa kansalliskieltä puhuvia on vain vähän, on etsittävä ratkaisuja, joilla voidaan parhaalla tavalla huolehtia pienemmän ryhmän oikeuksien toteutumisesta. Tällaisia ratkaisuja voivat esimerkiksi olla jompaakumpaa kieltä käyttävien palveluihin erikoistunut viranomainen tai sen toimipiste. ErillISRatkaisuja on kuitenkin lainsäädännön ja tämän strategian lähtökohtien mukaan käytettävä säästeliäästi, sillä ne eivät välttämättä edistä kielten rinnakkaiseloa ja molempien kielten oppimismahdollisuuksia. Erityisesti silloin, kun kysymys on lapsista, on noudatettava erityistä huolellisuutta, sillä esimerkiksi pilottihankkeet ja muut kokeilut eivät saa vaarantaa lasten mahdollisuuksia oppia äidinkieltään tai toista kansalliskieltä.

Suomen kulttuuri, niin suomen- kuin ruotsinkielinen ja molemmilla kielillä tuotettu, kuuluu kaikille. Tämä edellyttää toimenpiteitä yhteisen kulttuurin vaalimiseksi sen mahdollistamiseksi, että jokaisella on mahdollisuus halutessaan seurata maan kulttuuritarjontaa. Tästä syystä tulevaisuudessakin on tärkeä turvata nykyisen *Yleisradio Oy:n* tai sitä vastaavan julkisen toimijan kulttuurituotanto suomen ja ruotsin kielellä yhtäläisin perustein myös mahdollisissa raken- ja rahoitusmalliuudistuksissa. Samoin *kirjastolaitoksen* ylläpidossa ja määrärahoja myönnettäessä ja seurattaessa on huolehdittava siitä, että toiminnalla tuetaan kirjallisuus- ja muita hankintoja molemmilla kansalliskielillä.

Hyvä kielitaito on kaiken kielenkäytön ja elinvoimaisen kaksikielisyyden avain, ja tästä syystä riittävä kielten oppiminen on turvattava kaikilla oppimisas-teilla. Opetuksen tulee tulevaisuudessa kehittää siten, että se entistä enemmän ottaa huomioon *vies-tinnälliset taidot*. Myös *kielikylpyopetuksen* tarjontaa pyritään laajentamaan. *Ruotsin kielen oppimistason* kohentamiseksi olisi jatkossa aiheellista selvittää mahdollisuutta lisätä ruotsin kielen tuntimääriä ainakin siten, että opetuksen jatkumo varmistetaan yläkoulun viimeiselle luokalle asti.

Ammatillisen opetuksen sisältyvän kansalliskielten opetus on varsin vähäistä varsinkin suhteessa siihen, että ammattikouluista usein valmistutaan käytännönläheisiin ammatteihin. Ammattiopetuksen sisältyvää kansalliskielten opetuksen riittävyyttä tulisi-kin selvittää suhteessa ammatin tarpeisiin ja kehittää tämän pohjalta käytännönläheisemmäksi.

Tieteellisen sanaston ylläpito ja kehittäminen suomen ja ruotsin kielellä on edellytys sille, että näitä kieliä tulevaisuudessa ja yhä kansainvälistyvissä

4 ÅTGÄRDER FÖR ATT SVARA PÅ UTMANINGARNA

En långsiktig nationalspråksstrategi förutsätter konkreta åtgärder, som enligt regeringsprogrammet ska påbörjas under den pågående regeringsperioden. Dessa åtgärder presenteras i avsnitt 4.2.

Flera av de åtgärder som man med denna strategi förbinder sig till förutsätter kontinuerligt arbete. Till dessa hör åtminstone att skapa ett mer positivt attitydklimat i fråga om både nationalspråken och dem som använder språken, bland annat genom att skingra missuppfattningar. Hit hör också åtgärderna för att hålla nationalspråken synliga, att öka samexistensen för nationalspråken och att öka synligheten för inlärningsmöjligheter. Framför allt är det viktigt att möjliggöra tidiga språkkontakter och språkmöten och att öka språkkunskaperna. Strategidokumentet är därför ett verktyg för framtida arbete.

En långsiktig strategi för två livskraftiga nationalspråk begränsas emellertid inte till en regeringsperiod. Utveckling och förändring är kontinuerliga. Därför kan tiden för nya åtgärder infalla inom ännu odefinierbar tid. I ett föränderligt samhälle är det ofta svårt att avgöra hurdana omständigheter och lösningar som på lång sikt har en effekt på nationalspråkens livskraftighet i framtiden. Oberoende av detta är det uppenbart att språkens livskraft är förknippad med bruket av språken och möjligheterna att använda sig av dem. Det är samhällets uppgift att skapa förutsättningar för detta. I avsnittet 4.1 presenteras sådana åtgärder som på lång sikt bidrar till att uppnå strategins vision.

4.1 Åtgärdsförslag på lång sikt

En livskraftig tvåspråkighet är ett mål, som kräver att bägge nationalspråken upprätthålls och utvecklas. För att målen i nationalspråksstrategin ska uppnås krävs det därför en kontinuerlig process. Om språken inte används utvecklas de inte, och då kan de inte användas på ett naturligt sätt. Därför måste det i samhället på lång sikt finnas faktiska möjligheter att använda båda nationalspråken. Det här betyder att bägge nationalspråken måste tas med i all framtidsplanering.

Det kan i framtiden behövas *nya lösningar och strukturer* för att dels den livskraftiga tvåspråkigheten, dels de språkliga grundläggande rättigheterna ska kunna tryggas i olika situationer. Detta gäller i synnerhet när strukturer reformeras eller när offentliga uppgifter överförs till nya parter. Då måste man

maailmassa voidaan käyttää eri aloilla. Tästä syystä olisi tulevaisuudessa tarpeen selvittää mahdollisuuksia levittää myös alun perin muilla kielillä julkaistuja tieteellisiä tuloksia suomen ja ruotsin kielellä, esimerkiksi väitöskirjojen tiivistelmissä.

Turvallisuus ja terveys ovat keskeisiä ihmisen elämässä. Näillä aloilla, esimerkiksi terveydenhuollossa, työskentelee kuitenkin jo nyt useita alan ammattilaisia, joilla ei ole riittävää suomen tai ruotsin kielen taitoa selittääkseen asiakkaalle tätä koskevia asioita. Tulevaisuuden kaksikielisyyden turvaamiseksi on huolehdittava siitä, että tämänkaltaisilla aloilla toimivilla henkilöillä, muun muassa poliisilla, tullilla ja rajavartiolaitoshenkilöstöllä samoin kuin sosiaali- ja terveydenhuoltohenkilöstöllä on *riittävä suomen ja ruotsin kielen taito*. Edelleen olisi entistä paremmin huolehdittava siitä, että henkilöt, jotka opiskelet tällaisiin ja muihin vastaavanlaisiin, tärkeisiin ja ihmisläheisiin tehtäviin, jo *osana perusopintojaan* saivat tietoa kielellisistä velvollisuuksistaan, joiden tarkoituksena on turvata kansalaisten kielelliset perusoikeudet.

Terveyden- ja sairaanhoito potilaan kielellä samoin kuin *sosiaalihuolto* asiakkaan kielellä riippuu nykyinsäädännön mukaan kunnan tai kuntayhtymän kielellisestä asemasta. Tämä merkitsee käytännössä, että perustuslain turvaamat oikeudet käyttää omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia, ja tulla kohdatuksi tällä kielellä riippuvat ihmisille keskeisissä tilanteissa siitä, missä henkilö asuu tai sattuu olemaan. Olisikin selvitettävä, kuinka kielelliset oikeudet näissä keskeisissä tilanteissa voidaan turvata suomen ja ruotsin kielellä myös pienemmissä kunnissa ja kuntayhtymissä.

Julkisen vallan käyttäjien kielitaito on kulmakiville kaksikieliselle hallinnolle ja molempien kansalliskielten käytölle. *Valtion työhönottomenettelyn* yhdenmukaistamiseksi koordinoidaan valtiovarainministeriön ja oikeusministeriön työhönotto-ohjeet entistä paremmin siten, että tietoa kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista ja niitä koskevista säännöksistä sisällytetään valtiovarainministeriön määräykseen sitä seuraavan kerran uudistettaessa.

Kansalaisten kielellisten oikeuksien toteutumista valvovat ylimmät laillisuusvalvojat, toisin sanoen valtioneuvoston oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies. Ylimpien laillisuusvalvojien perusoikeuksia koskevan laillisuuden valvonta on perinteisesti ollut jälkikäitevalvontaa. Ainakin eduskunnan oikeusasiamiehen valvonta on viime vuosina kehittynyt siten, että se entistä enemmän pyrkii ennaltaehkäisemään mahdollisia perus- ja ihmisoikeusongelmia korostaen näiden edistämismahdollisuutta jo etukäteen esimer-

alltid se till att effekterna av lösningarna och strukturererna är sådana som tryggar de språkliga rättigheterna och den livskraftiga tvåspråkigheten. Exempelvis i små kommuner eller på sådana områden, där någontera språket talas endast av få, ska man leta efter sådana lösningar som på bästa sätt tryggar rättigheterna för den mindre gruppen. En sådan lösning kan vara en myndighet eller en serviceenhet hos en myndighet, som specialiserat sig på service för någontera språkgruppen. Särlosningar ska dock i enlighet med lagstiftningen och utgångspunkterna i denna strategi användas sparsamt eftersom de inte nödvändigtvis främjar språkens samexistens och möjligheterna att lära sig båda nationalspråken. Men i synnerhet när det gäller barn måste man vara särskilt försiktig. Till exempel pilotprojekt och andra försök får inte äventyra barnens möjlighet att lära sig sitt modersmål eller det andra nationalspråket.

Finlands kultur, såväl sådan som producerats på finska som på svenska och på båda språken, tillhör alla. För att värna om den gemensamma kulturen krävs det åtgärder för att göra det möjligt för var och en, som så önskar, att följa med landets kulturutbud. Därför är det viktigt att även i framtiden trygga *Rundradions* eller en motsvarande offentlig aktörs kulturproduktion på finska och på svenska enligt lika grunder även vid eventuella struktur- och finansieringsreformer. Också vid upprätthållandet av *biblioteksväsendet* och vid beslut om utdelning av anslag samt vid uppföljning av hur dessa används ska man förvissa sig om att verksamheten stöder litteraturanskaffningar och andra anskaffningar på båda nationalspråken.

Goda kunskaper i språk är nyckeln till all användning av språk och till en livskraftig tvåspråkighet. Därför är det nödvändigt att trygga tillräcklig inläring i språken på alla inlärningsnivåer. Undervisningen ska i framtiden utvecklas så att den mer än tidigare tar fasta på *kommunikativa färdigheter*. Man strävar också efter att öka på utbudet av *språkbadsundervisning*. För att höja *nivån på kunskaperna i svenska* vore det i framtiden även skäl att utreda möjligheten att öka timresurserna i svenska åtminstone så att kontinuiteten av undervisningen tryggas fram till grundskolans sista klass.

Den undervisning i nationalspråken, som ingår i *yrkesutbildningen*, är endast ringa, i synnerhet i förhållande till att man från en yrkesskola för det mesta utexamineras till praktiskt orienterade yrken. Det borde därför utredas om undervisningen i nationalspråken inom yrkesutbildningen är tillräcklig i förhållande till behoven i yrket så att utbildningen på basis av

kiksi lainvalmistelussa.³⁶ Ylimpien laillisuusvalvojien rinnalle olisi kuitenkin tulevaisuudessa tarpeen selvittää mahdollisuuksia luoda julkinen kielten käytön ja kielellisten oikeuksien edistämistoiminto, jonka tehtävänä olisi esimerkiksi levittää hyviä käytäntöjä kielten käytön edistämisestä ja antaa kansalaisille neuvoja heidän oikeuksistaan. Kyseeseen voisi tulla esimerkiksi *kielivaltuutettu* tai muu riippumaton toimielin. Myös mahdollisella tulevalla *syrjintävaltuutetulla* voisi olla tehtäviä kielellisten oikeuksien toteutumisen valvonnassa.

Kielellisten oikeuksien ja elinvoimaisen kaksikielisyyden seuranta on tärkeää vaikka kielenkäyttötilanteita ja niiden laatua onkin vaikea mitata. Sama koskee sitä, miten esimerkiksi yksilö kokee oman tai toisen henkilön kielitaidon tason ja hänen suhtautumistaan kieliiin ja niiden käyttöihin. Täsmällistä ja objektiivista tietoa näistä ilmiöistä tuskin on saatavilla. Näiden tavoitteiden onnistumiselle on kuitenkin pyrittävä luomaan *indikaattoreita* kehityssuuntien mittaamiseksi.

4.2 Hallituksen toimenpiteet hallituskaudelle 2011–2015

4.2.1 Kansalliskielten näkyvyyden lisääminen ja kielilainsäädännön systemaattinen soveltaminen hallinnon prosesseissa

- Lisätään molempien kansalliskielten näkyvyyttä julkisessa toiminnassa soveltaen muun muassa kansalliskielistrategian liitteeseen sisältyviä käytännön työvälineitä. (Kaikki valtion viranomaiset)
- Otetaan käyttöön kansalliskielistrategian liitteeseen sisältyvät käytännön työvälineet molempien kansalliskielten asianmukaiseksi huomioonottamiseksi hallinnon toiminnassa kaikissa valtion viranomaisissa. (Kaikki valtion viranomaiset)
- Tiedotetaan kansalliskielistrategiasta ja sen liitteeseen sisältyvistä käytännön työvälineistä. (Oikeusministeriö)
- Nimitetään johdon tueksi kansalliskieliyhteyshenkilö tai yhteyshenkilöitä kansalliskielistrategian liitteeseen sisältyvän tehtäväkuvauksen pohjalta. (Kaikki ministeriöt)
- Luodaan ministeriöiden kansalliskieliyhdyshenkilöverkosto ja opastetaan sitä tehtäväänsä. (Oikeusministeriö)
- Tulevaisuuden suunnittelua varten tehdään kielellisten vaikutusten arviointi osana hallinnollisia uudistuksia ja lainvalmisteluhankkeita, ja vaikutus-

detta kan utvecklas så att den har en större tyngdpunkt på praktisk språkanvändning.

Att upprätthålla och utveckla *vetenskaplig vokabulär* på finska och svenska är en förutsättning för att dessa språk kan användas inom olika sektorer i framtiden och i en allt mer internationell värld. Därför vore det skäl att i framtiden utreda möjligheterna till att sprida vetenskapliga rön, som publicerats på något annat språk, på finska och svenska, till exempel i form av sammandrag av doktorsavhandlingar.

Trygghet och hälsa är centrala i varje människas liv. Inom dessa sektorer, till exempel i hälsovården, arbetar emellertid redan nu många professionella personer, som inte har *tillräckliga kunskaper i finska eller svenska* för att kunna förklara för sin klient sådant som berör denna. För att trygga den framtida tvåspråkigheten måste man se till att personer som arbetar inom dessa sektorer, som bland annat polisen, tullen och gränsbevakningspersonalen liksom social- och hälsovårdspersonalen har tillräckliga kunskaper i finska och svenska. Ytterligare vore det viktigt att personer som utbildas för dylika och andra motsvarande, viktiga och människonära uppgifter, redan *som en del av sin grundutbildning* skulle få information om sina språkliga skyldigheter, vars syfte är att trygga medborgarnas grundläggande språkliga rättigheter.

Hälsa- och sjukvård på patientens språk liksom *socialvård* på klientens språk bestäms enligt nuvarande lagstiftning utifrån kommunens eller samkommunens språkliga status. Det här innebär att de i grundlagen tryggade rättigheterna att använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, och att bli bemött på detta språk, i viktiga situationer i livet beror på var man bor eller råkar befinna sig. Det vore även skäl att reda ut hur de språkliga rättigheterna i dylika viktiga situationer i livet kunde tryggas på finska och svenska också i små kommuner och samkommuner.

Språkkunskaper inom det allmänna är en hörnsten för en tvåspråkig förvaltning och användningen av bägge nationalspråken. För att förenhetliga *statens rekryteringsförfarande* ska finansministeriets och justitieministeriets anvisningar samordnas bättre än hittills, så att information om behörighetsvillkor som gäller språkkunskaper och bestämmelserna om dessa inkluderas i finansministeriets föreskrift nästa gång den förnyas.

De högsta laglighetsövervakarna, det vill säga riksdagens justitieombudsman och justiekanslern i statsrådet, övervakar att medborgarnas språkliga rättigheter förverkligas. De högsta laglighetsövervakarnas övervakning av grundläggande fri- och rättig-

arvioinnin tulos otetaan asianmukaisesti huomioon uudistusten toteutuksessa. Apuna tulee käyttää oikeusministeriön ohjetta kielellisten vaikutusten arvioinnista. (Kaikki valtion viranomaiset)

- Valmistellaan ennen kuntaliitoksia kevään 2013 aikana kunnille työväline siitä, miten kielelliset oikeudet on otettava huomioon kuntaliitoksissa. (Valtiovarainministeriö, yhteistyössä Suomen Kuntaliiton ja mahdollisesti oikeusministeriön kanssa)
- Virkamiesten ruotsin ja tarvittaessa suomen kielen taitoa kohennetaan korostamalla kansalliskielten tosiasiallisen taidon merkitystä työhönotossa ja huolehtimalla kielitaidon ylläpidosta kohdentamalla resursseja kielikoulutukseen sillä kielitaito on osa työtehtäviin liittyvää ammattitaitoa. (Kaikki valtion viranomaiset)
- Kehitetään keinoja virkamiesten tosiasiallisen kielitaidon varmistamiseksi työhönotossa. (Valtiovarainministeriö)

4.2.2 Suomen ja ruotsin kielen taidon vahvistaminen sekä kielten ja kulttuurin arvostaminen

- Parannetaan edellytyksiä riittävän ja korkeatasoisen kielikylpyopetuksen turvaamiseksi. Tämän päämäärän mahdollistamiseksi
 - Koulutetaan niin perus- kuin jatkokoulutuksena riittävästi kielikylpyopettajia maan tarpeita varten niiden määrärahojen puitteissa, jotka valtion talousarviossa on varattu opetushenkilöstön henkilöstökoulutukseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö)
 - Selvitetään osana koulutuksen ennakointityötä kielikylpyopettajien määrällinen tarve kielikylpykysynnän pohjalta. Ministeriö luo yhdessä korkeakoulujen kanssa kielikylpyopettajien erikoistumisväylän lastentarhanopettajien, luokanopettajien ja aineenopettajien koulutukseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö)
 - Laaditaan valtakunnallisen kielikylpyopetuksen opetussuunnitelma osana perusopetuksen opetussuunnitelmien uudistamista. Perusteissa huomioidaan kielikylpyopetuksen jatkumo ja kielikylvyn erityispiirteet. (Opetushallitus)
 - Viestitetään kielikylpytoiminnasta ja -mahdollisuuksista kunnille ja vanhemmille. (Opetushallitus)
- Selvitetään ja määritellään malleja, jotka voisivat osana koulujärjestelmää parantaa edellytyksiä molempien kotimaisten kielten oppimiseen. Selvitetään ja määritellään keinoja lisätä oppilaiden kiinnostusta

heter har traditionellt sett varit efterhandsövervakning. Åtminstone riksdagens justitieombudsman har under de senaste åren utvecklat sin övervakning så att den mer än tidigare strävar efter att förebygga eventuella problem i fråga om de grundläggande fri- och rättigheterna genom att den betonar skyldigheten att främja dessa redan i förväg exempelvis vid lagberedning.³⁶ I framtiden vore det emellertid skäl att utreda möjligheterna att, vid sidan av de högsta laglighetsövervakarna, skapa en offentlig funktion för främjande av användningen av språken och de språkliga rättigheterna. Uppgiften kunde till exempel vara att sprida goda modeller om hur man främjar språkanvändningen och ge medborgarna råd i fråga om deras rättigheter. Uppgiften kunde innehas av en *språkkommissionär* eller ett annat oavhängigt organ. Också en eventuell framtida *diskrimineringsombudsman* kunde ha uppgifter som gäller övervakningen av hur de språkliga rättigheterna genomförs.

Att följa upp de språkliga rättigheterna och den livskraftiga tvåspråkigheten är viktiga uppgifter även om det är svårt att mäta språkanvändningssituationerna och kvaliteten på dem. Detsamma gäller för hur en person upplever nivån på sina egna eller en annan persons språkkunskaper liksom personens inställning till språk överlag och till användarna av ett språk. Det är knappast möjligt att få exakt och objektiv information om dessa fenomen. För att uppnå målen ska man sträva efter att skapa *indikatorer* för att mäta utvecklingstendenser.

4.2 Statsrådets åtgärder för regeringsperioden 2011–2015

4.2.1 Ökning av nationalspråkens synlighet och systematisk tillämpning av språklagstiftningen i förvaltningens processer

- De båda nationalspråkens synlighet ökas i den offentliga verksamheten bland annat genom tillämpning av de praktiska verktyg som ingår i bilagan till nationalspråksstrategin. (Alla statliga myndigheter)
- De praktiska verktyg som ingår i bilagan till nationalspråksstrategin tas i bruk hos alla statliga myndigheter så att båda nationalspråken på ett behörigt sätt kan beaktas i förvaltningen. (Alla statliga myndigheter)
- Information om nationalspråksstrategin och de praktiska verktyg som ingår i bilagan till den sprids. (Justitieministeriet)

- molempien kansalliskielten oppimiseksi eri koulutusasteilla. Selvityksen lähtökohtana on, että niin suomen- kuin ruotsinkieliset jatkossakin saavat korkeatasoisen opetuksen omalla kielellään.
- Selvitetään mahdollisuudet tarjota äidinkielenomais- ta ruotsin opetusta soveltuvin osin samaa tapaa noudattaen kuin äidinkielenomaisessa suomen kielen opetuksessa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö)
 - Selvitetään lukion opetussuunnitelman perusteiden uudistamisen yhteydessä Ruotsin ajan, Suomen kaksikielisyyden, Ahvenanmaan erityisaseman ja pohjoismaisen yhteistyön osuutta lukion historian opetuksessa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus)
 - Suomen- ja ruotsinkielisten lasten ja nuorten luku- ja kirjoitustaitoa sekä luku- ja kirjallisuutta edistetään Luku- ja kirjallisuusohjelmalla vuosina 2012–2015. Ohjelmassa luodaan lasten ja nuorten monipuolisia luku- ja kirjoitustaitoja kehittävä ja myönteistä lukemisen kulttuuria ylläpitävä toimintamalli, joka vakiinnutetaan koulujen ja yleisten kirjastojen arkityöhön. (Opetus- ja kulttuuriministeriö)
 - Luodaan kansallinen termipankki kaikkien käyttöön suomen- ja ruotsinkielisen sanaston vaalimiseksi, kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi sekä kansalliskielten käytön edistämiseksi. (Valtioneuvoston kanslia)
 - Vahvistetaan suomen- ja ruotsinkielisten keskinäistä ymmärrystä ja toistensa kirjallisuuden ja yhteisen kulttuuriperinnön tuntemusta tukemalla kirjallisuuden käännöksiä kansalliskieleltä toiselle. (Opetus- ja kulttuuriministeriö)
 - Tiedotetaan kielikohtaamis- ja kielten oppimismahdollisuuksista. (Oikeusministeriö)
 - Vahvistetaan ruotsin- ja suomenkielisten koulujen yhteistyötä sekä oppilaitosten ja korkeakoulujen opettaja- ja oppilasvaihtoa hyödyntämällä EU:n (Comenius) ja Pohjoismaiden ministerineuvoston (Nordplus Junior) ohjelmien sekä Opetushallituksen ja Pohjois-Nordens tarjoamia mahdollisuuksia. (Opetus- ja kulttuuriministeriö)
 - Tuetaan järjestelmällisesti lasten, nuorten ja aikuisten kielikohtaamisia muun muassa vahvistamalla ja tehostamalla Pohjoismaiden ministerineuvoston Nordplus-ohjelmiin liittyvää tiedotusta yhteistyössä muiden pohjoismaisten koulu- ja korkeakoulualan toimijoiden kanssa. (Kansainvälisen henkilöstövaihdon keskus CIMO)
 - Selvitetään ulkomaalaistaisille oppilaille suunnattu mahdollisuus toisen kansalliskielen oppimäärän aloittamiseen lukiossa uudistettaessa lukiokoulutuksen valtakunnallisia tavoitteita ja tuntijakoa sekä

- Ministerierna utser till stöd för sin ledning en eller flera kontaktpersoner i nationalspråksfrågor för nationalspråken med utgångspunkt i den uppgiftsbeskrivning som ingår i bilagan till nationalspråksstrategin.
- Ett nätverk av ministeriernas kontaktpersoner i nationalspråksfrågor skapas och nätverket handleds för sin uppgift. (Justitieministeriet)
- Språklig konsekvensbedömning utförs i framtida projekt, som en del av förvaltningsreformer och lagberedningsprojekt. Resultaten av konsekvensbedömningen beaktas på behörigt sätt när man genomför reformer. Som hjälp används justitieministeriets anvisning om språklig konsekvensbedömning. (Alla statliga myndigheter)
- Ett verktyg för kommunerna bereds under våren 2013 om hur de språkliga rättigheterna ska beaktas vid kommunsammanslagningar. (Finansministeriet i samarbete med Finlands Kommunförbund och eventuellt justitieministeriet)
- Tjänstemännens kunskaper i svenska och vid behov i finska stärks genom att betydelsen av de faktiska kunskaperna i nationalspråken poängteras i rekryteringen och genom att sörja för att språkkunskaperna upprätthålls. För detta styrs resurser till språkutbildning eftersom språkkunskaperna utgör en del av den yrkeskunskap som krävs för arbetsuppgiften. (Alla statliga myndigheter)
- Metoder utvecklas för att försäkra sig om tjänstemännens faktiska språkkunskap vid anställningen. (Finansministeriet)

4.2.2 Stärkande av kunskaperna i finska och svenska samt uppskattningen av språken och kulturen

- Förutsättningarna för att trygga ett tillräckligt och högklassigt språkbud förbättras. För att nå detta mål
 - Utbildas både som grundutbildning och genom fortbildning tillräckligt med språkbadslärare för landets behov inom ramen för de anslag som i statsbudgeten reserverats för utbildningspersonalens personalutbildning. (Undervisnings- och kulturministeriet)
 - Som en del av det föregripande arbetet för undervisningen utreds behovet av språkbadslärare på basis av efterfrågan på språkbud. Ministeriet skapar i samarbete med högskolorna en specialiseringsväg för språkbadslärare i utbildningen för barnträdgårdslärare, klasslärare och ämneslärare. (Undervisnings- och kulturministeriet)

opetussuunnitelman perusteita. (Opetus- ja kulttuuriministeriö)

- Huolehditaan siitä, että Suomeen asettuville ulkomaalaisille annetaan järjestelmällisesti tietoa Suomen kaksikielisyydestä, sen merkityksestä työmarkkinoilla ja suomen- ja ruotsin kielen kurssitarjonnasta. (Työ- ja elinkeinoministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö)
- Kehitetään opinto-ohjausta siten, että Suomeen asettuvat ja jatko-opintoja suunnittelevat ulkomalaiset saavat asianmukaisen kuvan suomen ja ruotsin kielen osaamisvaatimuksista eri koulutustasoilla ja eri ammateissa. (Opetushallitus ja opetuksen järjestäjät)
- Huolehditaan siitä, että Suomeen asettuville ulkomaalaisille annetaan kotoutumisen edistämistä annetun lain (1386/2010) mukaisissa palveluissa järjestelmällisesti tietoa Suomen kaksikielisyydestä, sen merkityksestä työmarkkinoilla ja suomen- ja ruotsin kielen kurssitarjonnasta. (Työ- ja elinkeinoministeriö)
- Lisätään valtioneuvoston menokehyksen 2013–2016 mukaisesti maahanmuuttajien kotoutuskoulutusta, johon sisältyy suomen tai ruotsin kielen opintoja. (Työ- ja elinkeinoministeriö)

4.2.3 Valtioneuvoston suositukset

Valtioneuvosto suosittelee, että kaksikieliset kunnat ja kuntayhtymät ottavat käyttöön kansalliskielistrategian liitteeseen sisältyvät käytännön työvälineet molempien kansalliskielten asianmukaiseksi huomioonottamiseksi toiminnassaan.

Valtioneuvosto suosittelee, että kaksikieliset kunnat ja kuntayhtymät nimittävät johdon tueksi kansalliskieliyhteyshenkilön tai yhteyshenkilöitä, soveltuvien osin kansalliskielistrategian liitteeseen sisältyvän tehtäväkuvauksen pohjalta.

Valtioneuvosto suosittelee, että korkeakoulut järjestävät, erityisesti kaksikielisillä paikkakunnilla, koulutustarjontaa ristiin ja yhdessä suomen- ja ruotsinkielisissä korkeakouluissa suomen- ja ruotsinkielisille opiskelijoille, niin että vapaaehtoinen ruotsin käyttö korkeakouluopintojen aikana lisääntyy.

Valtioneuvosto suosittelee, että korkeakoulut kehittävät opetus- ja kulttuuriministeriön erillisrahoituksen tuella menetelmiä, joilla turvataan yliopistojen tutkinnoista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (794/2004) vaadittavan suomen ja ruotsin kielen taidon saavuttaminen.

Valtioneuvosto suosittelee, että korkeakoulut tarjoavat suomen ja ruotsin kielen opetusta maahanmuuttajataustaisille ja ulkomaisille opiskelijoille, jotta

- Som en del av revideringen av läroplanen för den grundläggande undervisningen utarbetas grunderna för en nationell läroplan för språkbadsundervisning. I läroplansgrunderna beaktas kontinuiteten och särdragen i språkbadet. (Utbildningsstyrelsen)
- Kommunerna och föräldrarna informeras om språkbadsverksamheten och om möjligheterna till den. (Utbildningsstyrelsen)
- Olika modeller, vilka som en del av skolsystemet kunde förbättra förutsättningarna att lära sig båda nationalspråken utreds och definieras. Olika sätt att öka elevernas intresse för att lära sig båda nationalspråken på olika undervisningsnivåer utreds och definieras. Utgångspunkten för utredningen är att både finsk- och svenskspråkiga även i fortsättningen får en högklassig undervisning på sitt eget språk.
- Möjligheterna att erbjuda undervisning i modersmålsinriktad svenska genom att till tillämpliga delar använda samma sätt som vid modersmålsinriktad finska utreds. (Undervisnings- och kulturministeriet)
- I samband med revideringen av grunderna för den grundläggande utbildningen utreder man hur den svenska tiden i Finland, Finlands tvåspråkighet, Ålands särställning och nordiskt samarbete behandlas i historieundervisningen. (Utbildningsstyrelsen, undervisnings- och kulturministeriet)
- Finsk- och svenskspråkiga barns och ungas läs- och skriftfärdigheter och läsning på fritiden främjas genom programmet Läslust under åren 2012–2015. I programmet skapas en verksamhetsmodell som utvecklar mångsidiga läs- och skriftfärdigheter hos barn och unga och upprätthåller en kultur som är positivt inställd till läsande. Modellen ska förankras i skolornas och de allmänna bibliotekens vardag. (Undervisnings- och kulturministeriet)
- En nationell termbank för allmänt bruk skapas för att värna om, utveckla och upprätthålla vokabulären på finska och svenska samt därigenom främja användningen av nationalspråken. (Statsrådets kansli)
- Den ömsesidiga förståelsen mellan finsk- och svenskspråkiga och kunskapen om den andra språkgruppens litteratur och det gemensamma kulturarvet stärks genom att stöda litteraturoversättningar från det ena nationalspråket till det andra. (Undervisnings- och kulturministeriet)
- Information ges om språkkontakter och språkinlärningsmöjligheter. (Justitieministeriet)
- Samarbetet mellan svensk- och finskspråkiga skolor samt utbytet av lärare och elever stärks i läroinrättningar och högskolor genom att använda sig av EU:s

heidän työllistymisensä suomalaisilla työmarkkinoilla helpottuisi.

Valtioneuvosto suosittelee, että erityisesti kaksikielisillä paikkakunnilla aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen hankkijat ottavat hankinnassa huomioon suomen ja ruotsin kielen koulutustarpeet, jotta työelämälähtöinen suomen ja ruotsin oppiminen on mahdollista.

(Comenius) och Nordiska ministerrådets (Nordplus Junior) program samt genom att utnyttja de möjligheter som Utbildningsstyrelsen och Pohjola-Norden erbjuder. (Undervisnings- och kulturministeriet)

- Språkmöten för barn, unga och vuxna stöds systematiskt bland annat genom att stärka och effektivisera informationen om Nordiska ministerrådets Nordplusprogram i samarbete med övriga nordiska aktörer inom skol- och högskolesektorn. (Utbildningsstyrelsen i samarbete med Centret för internationell mobilitet och internationellt samarbete CIMO)
- Möjligheterna för elever med invandrarbakgrund att påbörja en lärokurs i det andra inhemska språket i gymnasiet utreds i samband med att de riksomfattande målen och timfördelningen för gymnasieutbildningen samt grunderna för läroplanen förnyas. (Undervisnings- och kulturministeriet)
- Utlänningar som bosätter sig i Finland ges systematiskt information om Finlands tvåspråkighet, dess betydelse på arbetsmarknaden och om kursutbudet i finska och svenska. (Arbets- och näringsministeriet, undervisnings- och kulturministeriet)
- Studiehandledningen utvecklas så att utlänningar som bosätter sig i Finland och som planerar fortsättningsstudier får en adekvat bild av hurdana kunskaper i finska och svenska som krävs på olika utbildningsnivåer och i olika yrken. (Utbildningsstyrelsen och utbildningsanordnarna)
- Utlänningar som bosätter sig i Finland ges systematiskt information om Finlands tvåspråkighet, dess betydelse på arbetsmarknaden och om kursutbudet i finska och svenska i den service som erbjuds enligt lagen om främjande av integration (1386/2010). (Arbets- och näringsministeriet)
- Invandrarnas integrationsutbildning, som innehåller studier i finska eller svenska, utökas inom ramarna för statsfinanserna för åren 2013–2016. (Arbets- och näringsministeriet)

4.2.3 Statsrådets rekommendationer

Statsrådet rekommenderar att tvåspråkiga kommuner och samkommuner tar i bruk de praktiska verktyg som ingår i bilagan till nationalspråksstrategin så att båda nationalspråken på ett behörigt sätt beaktas i verksamheten.

Statsrådet rekommenderar att tvåspråkiga kommuner och samkommuner till stöd för sin ledning utser en eller flera kontaktpersoner i nationalspråksfrågor, i tillämpliga delar med utgångspunkt i av den uppgiftsbeskrivning som ingår i nationalspråksstrategin.

5 SEURANTA

Kansalliskielistrategiassa ei esitetä uusien viranomaisen perustamista strategian tai kielellisten oikeuksien toteutumisen seuraamiseksi. Vastuu viranomaistoiminnan laillisuuden valvonnasta pysyy kullakin viranomaisella (kielilain 36 §:n 1 mom.) ja ylimmillä laillisuusvalvojilla (perustuslain 108–109 §).

5.1 Kansalliskielistrategian seuranta

Keskeinen elementti strategian onnistumiselle on sen jatkuva seuranta, jotta valtioneuvoston tahto toteutuu. Seuranta suoritetaan osion 4.2 toimenpiteiden täytäntöönpanoa ja strategian liitteeseen sisältyvien työvälineiden käyttöä seuraten.

5.1.1 Oikeusministeriö

Yleinen seurantavastuu osoitetaan oikeusministeriölle, jolla jo on vastuu kielilainsäädännön täytäntöönpanon seurannasta (kielilain 36 § 2 mom.). Strategian seuranta niveltyy luontevasti samaan kokonaisuuteen.

Seurantatehtävään sisältyy ainakin:

- Ministeriöiden kansalliskielistrategiaan sisältyvän kansalliskieliyhdyshenkilöverkoston koordinointi ja opastaminen sekä sen toiminnan seuranta.
- Huolehtia siitä, että tähän kansalliskielistrategiaan sisältyvät toimenpiteet käynnistetään hallitusohjelman mukaisesti tällä hallituskaudella (2011–2015).
- Kansalliskielistrategian liitteeseen sisältyvien käytännön työvälineiden käytön säännöllinen seuranta.
- Lainvalmistelutyössä suoritettavan kielellisten vaikutusten arvioinnin seuranta osana paremman sääntelyn seurantaa.

5.1.2 Työ- ja elinkeinoministeriö

Työ- ja elinkeinoministeriön tehtävänä on seurata tämän strategian toteutumista siltä osin, että kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) mukaisissa palveluissa järjestelmällisesti annetaan tietoa Suomen kaksikielisyydestä, sen merkityksestä työmarkkinoilla ja suomen- ja ruotsin kielen kurssitarjonasta.

5.1.3 Valtiovarainministeriö

Valtiovarainministeriö seuraa, että kielelliset oikeudet toteutuvat kuntauudistuksessa.

Statsrådet rekommenderar att högskolorna, i synnerhet på tvåspråkiga orter, erbjuder utbud av tvärgående och gemensam undervisning för finsk- och svenskspråkiga studerande vid finsk- och svenskspråkiga högskolor så att den frivilliga användningen av svenskan under högskolestudierna ökar.

Statsrådet rekommenderar att högskolorna med hjälp av separat finansiering från undervisnings- och kulturministeriet tar fram metoder för att trygga uppnåendet av de språkkunskaper som förutsätts i statsrådets förordning om universitetsexamina (794/2004).

Statsrådet rekommenderar att högskolorna erbjuder studerande med invandrabakgrund och utländska studerande undervisning i finska och svenska för att ge möjligheter att hitta arbete på arbetsmarknaden i Finland.

Statsrådet rekommenderar att de som upphandlar integrationsutbildning för vuxna invandrare, i synnerhet på tvåspråkiga orter, beaktar i upphandlingen behoven av utbildning i svenska språket så att en arbetslivsorienterad inlärnin av svenska är möjlig.

5.1.4 Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus 1.1.2014 alkaen Kansallinen koulutuksen arviointikeskus seuraavat kansalliskielten osaamistasoa siten, että äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen ja toisen kotimaisen kielen oppimistuloksista saadaan säännöllisesti tietoja opetuksen kehittämistä varten.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla arvioidaan ruotsin kielen aineenopettajankoulutukseen ja luokanopettajankoulutukseen sisältyvä ruotsin kielen opetusharjoittelu.

Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa tulosneuvottelujen yhteydessä sitä, miten korkeakoulut noudattavat kansalliskielistrategiaan sisältyviä suosituksia.

Viitteet

- 1 Valtioneuvoston kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2009
- 2 Perustuslain 17 §:n 2 mom.
- 3 Suomen kielen tulevaisuus
- 4 Suomen kielen tulevaisuus
- 5 Suomen kielen tulevaisuus; Tänk om...
- 6 Backman & Englund 2012
- 7 EK:n loppuraportti 2006
- 8 Ålands statistik- och utredningsbyrå 2012, 15, 18, 19
- 9 Kansalliskielistrategian kysely
- 10 Kansalliskielistrategian kysely
- 11 Tilastokeskus 2011a
- 12 Tilastokeskus 2011b
- 13 Finnäs 2009
- 14 Valtioneuvoston kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2009; Kielibarometri 2008; Kielibarometri 2012
- 15 Tilastokeskus 2011b
- 16 Henning-Lindblom 2012
- 17 Valtioneuvoston kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2009; Kielibarometri 2008; Kielibarometri 2012.
- 18 Perustuslain 17 §:n 2 mom.
- 19 Tänk om...
- 20 Kovero 2012; Henning-Lindblom 2012
- 21 Ålands statistik- och utredningsbyrå 2011
- 22 Valtioneuvoston kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2006; Valtioneuvoston kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2009
- 23 Tilastokeskus 2011b
- 24 STTK:n kuntakysely 2012
- 25 Yliopistolain (558/2009) 12 §
- 26 Laki Yleisradio Oy:stä (1380/1993) 7 §
- 27 Finnäs 2009
- 28 Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012).
- 29 Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2011, 29
- 30 Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2011, 29
- 31 Tämä osio perustuu professori emeritus Sauli Takalan selvitykseen "Miten suomea ja ruotsia osataan äidinkielenä ja toisena kansalliskielenä peruskoulun ja lukion päättövaiheessa?"
- 32 Suomen kielen tulevaisuus; Tänk om...
- 33 Kangasvieri ym. 2011
- 34 Kangasvieri ym. 2011
- 35 TUFF 2011
- 36 Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2011, 23

5 UPPFÖLJNING

I nationalspråksstrategin föreslås inte att nya myndigheter inrättas för att följa upp strategin eller de språkliga rättigheterna. Ansvaret för lagligheten av myndighetsverksamheten kvarstår även i fortsättningen hos varje myndighet (36 § 1 mom. i språklagen) och de högsta laglighetsövervakarna (108 och 109 § i grundlagen).

5.1 Uppföljning av nationalspråksstrategin

Ett centralt element för denna strategis framgång är att den följs upp kontinuerligt. Endast så kan statsrådets vilja uppfyllas. Uppföljningen genomförs genom att följa upp verkställigheten och åtgärderna i avsnitt 4.2 samt användningen av de praktiska verktyg som ingår i bilagan till strategin.

5.1.1 Justitieministeriet

Det allmänna ansvaret för uppföljningen av nationalspråksstrategin åläggs justitieministeriet, som redan har i uppgift att följa upp verkställigheten av språklagstiftningen (36 § 2 mom. i språklagen). Uppföljningen av nationalspråksstrategin anknyter på ett naturligt sätt till samma helhet.

Uppföljningsuppgiften innefattar åtminstone följande:

- Samordning och handledning av det nätverk för ministeriernas kontaktpersoner för nationalspråksfrågor, som ingår i nationalspråksstrategin, och uppföljningen av nätverkets verksamhet.
- Ombesörjande av att de åtgärder som ingår i nationalspråksstrategin påbörjas under återstoden av regeringsperioden (2011–2015).
- Regelbunden uppföljning av att de praktiska verktyg som ingår i nationalspråksstrategin tas i bruk.
- Uppföljning av bedömning av språkliga konsekvenser vid lagberedningen som en del av uppföljningen av åtgärderna för en bättre lagstiftning.

5.1.2 Arbets- och näringsministeriet

Arbets- och näringsministeriet har i uppgift att följa upp denna strategi så att det i sådan service som föreskrivs i lagen om främjande av integration (1386/2010) systematiskt ges information om Finlands tvåspråkighet, dess betydelse på arbetsmarknaden och om kursutbudet i finska och svenska.

5.1.3 Finansministeriet

Finansministeriet följer upp att de språkliga rättigheterna genomförs i kommunreformen.

5.1.4 Undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde

Undervisnings- och kulturministeriet och Utbildningsstyrelsen samt från och med 1.1.2014 Nationella centret för utbildningsevaluering följer upp kunskapsnivån i nationalspråken så att information om ämnet modersmål och litteratur samt det andra inhemska språket systematiskt kan fås för att utveckla undervisningen.

Den undervisning i svenska och den praktikperiod, som hör till ämneslärarutbildningen och klasslärarutbildningen, utvärderas inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde.

Undervisnings- och kulturministeriet följer upp i samband med resultatförhandlingarna hur högskolorna följer rekommendationerna i nationalspråksstrategin.

Referenser

- 1 Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2009
- 2 17 § 2 mom. i grundlagen
- 3 Suomen kielen tulevaisuus
- 4 Suomen kielen tulevaisuus
- 5 Suomen kielen tulevaisuus; Tänk om...
- 6 Backman & Englund 2012
- 7 EK:n loppuraportti 2006
- 8 Ålands statistik- och utredningsbyrå 2012, 15, 18, 19
- 9 Nationalspråksstrategins enkät
- 10 Nationalspråksstrategins enkät
- 11 Statistikcentralen 2011a
- 12 Statistikcentralen 2011b
- 13 Finnäs 2009
- 14 Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2009; Språkbarometern 2008; Språkbarometern 2012
- 15 Statistikcentralen 2011b
- 16 Henning-Lindblom 2012
- 17 Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2009; Språkbarometern 2008; Språkbarometern 2012
- 18 17 § 2 mom. i grundlagen
- 19 Tänk om...
- 20 Kovero 2012; Henning-Lindblom 2012
- 21 Ålands statistik- och utredningsbyrå 2011
- 22 Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2006; Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2009
- 23 Statistikcentralen 2011b
- 24 STTK:s kommunenkät 2012
- 25 12 § i universitetslagen (558/2009)
- 26 7 § i lagen om Rundradion Ab (1380/1993)
- 27 Finnäs 2009
- 28 Statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (422/2012)
- 29 Utbildningsstyrelsens rapporter och utredningar 2011, 28
- 30 Utbildningsstyrelsens rapporter och utredningar 2011, 30
- 31 Baserar sig på professor emeritus Sauli Takalas redogörelse: "Miten suomea ja ruotsia osataan äidinkielenä ja toisena kansalliskielenä peruskoulun ja lukion päättövaiheessa?"
- 32 Suomen kielen tulevaisuus; Tänk om...
- 33 Kangasvieri m.fl. 2011
- 34 Kangasvieri m.fl. 2011
- 35 TUFF 2011
- 36 Riksdagens justitieombudsman, berättelse år 2011, 23

LÄHTEET

KÄLLOR

Tutkimukset, raportit, selvitykset, tilastot

Undersökningar, rapporter, utredningar, statistik

Backman, H. & Englund, K. 2012. Yrke 2025. En prognos över behovet av svenskspråkig arbetskraft och yrkes- och högskoleutbildning för svenskspråkiga. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
Saatavissa/hittas: http://www.edu.fi/download/144074_987717_YRKE_2025_pdf.pdf

Eduskunnan oikeusasiamies. 2011. Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2010.

Riksdagens justitieombudsman. 2011. Riksdagens justitieombudsman, berättelse år 2010.

Elinkeinoelämän keskusliitto. 2006. Palvelut 2020 – Osaaminen kansainvälisessä palveluyhteiskunnassa. Helsinki: Elinkeinoelämän keskusliitto. Saatavissa/hittas: http://www.ek.fi/ek/fi/tutkimukset_julkaisut/arkisto/2006/18_10_2006_Palvelut2020_loppuraportti.pdf

Finnäs, F. 2009. Finlandssvenskarna 2009 – En statistisk rapport. Helsingfors: Svenska Finlands Folkting.
Saatavissa/hittas: http://www.folktinget.fi/Site/Widget/Editor/137/files/folktinget_fisverapp_2009.pdf

Suomen kielen tulevaisuus. Kielipoliittinen toimintaohjelma. Hakulinen, A., Kalliokoski, J., Kankaanpää, S., Kanner, A., Koskeniemi, K., Laitinen, L., Maamies, S. & Nuolijärvi, P. 2009. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 7. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Saatavissa/hittas: http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk7/suomen_kielen_tulevaisuus_kotus_verkkojulkaisuja_7.pdf

Henning-Lindblom, A. 2012. Vem är jag, vem är vi, vem är vem i vårt land? Kontextens betydelse för gruppidentifikation och stereotypier bland svensk- och finskspråkiga i Finland och Sverige. SSKH skrifter 34. Helsingfors: Forskningsinstitutet vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.
Saatavissa/hittas: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/35618/vemarjag.pdf?sequence=1>

Herberts, Kjell. 2012. Kielibarometri 2012. Esitys Kuntaliiton seminaarissa 26.9.2012. Presentation vid Kommunförbundets seminarium 26.9.2012. Saatavissa/hittas: <http://www.kommunerna.net/sv/sakkunnigt-janster/svensk-service/projekt/sprakbarometern2012/Documents/2012-09-herberts-presentation.pdf>

Kangasvieri, T., Miettinen, E., Palviainen, H., Saarinen, T. & Ala-Vähälä, T. 2011. Selvitys kotimaisten kielten kielikylpyopetuksen ja vieraskielisen opetuksen tilanteesta Suomessa: kuntatason tarkastelu. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Saatavissa/hittas: <https://www.jyu.fi/hum/laitokset/solki/tutkimus/julkaisut/pdf-julkaisut/selvitys-kotimaisten-kielten-kielikylpyopetuksen-ja-vieraskielisen-opetuksen-tilanteesta-suomessa>

Kansalliskielistrategia-hankkeen kysely 2012. Yhteenvedo Kansalliskielistrategia-hankkeen kyselystä: ”Kuinka käytät kansalliskieliäsi?”. Saatavissa/hittas: Valtioneuvoston kanslian kansalliskielistrategia-hankkeen verkkosivulta/nationalspraksstrategins sida på statsrådets kanslis webbsidor.

Nationalspraksstrategins enkät 2012. Hur använder du dina nationalspråk? Saatavissa/hittas: Valtioneuvoston kanslian kansalliskielistrategia-hankkeen verkkosivulta/nationalspraksstrategins sida på statsrådets kanslis webbsidor.

Kielibarometri 2008. Herberts, K. 2009. Service på svenska och finska – ett medborgarperspektiv. Institutet för finlandssvensk samhällsforskning. Vaasa: Åbo Akademi.

Kovero, C. 2012. På spaning efter den nya finlandssvenska identiteten. Magma-studie 3. 2012. Finlands svenska tankesmedja Magma. Saatavissa/hittas: http://www.magma.fi/images/stories/reports/ms1203_fisvid.pdf

Opetushallitus 2011. Kansalliskieliselvitys. Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2011:7. Helsinki: Opetushallitus. Saatavissa/hittas: http://www.oph.fi/download/131517_Kansalliskieliselvitys.pdf

Utbildningsstyrelsen 2011. Nationalspråksutredningen. Utbildningsstyrelsens rapporter och utredningar 2011:2. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen. Saatavissa/hittas: http://www.oph.fi/download/131546_Nationalsprakutredningen.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Toiminnallista ruotsia – lähtökohtia ruotsin opetuksen kehittämiseksi toisena kotimaisena kielenä. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:9. Saatavissa/hittas: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/tr09.pdf?lang=fi>

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. 2011. Saatavissa/hittas: <http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>

Regeringsprogrammet för statsminister Jyrki Katainens regering. 2011. Saatavissa/hittas: <http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi332892.pdf>

STTK:n kuntakysely 2012. Esitys tuloksista saatavissa/presentation i vilken resultaten presenteras hittas: <http://www.sttk.fi/fi-fi/uutiset/uutinen/uutiset-2012/sttk-n-kuntakysely-oman-kunnan-toiminnan-kannalta-tarkeinta-ovat-toimivat-terveyspalvelut-sosiaalipalvelut-toiseksi-tarkeimpia>

Takala, S. 2012. Miten suomea ja ruotsia osataan äidinkielenä ja toisena kansalliskielenä peruskoulun ja lukion päättövaiheessa? Saatavissa/hittas: Valtioneuvoston kanslian kansalliskielistrategia-verkkosivulta/nationalspråksstrategins sida på statsrådets kanslis webbsidor.

Tänk om... Svenska språknämndens förslag till handlingsprogram för svenskan i Finland. Tandefelt, M. 2003. Helsingfors: Forskningscentralen för de inhemska språken. Saatavissa/hittas: http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/tank_om/tank_om_1.pdf

Tilastokeskus 2011a. Statistikcentralen 2011. Tieto Suomessa rekisteröidyistä äidinkielistä löytyy verkkosivustolta/Information om vilka modersmål som finns registrerade i Finland hittas på webbplatsen www.tilastokeskus.fi. Haettu/från 22.11.2012.

Tilastokeskus 2011b. Statistikcentralen 2011. Ruotsin- ja muunkieliset Suomessa, suurimmat muut kielet Suomessa/Hur många är registrerade med svenska och andra språk som modersmål, de största andra språken i Finland. Tilastokeskuksen verkkosivuilta/från Statistikcentralens webbsidor: http://www.stat.fi/til/va-erak/2011/vaerak_2011_2012-03-16_fi.pdf Haettu/från 22.11.2012.

TUFF 2011. Ett språk, två språk, flera språk – tväruniversellt utbildningssamarbete för flerspråkighet (TUFF). Vasa universitet & Åbo Akademi.

Valtioneuvoston kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2006. Saatavissa oikeusministeriöstä.

Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagen 2006. Fås från justitieministeriet.

Valtioneuvoston kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2009. Saatavissa oikeusministeriöstä.

Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagen 2009. Fås från justitieministeriet.

Ålands statistik- och utredningsbyrå 2012. Ålands externa varu- och tjänstehandel 2011. Statistik 2012:3. Mariehamn: Ålands statistik- och utredningsbyrå. Saatavissa/**hittas**: http://www.asub.ax/files/statistik2012_3_0.pdf

Ålands statistik- och utredningsbyrå 2011. Befolkningen 2010. Statistik 2011:5. Mariehamn: Ålands statistik- och utredningsbyrå. Saatavissa/**hittas**: <http://www.asub.ax/files/befolkning2010.pdf>

Lait ja asetukset

Lagar och förordningar

Kielilaki/språklagen (423/2003)

Laki Yleisradio Oy:stä/lagen om Rundradion Ab (1380/1993)

Perustuslaki/grundlagen (731/1999)

Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitettun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012)/Statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (422/2012)

Yliopistolaki/universitetslagen (558/2009)

LIITE: KANSALLISKIELISTRATEGIAN KÄYTÄNNÖN TYÖVÄLINEET

Kansalliskielistrategian työvälineiden tarkoituksena on auttaa viranomaisia ja virkamiehiä soveltamaan kielilainsäädäntöä työssään siten, että suomea ja ruotsia puhuvien perusoikeudet toteutuvat. Työvälineet havainnollistavat kielilakia käytännössä hallinnon eri tehtävissä.

Työvälineet

- 1 Miten osoitat käyttäväsi kansalliskieliä ja edistät niiden käyttöä? Tarkistuslista virkamiehille ja viranomaisille kielilain noudattamiseksi
- 2 Kielilainsäädännön huomioon ottaminen työryhmä- ja hanketyössä
- 3 Viranomaisten viestintä. Miten ottaa huomioon kielilaki viestinnässä?
- 4 Kielilain huomioon ottaminen julkaisuprosesseissa ja verkkojulkaisuissa
- 5 Kielilain huomioon ottaminen hankintamenettelyssä
- 6 Kielitaidon huomioon ottaminen työhönotossa
- 7 Malli ministeriöiden kansalliskieliyhteyshenkilön tehtävänkuvaksi

BILAGA: NATIONALSPRÅKS-STRATEGINS PRAKTISKA VERKTYG

Avsikten med nationalspråksstrategins verktyg är att hjälpa myndigheterna och tjänstemännen att tillämpa språklagstiftningen i sitt arbete så att de grundläggande fri- och rättigheterna för finsk- och svenskspråkiga tillgodoses. Verktygen uppmärksammar språklagen i praktiken inom olika förvaltningsuppgifter.

Verktyg

- 1 Hur visar du utåt att du använder nationalspråken och hur främjar du användningen av dem? Checklista för tjänstemän och myndigheter för att följa språklagen
- 2 Beaktande av språklagstiftningen i arbetsgrupper och projekt
- 3 Myndigheternas kommunikation. Hur ska språklagen beaktas vid kommunikation?
- 4 Beaktande av språklagen i publikationsprocesser och webbpublikationer
- 5 Beaktande av språklagen vid upphandlingsförfarande
- 6 Beaktande av språkkunskaper vid anställning
- 7 Modell för uppgiftsbeskrivning för ministeriernas kontaktperson i nationalspråksfrågor

1 MITEN OSOITAT KÄYTTÄVÄSI KANSALLISKIELIÄ JA EDISTÄT NIIDEN KÄYTTÖÄ?

Tarkistuslista virkamiehille ja viranomaisille kielilain noudattamiseksi

1.1 Lain edellytykset ja työvälineen luonne

Kielilain mukaan

”Viranomaisen tulee toiminnassaan oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että yksityishenkilön kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Kaksikielisen viranomaisen tulee palvella yleisöä suomeksi ja ruotsiksi. Viranomaisen tulee sekä palvelussaan että muussa toiminnassaan *osoittaa yleisölle* käyttävänsä molempia kieliä.” (kielilain 23 §:n 1 ja 2 momentti)

”Viranomaisten tulee toiminnassaan vaalia maan kielellistä kulttuuriperintöä ja *edistää molempien kansalliskielten käyttämistä*.” (kielilain 35 §:n 3 momentti)

Molempien kansalliskielten, suomen ja ruotsin, näkyvyys on oikeusturvakysymys: yksityishenkilöiden on tiedettävä, että he saavat käyttää kielellisiä oikeuksiaan. Molempien kielten näkyvyydellä on myös symbolista arvoa, sillä se merkitsee, että molemmat kielet hyväksytään osana julkista toimintaa ja yhteiskuntaa. Kansalliskielten käytön edistäminen myötävaikuttaa kahden elinvoimaisen kansalliskielen ylläpitoon ja kehittämiseen.

Tämän työvälineen tarkoituksena on auttaa viranomaisia ja virkamiehiä soveltamaan kielilakia. Työvälineessä kuvataan hyviä tapoja soveltaa kielilain säännöksiä ja hyvän hallinnon periaatteita. Työväline perustuu sekä kielilain säännöksiin että kielilain esitoihin, ylimpien laillisuusvalvojien ratkaisukäytäntöön ja oikeusministeriön kielilain seurantatehtävässään antamiin suosituksiin. Nämä lähteet on nimenomaisesti mainittu, ja muut kohdat ovat luonteeltaan uusia suosituksia lainsäädännön konkretisoimiseksi.

Viranomaisten tiedottamiseen sovelletaan kielilain 32 §:ää (ks. työväline ”Viranomaisten viestintä”).

Kielilakia sovelletaan myös ostopalveluihin (ks. työväline ”Kielilainsäädännön huomioon ottaminen hankintamenettelyssä”).

1 HUR VISAR DU UTÅT ATT DU ANVÄNDER NATIONALSPRÅKEN OCH HUR FRÄMJAR DU ANVÄNDNINGEN AV DEM?

Checklista för tjänstemän och myndigheter för att följa språklagen

1.1 Lagens förutsättningar och verktygets karaktär

Enligt språklagen

skall myndigheterna ”i sin verksamhet självmant se till att individens språkliga rättigheter förverkligas i praktiken. En tvåspråkig myndighet skall betjäna allmänheten på finska och svenska. Myndigheten skall både i sin service och i annan verksamhet *utåt visa* att den använder båda språken.” (språklagens 23 § 1 och 2 mom.)

”Myndigheterna skall i sin verksamhet förvalta landets språkkulturarv och *främja användningen av båda nationalspråken*.” (språklagens 35 § 3 mom.)

Båda nationalspråkens, finska och svenska, synlighet är en rättssäkerhetsfråga: enskilda personer ska veta att de får använda sina språkliga rättigheter. De båda nationalspråkens synlighet har också ett symboliskt värde då det innebär att båda språken accepteras som en del av den offentliga verksamheten och samhället. Främjandet av användningen av nationalspråken medverkar till att två livskraftiga nationalspråk upprätthålls och utvecklas.

Avsikten med detta verktyg är att hjälpa myndigheterna och tjänstemännen att tillämpa språklagen. I verktyget beskrivs god praxis för tillämpandet av språklagens bestämmelser och principerna för god förvaltning. Verktyget baserar sig både på språklagen och språklagens förarbeten, de högsta laglighetsövervakarnas avgörandepraxis och de rekommendationer justitieministeriet gett i sin uppgift att följa upp språklagen. Dessa källor nämns uttryckligen, och andra punkter är till in karaktär nya rekommendationer som konkretiserar lagstiftningen.

På myndigheternas kommunikation tillämpas språklagens 32 § (se verktyget ”Myndigheternas kommunikation”).

Språklagen tillämpas även på köptjänster (se verktyget ”Beaktande av språklagen vid upphandlingsförfarande”).

1.2 Käytännön neuvoja, miten osoitat käyttäväsi kansalliskieliä ja edistät niiden käyttöä

Julkaisut ja muut painotuotteet

- Tee julkaisut ja muut painotuotteet samanaikaisesti suomen- ja ruotsin kielellä tai kaksikielisiksi (esim. suomen- ja ruotsinkielinen teksti vierekkäin tai saman julkaisun eri puolilla).
- Käytä valmiita kaksikielisiä malleja riippumatta siitä, kummalla kielellä kirjoitat (esim. kirje- ja lomakepohjia).
- Kaksikieliset julkaisut ja muut painotuotteet (esim. lomakkeet) ovat kustannustehokkaita, ja niiden avulla osoitat käyttäväsi niin suomea kuin ruotsia ja edistät niiden käyttöä.
- Aseta yksikieliset julkaisut ja muut painotuotteet saataville siten, että ne ovat yhtä helposti saatavilla niin suomen kuin ruotsin kielellä (HE 92/2002 vp, s. 87).
- Kehitä uutta terminologiaa samanaikaisesti suomen ja ruotsin kielellä. Näin luot käyttöedellytyksiä molemmille kielille.
- Käytä Internetissä ja sosiaalisessa mediassa niin suomea kuin ruotsia, varsinkin jos tämä media toimii viranomaisen pääasiallisena tiedottamiskanavana (HE 92/2002 vp, s. 93, ”32 §:n edellyttämä tieto annetaan sekä suomen että ruotsin kielellä riippumatta siitä, missä muodossa ja millä tavalla se annetaan”).
- Lausunnot, lähteviin mietintöihin, joihin sisältyy säädösehdotuksia, on sisällyttävä ainakin säädösehdotukset ja yhteenveto toisella kuin mietinnön kielellä (kielilain 31 §; oikeusministeriön suositus OM 3/58/2011).
- Lait, asetukset, viranomaisten oikeussäännöt ja yleissitovat virkaehtosopimukset annetaan suomeksi ja ruotsiksi (perustuslain 79 § 4 mom., kielilain 30 §, työehtosopimuksen yleissitovuuden vahvistamisesta annetun lain 1 §:n 2 mom.).
- Käytä kaksikielisen viranomaisen nimeä kaikissa yhteyksissä suomen ja ruotsin kielellä.
- Käytä mieluiten yhtä suurta kirjainkokoja molemmille kielille (HE 92/2002 vp, s. 87).
- Anna kaksikieliselle viranomaiselle sekä suomen- että ruotsinkielinen nimi. Älä yhdistä eri kieliä tai niiden kirjainyhdistelmiä samaan nimeen (EOA, dnro:t 2745/4/10, 3581/4/10, 3706/4/10).
- Käytä viranomaisen nimessä kansalliskieliä. Vain englanninkielinen nimi ei riitä (EOA, dnro 4032/4/08).

1.2 Praktiska råd om hur du visar att du använder nationalspråken och främjar användningen av dem

Publikationer och andra tryckalster

- gör publikationer och andra tryckalster samtidigt på både finska och svenska, eller gör dem tvåspråkiga (t.ex. den finska och den svenska texten jämsides med varandra eller på vardera sidan av publikationen)
- använd färdiga tvåspråkiga mallar oberoende av vilket språk du skriver på (t.ex. brev- och blankettmallar)
- tvåspråkigt publikationer och andra tryckalster (t.ex. blanketter) är kostnadseffektiva och med hjälp av sådana visar du att du använder både finska och svenska och främjar användningen av båda språken
- lägg fram enspråkigt material fram så, att det är lika lätt att få materialet både på finska och svenska (RP 92/2002 rd, s. 89)
- utveckla ny terminologi samtidigt både på finska och på svenska. På så sätt skapar du förutsättningar för att båda språken kan användas.
- använd både finska och svenska i sociala medier och på internet i synnerhet om mediet fungerar som myndighetens huvudsakliga informationskanal (RP 92/2002 rd, s. 98, ”den information som bestämmelsen förutsätter ska ges på både finska och svenska oberoende av i vilken form och på vilket sätt den ges.”)
- betänkanden som innehåller lagförslag och som sänds på remiss ska innehålla åtminstone lagförslagen och ett sammandrag på det andra språket än det som betänkandet skrivits på (språklagens 31 §, justitieministeriets rekommendation JM/3/58/2011)
- lagar, förordningar och myndigheternas rättsnormer samt tjänstekollektivavtal med allmänbindande verkan ges på finska och på svenska (grundlagens 79 § 4 mom., språklagens 30 §, lag om fastställande av kollektivavtals allmänt bindande verkan 1 § 2 mom.)
- använd i alla sammanhang både det finska och det svenska namnet på en tvåspråkig myndighet
- använd helst samma bokstavsstorlek för båda språken (RP 92/2002 rd, s. 89)
- ge en tvåspråkig myndighet namn både på finska och på svenska. Kombinera inte olika språk eller bokstavskombinationer i dem till ett gemensamt namn (JO dnro 2745/4/10, 3581/4/10, 3706/4/10).

Sähköpostikirjeenvaihto

- Käytä ainakin suomea ja ruotsia sähköpostien automaattisissa poissaoloilmoituksissa (EOA, dnro:t 2575/4/06, 63/4/07, 2809/2/08).
- Käytä ainakin suomea ja ruotsia sähköpostin yhteystiedoissasi (EOA, dnro 3010/4/11).

Tietojärjestelmien käyttö ja kehittäminen, mukaan lukien verkkoviestintä

- Huolehdi siitä, että yhtä ja samaa kieltä voi käyttää kaikissa vaiheissa tietojärjestelmää käytettäessä. Tämä on tärkeää varsinkin kun eri ohjelmia yhdistetään ja päivitetään (EOA, dnro:t 212/4/08, 2523/4/08).
- Ajattele verkkoviestinnässä yksikielisen henkilön näkökulmasta: saako hän kaiken tarvitsemansa tiedon omalla kansalliskielellään ja pystyykö hän siirtymään eteenpäin sivustolla vaihtamatta kieltä?
- Muista niin suomen kuin ruotsin kieli tietojärjestelmien hankintavaiheessa (ks. työväline ”Kielilain huomioon ottaminen hankintamenettelyssä”).
- Muista niin suomen kuin ruotsin kieli kaikissa automaattisesti tuotetuissa teksteissä.
- Luo viranomaiselle Internet-osoite, joka koostuu kokonaisista suomen- ja ruotsinkielisistä viranomaisen nimeen perustuvista sanoista. Tämä edistää kielellisten oikeuksien tasavertaista toteutumista kielilain 35 §:n tarkoittamalla tavalla (EOA, dnro 3802/4/07).
- Tee verkkolomakkeet kaksikielisiksi.

Yhteydet yksityishenkilöihin

- Ota molemmat kielet mukaan palveluprosessien suunnitteluun.
- Tee valmiita kaksikielisiä malleja (esim. kirjepohjat ja muut aineistot).
- Selvitä etukäteen, kenelle asiakas ohjataan jollei substanssivirkamiehellä ole riittävää suomen ja ruotsin kielen taitoa vastata kysymyksiin tai auttaa asiakasta hänen asiassaan.
- Huolehdi siitä, että jokainen tietää, mistä hän saa palvelua suomeksi tai ruotsiksi, jos palvelua ei anneta samassa paikassa molemmilla kielillä (esim. erikieliset palvelupisteet, palvelunumerot, selkeät opasteet, muut symbolit) (HE 92/2002 vp, s. 87).
- Käytä kylttejä, lippuja tai muita symboleja, jotka selkeästi osoittavat, mitä kieliä käytät. Auta asiakasta valitsemaan haluamansa kieli.
- Kysy epävarmoissa tilanteissa, kumpaa kansalliskieltä asiakas haluaa käyttää (kielilain 23 §:n 1 mom.: ”viranomaisen tulee toiminnassaan oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että yksityishenkilön kielelliset

- använda nationalspråken för namn på myndigheter. Namn enbart på engelska räcker inte (JO dnr 4032/4/08).

E-brevväxling

- använd åtminstone finska och svenska i e-postens automatiska frånvaromeddelande (JO dnr 2575/4/06, 63/4/07, 2809/2/08)
- använd åtminstone finska och svenska för dina kontaktuppgifter i e-posten (JO dnr 3010/4/11)

Utveckling av informationssystemen inklusive nätkommunikation

- se till att ett och samma språk kan användas i alla skeden då man använder informationssystemet. Detta är viktigt i synnerhet då olika program kombineras och uppdateras (JO dnr 212/4/08, 2523/4/08).
- betrakta din nätkommunikation ur en enspråkig persons synvinkel, får han eller hon all den information som behövs på det egna nationalspråket och går det att navigera framåt på sidorna utan att byta språk?
- kom ihåg både finska och svenska språket i det skede då informationssystem anskaffas (se verktyget ”Beaktande av språklagen vid upphandlingsförfarande”)
- kom ihåg både finska och svenska i alla texter som produceras automatiskt
- skapa en internetadress för myndigheten som består av hela ord på finska och svenska och som baserar sig på myndighetens namn. Detta främjar att de språkliga rättigheterna förverkligas enligt lika grunder i enlighet med språklagens 35 § (JO dnr 3802/4/07).
- gör blanketterna på nätet tvåspråkiga

Kontakter med enskilda personer

- ta med båda språken vid planeringen av serviceprocesserna
- gör färdiga tvåspråkiga mallar (t.ex. brevmallar och annat material)
- klargör på förhand till vem kunden ska hänvisas om den ansvarige tjänstemannen inte har tillräckliga kunskaper i finska och svenska för att svara på frågor eller hjälpa kunden med hans eller hennes ärende
- se till att var och en vet var man får service på finska eller svenska, om inte servicen ges på båda språken på samma ställe (t.ex. servicepunkter för olika språk, servicenummer, tydliga skyltar, andra symboler) (RP 92/2002 vp, s. 92).

oikeudet toteutuvat käytännössä”, HE 92/2002 vp, s. 86).

- Luo etukäteen oman alasi asiasanastoa sisältäviä termilistoja ja fraasilistoja, esim. tervehdyksistä. Tämä helpottaa esimerkiksi puhelinpalvelua ja muuta työtä vähemmän käytetyllä kielellä.
- Ohjeista myös ulkoista henkilöstöä käyttämään niin suomea kuin ruotsia (esim. tervehdyksissä).
- Käytä suomea ja ruotsia automaattisissa puhelinvastauksissa (EOA, dnro:t 1891/4/10, 633/4/07).
- Ota yhteyttä yksityishenkilöön hänen kielellään, hänen aikaisimmin käyttämällään tai sekä suomeksi ja ruotsiksi. Tämä koskee kaksikielisiä viranomaisia (kielilain 19 §:n 3 mom., 23 §:n 3 mom.).

Julkiset esiintymiset ja kokoukset

- Käytä sekä suomea että ruotsia julkisissa esiintymisissä, esimerkiksi puheissa ja tervehdyksissä. Tämä on viestinnällisesti tehokasta, saa kaikki tuntemaan itsensä tervetulleeksi ja lisää kielten rinnakaista läsnäoloa julkisuudessa.
- Huolehdi siitä, että monijäsenen elimen jäsenet tuntevat oikeutensa käyttää suomea ja ruotsia kokouksissa (kielilain 28 §: ”Valtioneuvoston sekä valtion komitean, toimikunnan, työryhmän ja vastaavan toimielimen jäsenellä samoin kuin kaksikielisen kunnan toimielimen jäsenellä on oikeus käyttää suomea tai ruotsia kokouksessa sekä pöytäkirjaan tai mietintöön liitettävässä kirjallisessa lausunnossa”).
- Lähetä kokousmateriaali mahdollisuuksien mukaan suomeksi ja ruotsiksi, tai osittain kummallakin kielellä.
- Käytä suullisissa esityksissä yhtä kieltä ja esitystä tukevassa kalvoesityksessä toista kieltä. Tämä kehittää myös osallistujien ammattisanastoa molemmilla kielillä.

Suomen ja ruotsin kielen käyttö ja kielitaidon kohentaminen viranomaisten sisäisessä toiminnassa

- Käytä ja rohkaise käyttämään sekä suomea että ruotsia kokouksissa (tämän mahdollistaa kielilain 26 §: ”Valtion viranomainen voi käyttää työkielinsä molempia kansalliskieliä, jos se on tarkoituksenmukaisempaa kuin ainoastaan enemmistön kielen käyttäminen”).
- Lähetä kokousmateriaali mahdollisuuksien mukaan suomeksi ja ruotsiksi, tai osittain kummallakin kielellä.
- Käytä suullisissa esityksissä yhtä kieltä ja esitystä tukevassa kalvoesityksessä toista kieltä. Tämä ke-

- använd skyltar, flaggor eller andra symboler som tydligt visar vilka språk du använder. Hjälp kunden att välja det språk som han eller hon vill använda.
- fråga i osäkra fall vilket nationalspråk kunden vill använda (se språklagens 23 § 1 mom.: ”Myndigheterna skall i sin verksamhet självant se till att individens språkliga rättigheter förverkligas i praktiken.”, RP 92/2002 vp, s. 92)
- gör för ditt eget område på förhand upp ämnesordregister som innehåller listor över termer och fraser, t.ex. hälsningsord. Detta är till hjälp vid t.ex. telefonservice eller annat arbete som utförs på det språk som man använder mindre.
- ge också extern personal instruktioner om att de ska använda både finska och svenska (t.ex. hälsningsord)
- använd finska och svenska vid automatiska telefonsvar (JO dn 1891/4/10, 633/4/07).
- kontakta en enskild person på hans eller hennes språk, på det språk han eller hon tidigare använt eller både på finska och på svenska. Detta gäller tvåspråkiga myndigheter (språklagens 19 § 3 mom., 23 § 3 mom.).

Offentliga framträdanden och möten

- använd både finska och svenska vid offentliga framträdanden, t.ex. i tal och hälsningsord. Detta är effektivt med tanke på kommunikationen, får alla att känna sig välkomna och ökar språkens parallella närvaro i offentligheten.
- se till att medlemmarna i ett organ med många medlemmar känner att de har rätt att använda finska och svenska vid sammanträden (språklagens 28 §: ”Medlemmar av statsrådet samt medlemmar i statliga kommittéer, kommissioner, arbetsgrupper och andra liknande organ liksom även medlemmar i en tvåspråkig kommuns organ har rätt att använda finska eller svenska vid sammanträden och i skriftliga yttranden eller ställningstaganden till protokollet eller ett betänkande.”)
- sänd mötesmaterialet på finska och på svenska om det är möjligt, eller delvis på båda språken
- använd det ena språket i det muntliga anförandet och det andra språket i bildspelet som stöder anförandet. Detta utvecklar också deltagarnas fackterminologi på båda språken.

Användningen av finska och svenska och förbättrandet av språkkunskaperna i myndigheternas interna verksamhet

- använd själv och uppmuntra andra att använda både finska och svenska vid möten (språklagens 26 § ger

hittää osallistujien ammattisanastoa molemmilla kielillä.

- Käytä suomea ja ruotsia samanaikaisesti epävirallisissa keskusteluissa. Tämä edistää henkilöstön kielitaidon ylläpitoa ja molempien kielten luontevaa käyttöä.
- Pidä sekä suomen- että ruotsinkielisiä päivälehtiä ja muuta luettavaa näkyvillä.

Esimerkkejä kaksikielisistä tuotteista

- Kirje- ja lomakepohjat
- Sähköiset esitysmallit
- Viranomaisen logo (EOA, dnro 3010/4/11)
- Käyntikortit, saatekirjeet
- Esitteet, julkaisut ja toimintakertomukset
- Ilmoitukset ja opasteet (esim. ”vedä”, ”palaan pian”)
- Jne.

Esimerkkejä kielellisen kulttuuriperinnön vaalimisesta ja molempien kansalliskielten käytön edistämisestä

- Käytä sekä suomea että ruotsia julkisissa esiintymisissä, esimerkiksi puheissa ja tervehdyksissä.
- Käytä suomea ja ruotsia kansainvälisissä yhteyksissä (esim. Suomi/Finland).
- Huolehdi kirjallisuuden, kulttuurin ja tieteen saata- vuudesta suomen ja ruotsin kielellä.
- Käytä suomea ja ruotsia tiedottaessasi kulttuurinähtävyyksistä.
- Käytä suomea ja ruotsia historiallisissa nimissä.
- Jne.

statliga myndigheter möjlighet att använda som sitt arbetsspråk båda nationalspråken, om det är mer ändamålsenligt än att använda enbart majoritetsspråket)

- sänd mötesmaterialet på finska och på svenska om det är möjligt, eller delvis på båda språken
- använd det ena språket i det muntliga anförandet och det andra språket i bildspelet som stöder anförandet. Detta utvecklar också deltagarnas fackterminologi på båda språken.
- använd samtidigt finska och svenska i informella diskussioner. Detta hjälper personalen att upprätthålla sina språkkunskaper och främjar en naturlig användning av båda språken.
- håll både finsk- och svenskspråkiga dagstidningar och annat läsbart synligt

Exempel på tvåspråkiga produkter

- brev- och blankettmallar
- elektroniska presentationsmallar
- myndighetens logo (JO dnr 3010/4/11)
- visitkort, följebrev
- broschyrer, publikationer och verksamhetsberättelser
- meddelanden och guider (t.ex. ”dörren öppnas inåt”, ”kommer strax”)
- övrigt motsvarande material

Exempel på hur man förvaltar språkkulturarvet och främjar användningen av båda nationalspråken

- använd både finska och svenska vid offentliga framträdanden, t.ex. i tal och hälsningsord
- använd finska och svenska i internationella sammanhang (t.ex. Suomi/Finland)
- se till att skönlitteratur, kultur och vetenskapliga rön finns att tillgå på finska och svenska
- använd finska och svenska då du informerar om kulturella sevärdheter
- använd finska och svenska i historiska namn
- övriga motsvarande

2 KIELILAINSÄÄDÄNNÖN HUOMIOONOTTAMINEN TYÖRYHMÄ- JA HANKETYÖSSÄ

Miten ottaa huomioon kansalliskieliin liittyvät näkökohdat työryhmä- ja hanketyössä?

Johdanto

Tämän työvälineen tarkoituksena on auttaa viranomaisia ja virkamiehiä soveltamaan kielilakia (423/2003) työryhmä- ja hanketyössä siten, että suomea ja ruotsia puhuvien perusoikeudet toteutuvat työryhmä- tai hanketyön tuloksissa. Parhain lopputulos, joka turvaa kielellisten oikeuksien toteutumisen, saavutetaan, jos kielilainsäädäntö muistetaan erityisesti työn alkuvaiheessa ja sen jälkeen kaikissa työvaiheissa.

Viranomaisten tiedottamiseen sovelletaan kielilain 32 §:ää (ks. työväline ”Viranomaisten viestintä”).

Kielilakia sovelletaan myös ostopalveluihin (ks. työväline ”Kielilain huomioon ottaminen hankintamettelyssä”).

2 BEAKTANDE AV SPRÅKLAGSTIFTNINGEN I ARBETSGRUPPER OCH PROJEKT

Hur ska synpunkterna gällande nationalspråken beaktas i arbetsgrupper och projekt?

Inledning

Avsikten med detta verktyg är att hjälpa myndigheterna och tjänstemännen att tillämpa språklagen (423/2003) i arbetet i arbetsgrupper och inom projekt så att de grundläggande fri- och rättigheterna för finsk- och svenskspråkiga tillgodoses i resultaten av det arbete som utförs. Det bästa resultatet som tryggar de språkliga rättigheterna uppnås, om språklagstiftningen särskilt beaktas i början av arbetet och därefter i alla skeden av arbetet.

På myndigheternas information tillämpas språklagens 32 § (se verktyget ”Myndigheternas kommunikation”).

Språklagen tillämpas även på köptjänster (se verktyget ”Beaktande av språklagen vid upphandlingsförfarande”).

Tarkistuslista: Asettamispäätökseen kirjattavaa

- Tehtävien määrittely
 - Maininta hankkeen kielellisten vaikutusten arvioinnista osana tehtävää
 - Maininta siitä, että kielellisten vaikutusten arviointi otetaan huomioon lopputuloksessa
- Kuuleminen työn edistytessä
 - Maininta työryhmä- tai hanketyön kannalta keskeisten yhteistyötahojen kuulemisesta (esimerkiksi ruotsinkielisten palvelujen tuottamisen asiantuntijat)
- Työsuunnitelma
 - Maininta siitä, missä työvaiheessa kielellisten vaikutusten arviointi suoritetaan
 - Maininta siitä, että työn aikatauluissa varataan riittävä aika käännösten tekemiselle
 - Jos kysymyksessä on lainsäädäntöhanke, ks. oikeusministeriön paremman sääntelyn verkkosivusto <http://www.om.fi/Etusivu/Parempisaantely>
 - Hankkeesta tiedottaminen: ks. työväline ”Viranomaisten viestintä”

Tarkistuslista: Työskentely

- Kielellisten vaikutusten arviointi lainmukaisen lopputuloksen varmistamiseksi
 - ks. oikeusministeriön muistilista kielellisten vaikutusten arvioimiseksi, joka soveltuu myös muihin kuin lainvalmisteluhankkeisiin, <http://www.om.fi/Etusivu/Perussaannoksia/Kielilaki/Kielisaannoksetsaadosvalmistelussa/Kielellistenvaikutustenarviointi>
- Asiantuntijoiden kuuleminen tarvittaessa suomen ja ruotsin kielellä toimivan työtuloksen varmistamiseksi
 - ks. tietoa kuulemismenettelystä <http://www.om.fi/Etusivu/Parempisaantely/Kuuleminen>
- Tarkennetaan mihin toimenpiteisiin ryhdytään
 - Esimerkki: kielikoulutuksen järjestäminen riittävän kielitaidon varmistamiseksi
- Määritellään toimenpiteiden ja vaikutusten seurattamittarit
- Jos työryhmätyöstä seuraa hankinta, ks. työväline ”Kielilain huomioon ottaminen hankintamenettelyssä”

Tarkistuslista: Lopputulos

Lopputuotoksen sisällön on mahdollistettava kielellisten oikeuksien toteutuminen

- Työryhmämietintö tai hankkeen loppuraportti

Checklista: Vad bör ingå i beslutet om tillsättande?

- Uppgiftsbeskrivning
 - Ett omnämnande av bedömningen av de språkliga konsekvenserna som en del av uppdraget
 - Ett omnämnande av att bedömningen av de språkliga konsekvenserna ska beaktas i slutsultatet
- Samråd under arbetets gång
 - Ett omnämnande av samråd med för arbetsgruppen eller projektet viktiga samarbetsparter (t.ex. experter på produktion av svenskspråkig service)
- Arbetsplan
 - Ett omnämnande av i vilket skede av arbetet bedömningen av de språkliga konsekvenserna görs
 - Ett omnämnande av att tillräcklig tid ska reserveras för översättning i tidtabellerna för arbetet
 - Om det är fråga om ett lagstiftningsprojekt: se justitieministeriets webbsidor om bättre lagstiftning <http://www.om.fi/sv/Etusivu/Parempisaantely>
 - Information om projektet: se verktyget ”Myndigheternas kommunikation”

Checklista: Arbetet

- Bedömning av de språkliga konsekvenserna för att säkerställa ett lagenligt slutresultat
 - se justitieministeriets checklista för bedömning av språkliga konsekvenser, som också lämpar sig för andra projekt än sådana som gäller lagberedning, <http://www.om.fi/sv/Etusivu/Perussaannoksia/Kielilaki/Kielisaannoksetsaadosvalmistelussa/Kielellistenvaikutustenarviointi>
- Samråd med experter vid behov för att säkerställa ett fungerande resultat på finska och svenska
 - se information om hörande: <http://www.om.fi/sv/Etusivu/Parempisaantely/Kuuleminen>
- Precisering av vilka åtgärder som ska vidtas
 - exempelvis ordnande av språkutbildning för att säkerställa tillräckliga språkkunskaper
- Fastställande av mätare för uppföljning av åtgärder och effekter
- Om arbetsgruppens arbete leder till en upphandling, se verktyget ”Beaktande av språklagen vid upphandlingsförfarande”

Checklista: Slutresultat

Slutresultatet ska göra det möjligt att tillgodose de språkliga rättigheterna

- Vähintään tiivistelmän ja mahdollisten säädösehdotusten on aina oltava suomen ja ruotsin kielellä (kielilain 31–32 §)
- Tiedottaminen: ks. työväline ”Viranomaisten viestintä”
- Seurantavastuun määrittäminen niin, että kielellisten oikeuksien toteutumista seurataan
- Miten ja millä aikavälillä seurataan?
- Kenen tehtävänä on seurata?
- Millaisilla seurantamittareilla tuloksen kielellisiä vaikutuksia seurataan?
- Arbetsgruppsbetänkandet eller projektets slutrapport
- Åtminstone ett sammandrag samt eventuella lagförslag ska alltid finnas på finska och svenska (språklagens 31–32 §)
- Information: se verktyget ”Myndigheternas kommunikation”
- Fastställande av uppföljningsansvaret så, att tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna följs upp
- Hur och med vilka intervaller sker uppföljningen?
- Vem ansvarar för uppföljningen?
- Med vilka mätare följs resultatets språkliga konsekvenser upp?

3 VIRANOMAISTEN VIESTINTÄ

Miten ottaa huomioon kielilaki viestinnässä?

Johdanto

Tämän työvälineen tarkoituksena on auttaa viranomaisia ja virkamiehiä soveltamaan kielilakia (423/2003) viestinnässään siten, että suomen- ja ruotsinkielisten kielelliset perusoikeudet toteutuvat tiedonsaannissa.

Katso myös työväline ”Kielilain huomioon ottaminen julkaisuprosesseissa ja verkkojulkaisuissa”.

Lainsäädännön edellytykset

- Valtion ja kunnallisen viranomaisen yleisölle suunnatussa tiedottamisessa on kaksikielisessä kunnassa käytettävä suomen ja ruotsin kieltä (ks. kielilain 32 §:n 1 mom.).
- Yksilön hengen, terveyden ja turvallisuuden sekä omaisuuden ja ympäristön kannalta oleellinen tieto annetaan molemmilla kansalliskielillä koko maassa (ks. kielilain 32 §:n 1 mom.).
 - Huomaa laki vaaratiedotteista (466/2012, voimaan 1.6.2013). Vaaratiedote on annettava suomen ja ruotsin kielellä. Vaaratiedoteopas julkaistaan sisäasiainministeriön verkkosivuilla keväällä 2013.
- Viranomaisten laatimien selvitysten, päätösten tai muiden vastaavien tekstien julkaiseminen ei velvoita kääntämään niitä sellaisinaan. Viranomaisen tulee kuitenkin huolehtia sekä suomen- että ruotsinkielisen väestön tiedonsaantitarpeista (ks. kielilain 32 §:n 3 mom.).

Säädösehdotuksia ja mietintöjä koskevat erityissäännöt

- Lausunnot lähteviin mietintöihin, joihin sisältyy säädösehdotuksia, on sisällyttävä ainakin säädösehdotukset ja yhteenveto toisella kuin mietinnön kielellä. (ks. kielilain 31 §; oikeusministeriön suositus OM 3/58/2011)
- Jos mietinnöllä on huomattava merkitys maan ruotsinkieliselle väestölle, on se asianomaisen ministeriön harkinnan mukaan julkaistava kokonaisuudessaan ruotsiksi (ks. kielilain 31 § 2 mom.).
- Säädösehdotus tai mietintö, joka koskee yksinomaan Ahvenanmaan maakuntaa tai jolla on erityisen suuri merkitys maakunnalle, on julkaistava kokonaisuudessaan ruotsiksi (ks. kielilain 31 § 2 mom.).
- Jos säädösehdotuksella tai mietinnöllä on merkitys pääasiassa ruotsinkieliselle väestölle tai Ahvenanmaan maakunnalle, se voidaan julkaista ruotsiksi siten, että julkaisuun otetaan suomenkielinen

3 MYNDIGHETERNAS KOMMUNIKATION

Hur ska språklagen beaktas vid kommunikation?

Inledning

Avsikten med detta verktyg är att hjälpa myndigheterna och tjänstemännen att tillämpa språklagen (423/2003) i sin kommunikation på så sätt, att finsk- och svenskspråkigas grundläggande språkliga rättigheter förverkligas då informationen tas emot.

Se även verktyget ”Beaktande av språklagen i publikationsprocesser och webbpublikationer”.

Vad lagstiftningen förutsätter

- Information som statliga och kommunala myndigheter riktar till allmänheten ska ges på finska och svenska i tvåspråkiga kommuner (se språklagens 32 § 1 mom.).
- Information som är väsentlig för individens liv, hälsa och säkerhet samt för egendom och miljön ges på båda nationalspråken i hela landet (se språklagens 32 § 1 mom.).
 - Observera lagen om varningsmeddelanden (466/2012, i kraft 1.6.2013). Ett varningsmeddelande ska ges på finska och svenska. En handbok för varningsmeddelanden publiceras på inrikesministeriets webbsida våren 2013.
- Att utredningar, beslut eller andra liknande texter som en myndighet utarbetat publiceras medför inte att de behöver översättas som sådana. Myndigheten ska dock se till att både den finskspråkiga och den svenskspråkiga befolkningens behov av information tillgodoses (se språklagens 32 § 3 mom.).

Särskilda regler om lagförslag och betänkanden

Betänkanden som innehåller lagförslag och som sänds på remiss ska åtminstone innehålla den föreslagna lagtexten och ett sammandrag på det andra språket än det som betänkandet är skrivet på (se språklagens 31 §, justitieministeriets rekommendation JM 3/58/2011).

- Om betänkandet enligt det behöriga ministeriets prövning har stor betydelse för den svenskspråkiga befolkningen, ska det publiceras i sin helhet på svenska (se språklagens 31 § 2 mom.).
- Lagförslag eller betänkanden som gäller enbart landskapet Åland eller som har särskilt stor betydelse för landskapet ska alltid publiceras i sin helhet på svenska (se språklagens 31 § 2 mom.).

tiivistelmä ja säädösehdotuksen suomenkielinen teksti (ks. kielilain 31 § 3 mom.; oikeusministeriön suositus OM 3/58/2011; Ahvenanmaan asema säädösvalmistelussa ja EU-asioissa, oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 8/2012).

Tarkistuslista

- Huolehditko viestinnästä suomen ja ruotsin kielellä koko hankkeen ajan?
 - Esimerkiksi lehdistötiedotteet sekä verkkosivut ja niiden ajan tasalla pitäminen.
- Huolehditko aikataulujen laadinnassa siitä, että lehdistötiedote, verkkosivut ja muut materiaalit ovat saatavilla samanaikaisesti molemmilla kielillä?
- Oletko harkinnut lyhyen tiedotteen antamista, jolloin käännettävääkin on vähemmän?
- Huomasitko, että kielilaki koskee kaikkea mediaa, myös Internetiä?
- Verkkoon laitettaessa lehdistötiedotteesta tulee yleisölle suunnattua ja tiedotteen on oltava suomen ja ruotsin kielellä.
- Mahdollistatko haastatteluiden antamisen molemmilla kansalliskielillä esimerkiksi loppuraportin julkaisemisen yhteydessä?
- Käytähän myös sosiaalisessa mediassa niin suomea kuin ruotsia, varsinkin jos tämä media toimii viranomaisen pääasiallisena tiedottamiskanavana?
- Jos asiasta tiedotetaan eri laajuudessa suomen tai ruotsin kielellä (kielilain 32 §:n 3 mom.)
 - Mikä on vastaanottajan kannalta olennaista tietoa, jonka on oltava suomen ja ruotsin kielellä?
 - Onko asialla nimi tai otsikko molemmilla kielillä, toisin sanoen saako lukija tiedon siitä, mitä asia koskee?
 - Ilmeneekö molemmilla kielillä, mikä asian vaihe on (esimerkiksi mietintö, väliraportti, päätös)?
 - Kuka antaa lisätietoja toisella kielellä, jollei varsinainen tietojenantaja osaa kyseistä kieltä?
 - Jos kaikkea tausta-aineistoa ei julkaista kokonaisuudessaan suomen ja ruotsin kielellä, onko näkyville asetettu selkeä tiivistelmä vähemmän käytetyllä kielellä?
 - Onko asiasta tai samasta aihepiiristä muualla julkaistu tekstiä, johon voisi linkittää?

– Har ett lagförslag eller ett betänkande betydelse främst för den svenskspråkiga befolkningen eller för landskapet Åland, kan det publiceras på svenska med ett sammandrag och den föreslagna lagtexten på finska (se språklagen 31 § 3 mom.; justitieministeriets rekommendation JM 3/58/2011; Ålands ställning i lagberedningen och i EU-ärenden, justitieministeriets utredningar och anvisningar 8/2012)

Checklista

- Ser du till att kommunikationen sker på både finska och svenska under hela projektet?
 - T.ex. pressmeddelanden samt webbsidor och uppdateringen av dem.
- Ser du vid uppgörandet av tidtabellerna till att pressmeddelanden, webbsidor och annat material samtidigt finns att tillgå på båda språken?
- Har du övervägt att ge ut ett kort meddelande, då blir det också mindre att översätta?
- Har du noterat att språklagen gäller alla medier - också internet?
- När ett pressmeddelande läggs ut på internet så riktar det sig till allmänheten och ska då ges på finska och svenska.
- Möjliggör du att intervjuer kan göras på båda nationalspråken t.ex. i samband med att en slutrapport publiceras?
- Du använder väl både finska och svenska även i sociala medier, i synnerhet om mediet fungerar som myndighetens huvudsakliga informationskanal?
- Om man i ett ärende informerar i olika omfattning på finska och svenska (språklagens 32 § 3 mom.)
 - Vilken information är ur mottagarens synvinkel sett väsentlig och ska finnas på både finska och svenska?
 - Har ärendet ett namn eller en rubrik på båda språken, dvs. får läsaren information om vad saken gäller?
 - Framgår det på båda språken i vilket skede ärendet befinner sig (t.ex. betänkande, mellanrapport, beslut)?
 - Vem ger tilläggsinformation på det andra språket om den som egentligen ger information inte kan det aktuella språket?
 - Om all bakgrundsinformation inte publiceras i sin helhet på finska och svenska, finns det lättillgängligt en tydlig sammanfattning på det mindre använda språket?
 - Har det på annat håll publicerats text inom samma område som man kan länka till?

4 KIELILAIN HUOMIOON OTTAMINEN JULKAISUPROSESSEISSA JA VERKKOJULKAISUISSA

Tämän työvälineen tarkoituksena on auttaa viranomaisia ja virkamiehiä soveltamaan kielilakia (423/2003) julkaisuprosesseissa ja verkkojulkaisuissa. Parhain lopputulos, joka turvaa kielellisten oikeuksien toteutumisen, saavutetaan, jos kielilainsäädäntö muistetaan erityisesti työn alkuvaiheessa ja sen jälkeen kaikissa työvaiheissa.

Mitä kielilaki edellyttää

- Valtion ja kunnallisen viranomaisen yleisölle suunnatussa tiedottamisessa on kaksikielisessä kunnassa käytettävä suomen ja ruotsin kieltä (kielilain 32 § 1 mom.).
- Viranomaisten laatimien selvitysten, päätösten tai muiden vastaavien tekstien julkaiseminen ei velvoita kääntämään niitä sellaisinaan. Viranomaisen tulee kuitenkin huolehtia sekä suomen- että ruotsinkielisen väestön tiedonsaantitarpeista (kielilain 32 § 3 mom.).
- Lausunnot lähteviin mietintöihin, joihin sisältyy säädösehdotuksia, on sisällyttävä ainakin säädösehdotukset ja yhteenveto toisella kuin mietinnön kielellä (kielilain 31 § 1 mom.).
- Jos mietinnöllä on huomattava merkitys maan ruotsinkieliselle väestölle, se on julkaistava kokonaisuudessaan ruotsiksi. Samoin mietintö, joka koskee yksinomaan Ahvenanmaan maakuntaa tai jolla on erityisen suuri merkitys maakunnalle, on julkaistava kokonaisuudessaan ruotsiksi (kielilain 31 § 2 mom.).

Tarkistuslista julkaisujen yleiseen

suunnitteluun, mukaan lukien verkkojulkaisut

- Tuntevatko kaikki julkaisun tekijät tai tilaajat, mitä kielilaki edellyttää?
- Onko julkaisutoiminnassa päätetty sisäisistä linjavedoista ja priorisoinnista, jotka koskevat kansalliskieliä?
- Onko molemmat kielet otettu huomioon viranomaistahon graafisessa ilmeessä?
- Onko olemassa valmiita malleja esimerkkeinä siitä, miten kieliä kuuluu käyttää?

Tarkistuslista erityisesti verkkojulkaisuihin

- Onko kielivalinta helppo löytää?

4 BEAKTANDE AV SPRÅKLAGEN I PUBLIKATIONSPROCESSER OCH WEBBPUBLIKATIONER

Avsikten med detta verktyg är att hjälpa myndigheterna och tjänstemännen att tillämpa språklagen (423/2003) i sina publikationsprocesser och webbpublikationer. Det bästa resultatet som tryggar de språkliga rättigheterna uppnås, om språklagstiftningen beaktas särskilt i början av arbetet och därefter i alla skeden av arbetet.

Vad språklagen förutsätter

- När tvåspråkiga kommuner och samkommuner och statliga myndigheter riktar information till allmänheten ska den ges på både finska och svenska (språklagens 32 § 1 mom.).
- Utredningar, beslut och andra liknande texter behöver inte nödvändigtvis översättas i sin helhet, men det är myndighetens uppgift att både de finska och svenskspråkigas behov av information tillgodoses (språklagens 32 § 3 mom.).
- Betänkanden som innehåller lagförslag och som sänds på remiss ska innehålla åtminstone lagförslagen och ett sammandrag på det andra språket än det som betänkandet skrivits på (språklagens 31 § 1 mom.).
- Om betänkandet har stor betydelse för den svenskspråkiga befolkningen ska det publiceras i sin helhet på svenska. Detta är också fallet om betänkandet gäller landskapet Åland eller har stor betydelse för landskapet Åland. (språklagens 31 § 2 mom.).

Checklista för allmän planering av publikationer, inklusive webbpublikationer

- Vet alla som gör eller beställer publikationer vad språklagen förutsätter?
- Finns det interna riktlinjer och prioriteringar för hur språken beaktas i publikationsverksamheten?
- Beaktas språken i myndighetens grafiska profil?
- Finns det färdiga modeller med exempel på hur språken ska användas?

Checklista särskilt för webbpublikationer

- Är det lätt att hitta språkvalsknapparna?
- Kan man byta från det ena språket till det andra och fortfarande hållas kvar på samma webbsida?
- Om det finns länkar i texten och dessa för till en sida på ett annat språk, nämns detta vid länken?

- Voiko millä tahansa sivulla vaihtaa kielestä toiseen ja kuitenkin pysyä samalla sivulla?
- Jos tekstissä on linkki toisenkieliselle sivulle, onko tästä maininta linkin kohdalla?
- Toimivatko ulkoiset linkit molemmilla kielillä?
- Toimiiko hakutoiminto molemmilla kielillä?

Tarkistuslista julkaisujen graafiseen ilmeeseen

- Käytä kaksikielisen viranomaisen nimeä kaikissa yhteyksissä suomen ja ruotsin kielellä.
- Käytä mieluiten yhtä suurta kirjainkokoja molemmille kielille.
- Käytä kaksikielisen viranomaisen nimessä molempia kansalliskieliä. Pelkkä englanninkielinen nimi ei riitä.

- Fungerar de externa länkhänvisningarna på rätt språk?
- Fungerar sökfunktionen på båda språken?

Checklista för publikationers grafiska linje

- Använd i alla sammanhang både det finska och det svenska namnet på en tvåspråkig myndighet
- Använd helst samma bokstavsstorlek för båda språken
- Använd båda nationalspråken för namn på tvåspråkiga myndigheter. Namn enbart på engelska räcker inte.

**Bild
på svenska**

Prosessikuvaus ja tarkistuslista julkaisuja varten

Julkaisun suunnittelu

- Tee julkaisu ja muut painotuotteet samanaikaisesti suomen- ja ruotsin kielellä tai kaksikielisiksi (esim. suomen- ja ruotsinkielinen teksti vierekkäin tai saman julkaisun eri puolilla).
- Varaa jo tässä vaiheessa riittävästi aikaa kääntämiselle.
- Katso enemmän käytännön vinkkejä työvälineestä "Miten osoitat käyttäväsi kansalliskieliä ja edistät niiden käyttöä?".
- Sisältääkö julkaisu säädösehdotuksia? Katso kielilain 31 §.

Mahdollinen hankinta

- Onko mahdollisella alihankkijalla tietoa siitä, että lopputuloksen on täytettävä kielilain edellytykset?
- Katso työväline "Kielilain huomioon ottaminen hankintamenettelyssä"

Kääntäminen

- Kuka kääntää?
- Tehdäänkö käännös viranomaisessa vai ostetaanko se ulkoa?
- Mitä käännetään?
- Onko käännösprosessiin varattu riittävästi aikaa, mukaanlukien oikoluku?
- Suunnittele aikataulu niin, että suomen- ja ruotsinkielinen versio voidaan julkaista samanaikaisesti.

Jakelu

- Jos julkaisusta on eri kieliversioita, huolehdi siitä, että vastaanottaja saa julkaisun omalla kielellään.
- Kaksikielinen viranomainen: muista kaksikielinen saatekirje.

Processbeskrivning och checklista för publikationer

Planering av publikation

- Gör materialet samtidigt på både finska och svenska, eller gör det tvåspråkigt (t.ex. den finska och den svenska texten jämsides eller på vardera sidan av publikationen)
- Reservera redan här tid för översättning
- Se verktyget "Hur visar du utåt att du använder nationalspråken och hur främjar du användningen av dem?" för mera råd
- Innehåller publikationen författningsförslag? Se språklagens 31 §.

Eventuell upphandling

- Känner eventuella underleverantörer till att slutresultatet ska fylla språklagens förutsättningar?
- Se verktyget "Beaktande av språklagen vid upphandlingsförfarande"

Översättning

- Vem översätter?
- Görs översättningens hos myndigheten eller köps tjänsten utifrån?
- Vad översätts?
- Finns det tillräckligt med tid för översättning, inklusive korrekturläsning?
- Planera tidtabellen så att den finska och svenska versionen kan ges ut samtidigt

Distribution

- Se till att mottagaren får publikationen på sitt eget språk om det finns skilda versioner på finska och svenska
- Tvåspråkig myndighet: Kom ihåg ett tvåspråkigt följebrev

5 KIELILAIN HUOMIOON OTTAMINEN HANKINTAMENETTELYSSÄ

Miten varmistaa kielellisten oikeuksien toteutuminen hankinnoissa?

Johdanto

Viranomaisten hankintojen menettelyyn sovelletaan pääsääntöisesti julkisista hankinnoista annettua lakia (348/2007). Hankinnan tuloksen, esimerkiksi palvelun tai tuotteen, on kuitenkin oltava sellainen, että se turvaa suomen- ja ruotsinkielisten kansalaisten kielelliset perusoikeudet kielilain (423/2003) edellyttämällä tavalla.

Valtion viranomaisten samoin kuin kaksikielisten kuntien ja kuntayhtymien on tuotettava palveluja suomen ja ruotsin kielellä. Jos viranomaiselle kuulua tehtävä annetaan yksityiselle, on viranomaisen varmistettava, että tehtävää hoidettaessa annetaan samantasoista kielellistä palvelua (kielilain 25 §).

Tämän työvälineen tarkoituksena on havainnollistaa julkisista hankinnoista annetun lain ja kielilain suhdetta sekä auttaa viranomaisia ja virkamiehiä ottamaan kielilaki asianmukaisesti huomioon jo hankintamenettelyssä.

Tarkistuslista: Kielellisten vaikutusten arviointi hankintamenettelyssä

Kielellisten vaikutusten arviointi hankintamenettelyssä merkitsee sen arviointia, millä kielellä tai kielillä hankittavan tuotteen tai palvelun on toimittava. Arviointi tulee suorittaa hankinnan määrittelyvaiheessa. Tällöin hankittavan tuotteen tai palvelun kieliominaisuudet voidaan ottaa huomioon tarjouspyyntö- ja tarjousvaiheissa ja tämä näkyy hankinnan tuloksessa. Tämä merkitsee ainakin seuraavaa:

- Lainmukaisuus
 - Vastuu hankinnan tuloksesta pysyy viranomaisella. Kaksikielisen viranomaisen sekä kaksikielisen kunnan ja kuntayhtymän on huolehdittava siitä, että ostopalvelun tulos turvaa niin suomen- kuin ruotsinkielisten kansalaisten kielelliset oikeudet (ks. kielilain 25 §).
- Taloudelliset vaikutukset
 - Jos se, että hankinnan tuloksen on toimittava eri kielillä, otetaan huomioon vasta hankkijaa sitovassa tarjouspyyntö- ja tarjousvaiheissa, voivat kustannukset nousta huomattavasti (vertaa esimerkiksi valmistuotteen hankinta ja

5 BEAKTANDE AV SPRÅKLAGEN VID UPPHANDLINGSFÖRFARANDE

Hur försäkrar man sig om att de språkliga rättigheterna förverkligas vid upphandling?

Inledning

På myndigheternas upphandlingsförfarande tillämpas enligt huvudregeln lagen om offentlig upphandling (348/2007). Resultatet av upphandlingen, t.ex. en tjänst eller en produkt, ska dock vara sådan att den tryggar de finsk- och svenskspråkiga medborgarnas grundläggande språkliga rättigheter på det sätt som språklagen (423/2003) förutsätter.

Statliga myndigheter samt tvåspråkiga kommuner och samkommuner ska producera tjänster på finska och svenska. Om en uppgift som hör till en myndighet ges till en enskild, ska myndigheten försäkra sig om att den språkliga servicen ges på samma nivå vid skötseln av uppgiften (språklagens 25 §).

Avsikten med detta verktyg är att uppmärksamma förhållandet mellan lagen om offentlig upphandling och språklagen samt att hjälpa myndigheterna och tjänstemännen att beakta språklagen på ett korrekt sätt redan vid upphandlingsförfarandet.

Checklista: Bedömning av de språkliga konsekvenserna vid upphandling

Bedömning av de språkliga konsekvenserna vid upphandling betyder att man bedömer på vilket eller vilka språk den produkt eller tjänst som anskaffas ska fungera. Bedömningen sker i upphandlingens definitionsfas. Då kan man beakta språkegenskaperna i fråga om den produkt eller tjänst som ska upphandlas vid skedet för anbudsfrågan och anbud, och detta syns i resultatet av upphandlingen. Detta innebär åtminstone följande:

- Lagenlighet
 - Ansvar för resultatet av upphandlingen kvarstår hos myndigheten. Tvåspråkiga myndigheter och tvåspråkiga kommuner eller samkommuner ska se till att resultatet av att man köper tjänster är sådant att man kan trygga de språkliga rättigheterna för såväl finsk- som svenskspråkiga medborgare (se språklagens 25 §).
- Ekonomiska konsekvenser
 - Om man först i det skede då anbudsfrågan och anbud är bindande för upphandlaren beaktar att upphandlingens resultat ska levereras på olika språk, kan kostnaderna stiga avsevärt

räätälöidyn ominaisuuden rakentaminen tietojärjestelmähankkeessa).

- Aikatauluvaikutukset
 - Määrittelyvaiheen jälkeen tehty kielellisten vaikutusten arviointi voi myöhästyttää koko hankintaprosessia ja vaikuttaa myös muihin prosesseihin
 - Esimerkiksi: organisaation kehittäminen, muut hankinnat.

(jämför t.ex. anskaffning av en färdig produkt med att bygga upp en skräddarsydd egenskap vid upphandling av datasystem)

- Inverkan på tidtabellen
 - En bedömning av de språkliga verkningarna efter definitionsfasen kan försena hela upphandlingsprocessen och inverkar också på andra processer
 - Exempel: utvecklingen av organisationen, andra upphandlingar

Hankintamenettely

Määrittelyt

- suunnittelu
- markkinoiden kartoitus
- hankinnan sisällön ja ominaisuuksien, ml. kielet, määrittely
- KIELILAIN HUOMIOIMINEN: HANKINNAN KIELELLISET VAIKUTUKSET ON ARVIOITAVA TÄSSÄ VAIHEESSA

Tarjouspyyntö

- hankintailmoitus
- tarjouspyyntö
- lisäselvitykset

Tarjous

- vastaanotto ja avaaminen
- tarjousten ja tarjoajien kelpoisuus
- tarjousten vertailu

Hankinta

- hankintapäätös
- hylkäyspäätös
- tiedotus

Sopimus

- parafointi
- seuranta

Upphandlingsförfarande

Definitioner

- planering
- kartläggning av marknaden
- innehållet i upphandlingen och definition av egenskaperna, inkl. språken
- BEAKTANDE AV SPRÅKLAGEN: UPPHANDLINGENS SPRÅKLIGA KONSEKVENSER SKA BEDÖMAS I DETTA SKEDE

Anbudsförfrågan

- upphandlingsannons
- anbudsförfrågan
- tilläggsutredningar

Anbud

- mottagande och öppnande
- anbudens och anbudsgivarnas behörighet
- jämförelse av anbuden

Upphandling

- upphandlingsbeslut
- beslut om förkastande
- informering

Kontrakt

- parafering
- uppföljning

Tarkistuslista: Hankintamenettelyn kieli

Hankintamenettelyn tarjouspyynnön ja tarjouksen kieli määräytyy julkisista hankinnoista annetun lain (348/2007) mukaan.

Tarkista ainakin seuraavat:

- Tuleeko hankintamenettely hoitaa yhdellä vai kahdella kielellä?
 - Hankintamenettelyn kieli koskee vain menettelyä, ei hankinnan tulosta. Tarjouspyynnön ja tarjouksen kieli ei saa vaikuttaa kielteisesti hankittavan tuotteen tai palvelun kieleen tai kielin ja siten kansalaisen kielellisten oikeuksien toteutumiseen.
 - Hankintamenettelyn kielivalinnalla ei saa sulkea pois potentiaalisia tarjoajia jatkovaiheista
 - Esimerkiksi: kaksikielisessä kunnassa yksikielisilläkin palveluntarjoajilla tulee olla mahdollisuus jättää tarjouksensa omalla kielellään
 - Joissain tapauksissa, esim. EU-hankinnoissa, hankintamenettely voidaan tehdä jollakin EU:n virallisista kielistä (ks. 41 § laki julkisista hankinnoista).

Tarkistuslista: Hankittava tuote tai palvelu

Onko tuotteen tuotoksien synnyttävä usealla kielellä?

- Esimerkiksi: voiko tietojärjestelmästä tulostaa asiakirjoja vastaanottajan kielellä, suomeksi tai ruotsiksi (asiakasnäkökulma, laillisuus)

Millä kielellä/kielillä hankittavan tuotteen tai palvelun on toimittava?

- Esimerkiksi: voiko tietojärjestelmää käyttää ruotsiksi ruotsinkielisessä tai kaksikielisessä kunnassa (virkamiesnäkökulma)

Onko kaksikielisyys tuotteen vakio- vai lisäominaisuus?

- Esimerkiksi: hankinnan määrittelyssä ja budjetissa on otettava huomioon, että lisäominaisuus tietojärjestelmässä maksaa yleensä enemmän kuin vakioominaisuus (kustannusnäkökulma).

Kontrollista: Upphandlingsförfarandets språk

Språket i upphandlingsförfarandets anbudsförfrågan och anbud bestäms utgående från lagen om offentlig upphandling (348/2007).

Kontrollera åtminstone följande:

- Ska upphandlingsförfarandet göras på ett eller två språk?
 - Upphandlingsförfarandets språk gäller bara förfarandet, inte resultatet av upphandlingen. Språket i anbudsförfrågan och anbudet får inte inverka negativt på språket i den produkt eller tjänst som upphandlas och på så sätt på förverkligandet av medborgarnas språkliga rättigheter.
 - Valet av språk vid upphandlingsförfarandet får inte utesluta potentiella anbudsgivare från fortsättningsskedet
 - Exempel: enspråkiga tjänsteleverantörer i tvåspråkiga kommuner ska ha möjlighet att lämna in anbud på sitt eget språk
 - I vissa fall, t.ex. vid EU-upphandlingar, kan upphandlingsförfarandet göras på något av EU:s officiella språk. (se 41 § i lagen om offentlig upphandling)

Kontrollista: Produkt eller tjänst som ska upphandlas

Ska produkten producera alster på flera språk?

- Exempel: Kan man ur ett datasystem skriva ut dokument på mottagarens språk, finska eller svenska (kundens synvinkel, lagenlighet)

På vilket eller vilka språk ska produkten eller tjänsten som upphandlas fungera?

- Exempel: Kan datasystemet användas på svenska i svenskspråkiga eller tvåspråkiga kommuner (tjänstemannens synvinkel)

Är tvåspråkighet standard eller en tilläggs egenskap?

- Exempel: Vid definitionen av upphandlingen och budgeten måste man ta i beaktande att en tilläggs egenskap i ett datasystem i allmänhet kostar mera än när egenskapen är standard (kostnads-synvinkeln)

6 KIELITAIDON HUOMIOON OTTAMINEN TYÖHÖNOTOSSA

Johdanto

Tämän työväliseen tarkoituksena on auttaa viranomaisia ja virkamiehiä soveltamaan julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annettua lakia (424/2003) työhönotossaan siten, että henkilöstön kielitaito tehtäviin tarvittavissa kielissä varmistetaan.

Lain edellytykset

Valtion viranomaisen on

- Ilmoituksessa, joka koskee viran tai muun palvelussuhteen haettavana tai avoimena olemista, on mainittava mahdollisista kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista sekä työtehtävien edellyttämästä taikka palvelukseen otettaessa eduksi luetavasta kielitaidosta (4 §).
- Virkaa täytettäessä ja muuhun palvelussuhteeseen otettaessa on varmistauduttava siitä, että palvelukseen otettavalla on työtehtävien edellyttämä kielitaito (3 §).

Kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista (5 §)

- Valtion viranomaisten henkilöstölle voidaan asettaa kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia vain lailla taikka lain nojalla valtioneuvoston tai asianomaisen ministeriön asetuksella.
- Suomen ja ruotsin kielten taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista on aina säädettävä, jos henkilöstön tehtäviin kuuluu yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien kannalta merkittävää julkisen vallan käyttöä.
- Jos lailla tai lain nojalla ei säädetä kunnallisten viranomaisten henkilöstön kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista, niitä voidaan asettaa kuntalain (365/1995) mukaisessa järjestyksessä.
- Jos lailla tai lain nojalla ei säädetä itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten henkilöstön kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista, laitokset voivat vahvistaa niitä.

Tarkistuslista

Tehtävänkuvan laadinta

- Mitä kieliä tehtävässä tarvitaan ja millä tasolla kielitaidon tulisi olla?
 - Esimerkiksi kirjallinen taito vai riittääkö ymmärtäminen ja suullinen taito?
 - Tasoja ovat tyydyttävä, hyvä ja erinomainen (aikaisemmin: täydellinen).

6 ATT BEAKTA SPRÅKKUNSKAPER VID ANSTÄLLNING

Inledning

Avsikten med detta verktyg är att hjälpa myndigheterna och tjänstemännen att tillämpa lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003) vid anställning på så sätt, att man säkerställer personalens språkkunskaper i de språk som krävs i arbetet.

Vad lagen förutsätter

En statlig myndighet ska

- när en tjänst eller någon annan plats ledigförklaras, nämna i annonsen att det finns behörighetsvillkor som gäller språkkunskaper samt vilka slags språkkunskaper som förutsätts i arbetet eller som räknas som en merit vid anställningen. (4 §)
- när den anställer tjänsteman eller annan personal förvissa sig om att den som anställs har sådana språkkunskaper som arbetsuppgifterna kräver. (3 §)

Om behörighetsvillkor för språkkunskaper (5 §)

- Behörighetsvillkor som gäller språkkunskaper kan för statsanställda fastställas endast genom lag eller med stöd av lag genom förordning av statsrådet eller det behöriga ministeriet.
- Behörighetsvillkor som gäller finska och svenska ska alltid fastställas i lag eller förordning, om personalens arbetsuppgifter omfattar betydande utövning av offentlig makt i förhållande till individens rättigheter och skyldigheter.
- Om det inte genom lag eller med stöd av lag föreskrivs om behörighetsvillkor som gäller språkkunskaper för kommunalt anställda, kan sådana villkor fastställas i den ordning som anges i kommunallagen (365/1995).
- Om det inte genom lag eller med stöd av lag föreskrivs om behörighetsvillkor som gäller språkkunskaper för anställda vid självständiga offentlig-rättsliga inrättningar, kan inrättningarna själva fastställa dem.

Checklista

Uppgörande av uppgiftsbeskrivning

- Vilka språk krävs för uppgiften och på vilken nivå?

- Kielitaidon tarve voi koskea suomea, ruotsia ja mahdollisesti muitakin kieliä.

Virkailmoitus

- Onko tehtävään säädetty kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia?
- Minkä kielen tai kielten taitoa, ja millä tasolla, työtehtävät edellyttävät käytännössä tai luetaan hakijalle eduksi vaikka ne eivät olekaan muodollisia kelpoisuusvaatimuksia?
 - Virkailmoituksen on oltava selkeä siten, että lukija ymmärtää kelpoisuusvaatimusten ja eduksi luettavien taitojen eron.

Työhönottohaastattelu

- Varmistatko niin muodollisen kielitaidon (perustuu kielikokeeseen tai kielitodistukseen) kuin tosiasiallisen kielitaidon?
 - Kielitaidon varmistaminen voi myös koskea esim. suomen kielen tosiasiallista kirjallista taitoa.

Ansioiden arviointi, esittelymuistio ja nimittäminen

- Onko kielitaitoa koskevilla kelpoisuusvaatimuksilla ja eduksi luettavalla kielitaidolla tosiallista merkitystä nimittämiseksi?
- Punnitaanko kielitaito ja sen merkitys muiden ansioiden tapaan esittelymuistiossa?

Kielitaitoa koskevien kelpoisuusvaatimusten tarkistaminen

- Ovatko kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset myös virastotasolla tarkoituksenmukaisella tasolla vai tulisiko niitä korjata?
 - Olisiko eräisiin tehtäviin mahdollista säätää esimerkiksi erinomaisesta ruotsin kielen taitovaatimuksesta ja tyydyttävästä tai hyvästä suomen kielen taitovaatimuksesta?
 - Olisiko mahdollista säätää symmetrisesti erinomaisesta suomen tai ruotsin kielen taitovaatimuksesta ja toisen kielen tyydyttävästä taitovaatimuksesta (vrt. eduskunnan virkamiehistä annettu laki, 1197/2003)?

Katso myös

- Valtiovarainministeriön ohje virantäytössä noudatettavista periaatteista (VM 1/01/2009, VM/2165/00.00.00/2011)
- Oikeusministeriön suositus kielitaidon huomioon ottamista työhönotossa valtion viranomaisissa ja tuomioistuimissa (OM 3/58/2005)

- T.ex. skriftliga kunskaper, eller räcker det med förmåga att förstå språket och muntliga kunskaper?
- Nivåerna är nöjaktig, god och utmärkt (tidigare: fullständig)
- Behovet av språkkunskaper kan gälla finska, svenska och eventuellt andra språk

Utannonsering av en tjänst

- Finns det för uppgiften bestämmelser om behörighetsvillkor som gäller språkkunskaper?
- Hurudana språkkunskaper, och på vilken nivå, förutsätter arbetsuppgifterna i praktiken eller hurudana språkkunskaper räknas som en merit för sökanden trots att de inte är formella behörighetsvillkor?
 - Annonsen om en ledig tjänst ska vara entydig så att läsaren förstår skillnaden mellan behörighetsvillkor och kunskaper som räknas som merit.

Anställningsintervju

- Säkerställer du såväl den formella språkkunskapen (grundar sig på språkprov eller språkintyg) som den faktiska språkkunskapen?
 - Att försäkra sig om språkkunskap kan också gälla t.ex. faktiska skriftliga kunskaper i finska.

Bedömning av meriterna, föredragningspromemoria och utnämnan

- Har de behörighetsvillkor som gäller språkkunskap och den språkkunskap som räknas som merit faktisk inverkan på utnämmandet?
- Fästs det i föredragningspromemorian lika stor vikt vid språkkunskap och betydelsen av den som vid andra meriter?

Kontroll av behörighetsvillkoren som gäller språkkunskap

- Ligger de behörighetsvillkor som gäller språkkunskap även på ämbetsverksnivå på en ändamålsenlig nivå eller borde man korrigera dem?
 - Kan man för vissa uppgifter eventuellt föreskriva utmärkta kunskaper i svenska och nöjaktiga eller goda kunskaper i finska?
 - Är det möjligt att symmetriskt föreskriva utmärkta kunskaper i finska eller svenska och nöjaktiga kunskaper i det andra språket (jmf. lagen om riksdagens tjänstemän, 1197/2003)?

Se även

- Anvisning om principer som ska iakttas vid tjänsteanställning (VM 1/01/2009, VM/2165/00.00.00/2011)

- Oikeusministeriön suositus: Kielitaito ministeriöiden työhönotossa – säännöksiä ja työhönottoon liittyvä tarkistuslista (OM 1/58/2011)
- Kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista ja niiden merkityksestä viransaannin edellytyksenä, http://www.oph.fi/download/47005_vhkielitutkin-not.pdf (s. 16–25)
- Maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen työllistäminen julkishallinnossa, http://www.tem.fi/files/34482/Maahanmuuttajien_ja_etnisten_vahemmistojen_tyollistaminen_julkishallinnossa.pdf

- Justitieministeriets rekommendation om beaktande av språkkunskaper vid anställning hos statliga myndigheter och domstolar (JM 3/58/2005)
- Justitieministeriets rekommendation: Språkkunskap och anställning – bestämmelser och minneslista angående anställning (OM 1/58/2011)
- Om behörighetsvillkor som gäller språkkunskaper och deras betydelse för erhållande av tjänst Kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista ja niiden merkityksestä viransaannin edellytyksenä, http://www.oph.fi/download/47005_vhkielitutkin-not.pdf (s. 16–25)
- Sysselsättande av invandrare och etniska minoriteter inom den offentliga förvaltningen Maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen työllistäminen julkishallinnossa, http://www.tem.fi/files/34482/Maahanmuuttajien_ja_etnisten_vahemmistojen_tyollistaminen_julkishallinnossa.pdf

Kielitaidon huomioon ottaminen työhönotomenettelyssä

Tehtäväkuvan laatiminen

- Minkä kielten taitoa ja millä tasolla tehtävässä tarvitaan?
- Tulisiko tästä säättää?

Virkailmoitus

- Kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset ja eduksi luettava kielitaito mainittava

Haastattelu

- Muodollisen ja käytännön kielitaidon varmistaminen

Esittelymuistio

- Kaikki kelpoisuusvaatimukset ja ansiot eriteltävä

Beaktande av språkkunskaper vid anställningsförfarande

Uppgörande av uppgiftsbeskrivning

- Hurudana språkkunskaper, och på vilken nivå, krävs i arbetet?
- Borde man införa bestämmelser om detta?

Tjänsteannons

- De behörighetsvillkor som gäller språkkunskap och den språkkunskap som räknas som merit ska nämnas

Intervju

- Försäkra dig om den formella och praktiska språkkunskapen

Föredragningspromemoria

- Samtliga behörighetsvillkor och meriter ska specificeras

7 MALLI MINISTERIÖIDEN KANSALLISKIELIYHTEYS- HENKILÖN TEHTÄVÄNKUVAKSI

Kansalliskieliyhteys henkilön tehtävänä on:

- Toimia ministeriönsä johdon apuna ja tukena siten, että kansalliskieliä, suomea ja ruotsia, koskeva lainsäädäntö otetaan asianmukaisesti huomioon viranomaisen toiminnassa ja toiminnan seurannassa.
- Edistää ministeriössään molempien kielten käyttömahdollisuuksia elinvoimaisen kaksikielisyyden saavuttamiseksi.
- Opastaa muita virkamiehiä kielilainsäädännön noudattamisessa tai opastaa heitä löytämään asiantunteva taho yksityiskohtaisia kysymyksiä varten sekä opastaa heitä käyttämään kansalliskielistrategian liitteeseen sisältyviä työvälineitä.
- Seurata kielilainsäädännön noudattamista ja kerätä tietoa siitä organisaation sisällä.
- Seurata ja kerätä tietoa kielilainsäädännön noudattamisesta viranomaisen hallinnonalalla.
- Tehdä aloitteita havaitsemiensa epäkohtien poistamiseksi sekä kielikoulutuksen ja hyvää virkakieltä koskevan koulutuksen järjestämiseksi.
- Osallistua sellaisiin muiden viranomaisten ja tahojen hankkeisiin, joissa oman sektorin toiminta ja kielilliset oikeudet on sovittava yhteen.
- Laatia vähintään kerran vuodessa sekä myönteisiä että kielteisiä huomioita sisältävä yhteenveto siitä, miten kielilainsäädäntöä noudatetaan ja seurataan sekä kansalliskielten käyttöä edistetään ministeriössä.
- Esitellä huomionsa ministeriönsä johdolle sekä tarpeen mukaan ehdottaa parannuksia.
- Osallistua oikeusministeriön koordinoiman kansalliskieliyhteys henkilöverkoston toimintaan.

Kansalliskieliyhteys henkilön tehtävä edellyttää:

- Valmiutta oppia kansalliskieliä koskevan lainsäädännön ja valtioneuvoston antaman kansalliskielistrategian pääpiirteet.
- Valmiutta perehtyä oman ministeriönsä ja sen hallinnonalan toimintaan sekä tunnistaa ne toiminnot ja kohdat, joissa kielilliset oikeudet saattavat jäädä huomiotta.
- Suomen ja ruotsin taitoa vähintäänkin tyydyttävällä tasolla suullisten ja kirjallisten kyselyiden vastaanottamiseksi.

7 MODELL FÖR UPPGIFTSBESKRIVNING FÖR MINISTERIERNAS KONTAKTPERSON I NATIONALSPRÅKSFRÅGOR

Till kontaktpersonens uppgifter hör att:

- Bistå och stöda ministeriernas ledning så att lagstiftningen som gäller våra nationalspråk, finska och svenska, vederbörligen beaktas i myndigheternas verksamhet och i uppföljningen av verksamheten.
- Främja möjligheten att i sitt ministerium använda båda språken i syfte att nå en livskraftig tvåspråkighet.
- Ge de övriga tjänstemännen handledning i hur språklagstiftningen ska efterföljas eller hjälpa dem att finna en sakkunnig källa för mer detaljerade frågor samt att ge dem handledning i användningen av de verktyg som ingår i bilagan till nationalspråksstrategin.
- Följa och samla information om språklagstiftningens efterlevnad inom organisationen.
- Följa och samla information om språklagstiftningens efterlevnad inom myndighetens förvaltningsområde.
- Lägga fram initiativ för att avhjälpa missförhållanden och för att ordna språkutbildning och för utbildning i ett gott myndighetsspråk.
- Delta i sådana projekt som andra myndigheter eller aktörer ordnar, där verksamheten inom den egna sektorn och de språkliga rättigheterna bör samordnas.
- Åtminstone en gång per år göra upp ett sammandrag med både positiva och negativa observationer om hur språklagstiftningen iakttas och efterföljs samt hur användningen av nationalspråken främjas vid ministeriet.
- Presentera sina iakttagelser för ministeriets ledning och vid behov ge förslag till förbättringar.
- Delta i verksamhet som nätverket för kontaktpersonerna i nationalspråksfrågor ordnar och som justitieministeriet samordnar.

Uppgiften som kontaktperson i nationalspråksfrågor förutsätter:

- Beredskap att lära sig huvuddragen i den lagstiftning som gäller nationalspråken och i statsrådets nationalspråksstrategi.
- Beredskap att sätta sig in i det egna ministeriets och dess förvaltningsområdes verksamhet och känna

- Selkeää raportointisuhdetta ministeriön johtoon, jolla on vastuu kielilainsäädännön ja kansalliskielistrategian noudattamisesta.
- Riittävän ajan varaamista kansalliskieliyhdysenkilön tehtävän hoitamista varten henkilön tehtäväkuvasa sekä esimiehen tukea tehtävän asianmukaisessa priorisoinnissa.

Kansalliskieliyhteyshenkilön tehtävät voidaan ministeriön rakenteesta tai muista tarkoituksenmukaisuus- syistä jakaa useammalle henkilölle. Kansalliskieliyhteyshenkilön tehtäväkuvaan voidaan sisällyttää myös muita kieliä koskeva seuranta, jos tälle varataan riittävästi aikaa.

Keskusvirastot, muut viranomaiset sekä kunnat ja kuntayhtymät ja muut järjestöt voivat soveltuvin osin käyttää tätä mallia kansalliskieliyhteyshenkilön tehtäväkuvaksi.

igen de funktioner och områden där det finns risk för att de språkliga rättigheterna inte noteras.

- Minst nöjaktig förmåga att använda finska och svenska när man tar emot muntliga och skriftliga frågor.
- Ett klart rapporteringsförhållande till ministeriets ledning, som har ansvaret för att språklagstiftningen och nationalspråksstrategin efterföljs.
- Att tillräckligt med tid reserveras för skötseln av uppgiften som kontaktperson i nationalspråksfrågor i kontaktpersonens uppgiftsbeskrivning och stöd från chefen när det gäller en ändamålsenlig prioritering av uppgiften.

Uppgifterna för kontaktpersonen i nationalspråksfrågor kan beroende på ministeriets struktur eller av andra ändamålsenlighetsskäl delas upp mellan flera personer. Det är också möjligt att innefatta uppföljningen av andra språk i kontaktpersonens uppgiftsbeskrivning om det reserveras tillräckligt med tid för detta.

De centrala ämbetsverken, andra myndigheter samt kommunerna och samkommunerna och organisationerna kan i tillämpliga delar använda denna modell för uppgiftsbeskrivning för kontaktpersoner i nationalspråksfrågor.

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIONEUVOSTO
p. 09 16001, 09 57811
f. 09 1602 2165
julkaisut@vnk.fi
www.vnk.fi/julkaisut

SNELLMANSGATAN 1, HELSINGFORS
PB 23, 00023 STATSRÅDET
tfn 09 16001, 09 57811
fax 09 1602 2165
julkaisut@vnk.fi
www.vnk.fi/julkaisut

ISSN 1799-7828
ISBN Print 978-952-287-000-1
ISBN PDF 978-952-287-001-8